

T. C.

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİMDALI

**ULUSLARARASI GÖÇ VE ENTEGRASYONDA
YEREL YÖNETİMLER: HATAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Rahime ÇERÇİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Veysel EREN

Hatay-2017

T. C.

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİMDALI

**ULUSLARARASI GÖÇ VE ENTEGRASYONDA
YEREL YÖNETİMLER: HATAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Rahime ÇERÇİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Veysel EREN

Hatay-2017

ONAY

RAHİME ÇERÇİ tarafından hazırlanan “**ULUSLARARASI GÖÇ VE ENTEGRASYONDA YEREL YÖNETİMLER: HATAY ÖRNEĞİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

23 / 11 / 2017

Jüri Üyeleri	İmza
Prof. Dr. Veysel EREN (Tez Danışmanı-Başkan)	
Prof. Dr. Muharrem GÜNEŞ (Üye)	
Yrd. Doç. Dr. Tuğba YOLCU (Üye)	

Rahime ÇERÇİ tarafından hazırlanan “**Uluslararası Göç Ve Entegrasyonda Yerel Yönetimler: Hatay Örneği**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Prof. Dr. Ali ACARAVCI

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (23/11/2017)

A large, light gray watermark of a stylized signature is centered on the page. The signature is composed of several thick, diagonal strokes that form a complex, abstract shape.

İMZA
Adı Soyadı

ÖNSÖZ

İnsanlık dürtüsü olan daha iyi bir yaşam arzusu, insanlığın var oluşunun ilk gününden beri sürekli bir hareketlilik meydana getirmiştir. Yaşam kalitesini artırma güdüsü beraberinde göç olgusu hakkında çeşitli arayışlar gerektirmiştir. Ülkelerin birbirleriyle olan etkileşimleri sonucu farklı anlamlar yüklenen göç olgusu ancak insani gereksinimlerde ortak bir paydada buluşmuştur. Merkezi etkiden çok mahalli faaliyetler ile eklemlenen göç olgusu, yerel halk ve göçmenler arasındaki farklılaşmaların giderilmesi hususu günümüz şartlarında kendini iyice hissettirmiştir.

İşte bu gereksinimde beni bu çalışmayı yapma doğrultusunda yönlendirmiştir. Bu yönlendirme başlayan çalışma boyunca göç olgusu ve entegrasyon kavramı her yönüyle irdelenerek çalışmanın her alanında hissettirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda Hatay ili kapsamında bir alan çalışması yapılarak çalışmada geçen teoriler pratiğe dökülmeye çalışılmıştır.

Tez konusunun belirlenmesinden başlayarak tamamlanmasına kadar ki süreçte bütün sorularıma anlayışla cevap vererek beni yönlendirerek manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Veysel Eren hocama ve bu süreçte her zaman maddi ve manevi destekçim olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

U ULUSLARARASI GÖÇ VE ENTEGRASYONDA YEREL YÖNETİMLER: HATAY ÖRNEĞİ

Rahime ÇERÇİ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017

Danışman: Prof. Dr. Veysel EREN

ÖZET

İnsanoğlu yaradılışının bir sonucu olarak her zaman en iyiye ulaşma yolunda hareket etmiştir. Bu eylemi sonucunda meydana gelen nüfus hareketliliği zamanla sınırları aşarak uluslararası bir boyuta ulaşmış, topluluklar içinde yaşayan insanlar arasında farklılaşmalara neden olmuştur. Oluşan farklılıkların giderilmesi yönünde sağlanılmak istenen uyum göç yönetimini zorunlu kılmıştır. Bu yönetim kapsamında göç hareketlerinin kontrol altında tutulması yerel yönetimlerin rolünün önemini hissettirmektedir.

Çalışma kapsamında nüfus hareketliliği sonucunda meydana gelen yerel halk ve göçmenler arasındaki entegrasyonu sağlama noktasında yerel yönetimlerin rolünün vurgulanması hedeflenmektedir. Bu çerçevede çalışmanın başlangıçtan sonucuna kadar ki süreçte kapsamlı bir literatür taraması yapılmış olup çalışma kapsamında Hatay ili sınırları içinde bulunan Antakya, Altınözü, Reyhanlı ve Yayladağı Belediyelerinde bir alan çalışması yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Göç, Entegrasyon, Yerel Yönetimler

**LOCAL ADMINISTRATORS IN INTERNATIONAL MIGRATION AND
INTEGRATION: HATAY SAMPLE**

Rahime ÇERÇİ

Department of Political Science and Public Administration, Master Thesis, 2017

A Supervisor: Prof. Dr. Veysel EREN

ABSTRACT

As a result of the creation of mankind, he has always acted in the direction of reaching the best. As a result of this action, the population movements that have come to the fore have reached an international dimension over time, causing differentiation among people living in communities. In order to eliminate the differences, adaptive migration management is required. Within the scope of this administration, the control of immigration movements makes local governments feel the importance of their role.

The aim of the study is to emphasize the role of local governments at the point of ensuring the integration between the local population and immigrants, which is the result of population mobility. A comprehensive literature search was carried out from the beginning to the end of the study in this framework and an area study was carried out in Antakya, Altınözü, Reyhanlı and Yayladağı Municipalities within the boundaries of Hatay province.

KEYWORDS

Migration, Integration, Local Governments

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
GÖÇ OLGUSU VE GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	4
1.1. GÖÇ KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ	4
1.2. GÖÇÜN NEDENLERİ	8
1.2.1. Ekonomik Nedenler	8
1.2.2. Doğal Nedenler	9
1.2.3. Siyasal Nedenler	9
1.2.4. Dini Nedenler	10
1.2.5. Kültürel Nedenler	11
1.2.6. Ailevi Nedenler	11
1.3. GÖÇ ÇEŞİTLERİ	11
1.3.1. İrade Esasına Dayalı Göçler	12
1.3.1.1. Zorunlu Göç	12
1.3.1.2. Gönüllü Göç	13
1.3.2. Yerleşme Esasına Göre Göçler	13
1.3.2.1. Geçici Göç	13
1.3.2.2. Sürekli Göç	14
1.3.3. Göçün Yoğunluğu Esasına Göre Göçler	14
1.3.3.1. Kitlesele Göç	14

1.3.3.2. Bireysel Göç.....	14
1.3.4. Göç Eden Nüfusun Niteliğine Göre Göçler	15
1.3.4.1. Emek Göçü	15
1.3.4.2. Beyin Göçü.....	15
1.3.5. Ülke Sınırlarına Dayalı Göçler.....	17
1.3.5.1. İç Göç	17
1.3.5.1.1. İtici ve Çekici Yönleriyle İç Göç	18
1.3.5.1.1.1. İtici Güçler	18
1.3.5.1.1.2. Çekici Güçler	19
1.3.5.1.2. Uluslararası Göç	20
1.4. GÖÇ KURAMLARI	21
1.4.1. İtme- Çekme Kuramı	21
1.4.2. Merkez- Çevre Kuramı.....	23
1.4.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı	24
1.4.4. Göç Sistemleri Kuramı	24
1.4.5. İlişkiler Ağı (Network)Kuramı.....	25
1.5. BİR SÜREÇ OLARAK GÖÇ	25
1.6. GÖÇ VE GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU	26
1.6.1. Göçmen Algısı	27
1.6.2. Göçmenlerin Entegrasyonu	28
1.6.2.1. Kimlik	29
1.6.2.2. Kültürlerarası İletişim.....	30
1.6.3. Uluslararası Göçün Etkisi.....	36
1.6.3.1. Göçle Gelenlerin Sosyo-Psiko Etkisi	37
1.6.3.2. Göçle Gelenlerin Sağlık Üzerine Etkileri.....	38
1.6.3.3. Göçle Gelenlerin Ekonomik Yaşam Üzerine Etkileri.....	38
1.6.3.4. Göçün Diğer Etkileri	40
1.7. DEĞİŞEN YABANCI TOPLUM ANLAYIŞI	41

İKİNCİ BÖLÜM	44
AVRUPA BİRLİĞİN'DE VE TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	44
2.1. AB'DE GÖÇ KONUSUNUN VE GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	44
2.1.1. Avrupa Birliğinde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları	44
2.1.1.1. Göçün Avrupa Birliği Kapsamında Şekillenmesi	44
2.1.1.2. Amsterdam Antlaşması Sonrasında Dönüşen Avrupa Birliği Göç Politikası	49
2.2. TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	54
2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	54
2.2.1.1. Rumeli'den Anadolu'ya Yapılan İlk Göçler	55
2.2.1.2. 93 Harbi Sonrası (1877-1878) Yaşanan Göçler	56
2.2.1.3. Balkan Savaşları ve Sonrasında Yaşanan Göçler	57
2.2.1.3.1. Yunan Mezalimi	59
2.2.1.3.2. Bulgar Mezalimi	60
2.2.1.3.3. Sırp ve Karadağ Mezalimi	61
2.2.1.3.4. Yapılan Mezalimlerin ve Göçlerin Sonuçları	62
2.2.2. Cumhuriyet Dönemi	63
2.2.2.1. Osmanlı'dan Miras Kalan Göçler	63
2.2.2.1. Yunanistan'dan Yapılan Göçler (Nüfus Mübadelesi)	63
2.2.2.2. Bulgaristan'dan Yapılan Göçler	64
2.2.2.3. Romanya'dan Yapılan Göçler	65
2.2.2.2. Türkiye'den Dışa Göç Sürecine Damgasını Vuran Dönemler	66
2.2.2.2.1. 1960-1973 Dönemi	66
2.2.2.2.2. 1974- 1980 Dönemi	67
2.2.3. Göç Politikasına Yön Veren Hukuki Düzenlemeler	73
2.2.3.1. Göç Politikasının Belirlenmesi ve Yürütülmesinde Kurumsal Yapı	75
3.1.1. Merkezi Düzeyde Göç Yönetimi	75
3.1.2. Yerel Düzeyde Göç Yönetimi	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	78
YEREL YÖNETİMLERİN GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNDAKİ ROLÜ	78
3.1. GENEL BİR BAKIŞLA YEREL YÖNETİM	78
3.1.1. Yerel Yönetim Kavramı	78
3.1.2. Yerel Yönetimlerin Varoluş Nedenleri	79
3.1.2.1. Siyasi Nedenler	80
3.1.2.2. Ekonomik Nedenler	81
3.1.2.3. İdari Nedenler	81
3.1.3. Yerel Yönetimlerin Avrupa’da Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	82
3.1.4. Yerel Yönetimlerin Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	83
3.1.4.1. Cumhuriyet Öncesi Yerel Yönetim	83
3.1.4.2. Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim	84
3.2. ULUSLARARASI GÖÇÜN YEREL YÖNETİMLE OLAN İLİŞKİSİ	85
3.2.1. Göç Konusunda Yerel Yönetimin Önemi ve İşlevi	85
3.2.1.1. Avrupa’da Yerel Yönetimlerin Göç Üzerinde Etkisi	85
3.2.1.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Göç Üzerine Etkisi	89
3.2.1.2.1. Göç İle İlgili Türk Mevzuatında Yerel Yönetimler	89
3.2.1.2.2. Göçmenlerin Yerel Yönetimler Mevzuatındaki Yeri	90
3.2.1.2.3. Entegrasyon İçin Sitemde Meydana Gelen Değişim Gereksinimine Dair Değerlendirme	91
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	95
YEREL YÖNETİMLERİN GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNDAKİ ROLÜNÜN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: HATAY ÖRNEĞİ	95
4.1. ARAŞTIRMA ALANINA GENEL BİR BAKIŞ	95
4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI	99
4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	100
4.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	100
4.4. ÇALIŞMA GRUBU	101

4.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE AŞAMASI.....	101
4.6. GÖRÜŞME SONRASINDA ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ.....	102
SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA	114
EKLER.....	123
Ek-1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORM	123
Ek-2: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	124

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Bazı OECD Ülkelerinde Ar-Ge Harcamaları (GSYİH'ya Oran Olarak)	16
.....	
Tablo 2: Bazı Avrupa Ülkelerinde Göçmen Nüfusu (1980-2000)	47
Tablo 3: Geri Kabul Antlaşmaları	53
Tablo 4: Yurtdışındaki Vatandaşlarımızla İlgili Sayısal Bilgiler	68
Tablo 5: İlçelere Göre Hatay Nüfusu	96
Tablo 6: Hatay Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	96
Tablo 7: Katılımcıların Demografik Özellikleri	101
Tablo 8: Belde Sınırları İçerisinde Bulunan Göçmen Sayısı Ne Kadardır?.....	102
Tablo 9: Göçmenlerin Bu Bölgede Yoğunlaşma Nedenleri Nelerdir?	103
Tablo 10: Yerel Yönetimler Bölge İnsanı ile Göçmenler Arasındaki Entegrasyonun Sağlanmasında Uygulanan Politikalarda Nasıl Bir Süreç İzlemektedir?	103
Tablo 11: Belde Sınırlarında Yaşayan göçmenlerle Yerel Halk Arasındaki Etkileşim Sonucunda Neler Ortaya Çıkmıştır?	105
Tablo 12: Göçmenler Konusunda Yerel Yönetimlerin Sahip Oldukları Yetkileri Yeterli Görüyor Musunuz?	107
Tablo 13: Yerel Yönetimlerin Göçmenlerin Haklarını Kullanmasındaki Rolü Nedir?	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1: Göçün Haritası 12
- Şekil 2 : Lee'ye göre itme-çekme faktörleri ve göçü belirleyen engeller **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 3 : Kültürlerarası Gelişim Modeli 33
- Şekil 4 : 1975 – 2000 Yılları Arasında Avrupa Topluluğunda İşsizlik Oranı 46
- Şekil 5 : “Uyum Merdiveni” ve Yerel Yönetimin Yetki Alanı.... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
Ar- Ge	:Araştırma ve Geliştirme
BM	:Birleşmiş Milletler
GSYİH	:Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
OECD	:Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TDK	:Türk Dil Kurumu
Vs.	:ve saire
Vb.	:ve benzeri

GİRİŞ

İnsanların bireysel olarak ya da gruplar halinde doğup büyüdüğü yaşam alanlarını geçici ya da kalıcı olarak terk etmeleri olgusuna göç adı verilmektedir. Bireylerin göç sebepleri kimi zaman ekonomik kimi zamanda sosyo-kültürel nedenlere dayanmaktadır. Bilhassa günümüzde yaşanan savaşlar, ekonomik çöküntüler veyahut yaşanan coğrafi olumsuzluklar neticesinde bireyler ya da gruplar yaşam standartlarını yükseltebilmek için bağlı oldukları ülkelerini terk etmek durumunda kalmışlardır.

Tarihsel evrede hangi noktadan kaç kişinin nereye göç ettiği konusunda kesin bir bilgi bulunmasa da gerçekleşen büyük veya küçük nüfus hareketliliğinin insanda içgüdüsel olarak var olan daha iyi olana ulaşma arzusunun bulunması göç hareketliliğinin insanlığın var oluşundan bu yana olduğu hakkında tahminlerin oluşmasını sağlamıştır. Meydana gelen göç hareketliliği ulusal ya da uluslararası boyutlarda gerçekleşmektedir. Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen ve “iç göç” olarak adlandırılan nüfus hareketliliği ülkelerin iç meselesi olarak nitelendirilmektedir. Sınırları aşarak kendi ülkelerinden çıkıp başka ülkelere yönelen hareketlilik ise, “uluslararası göç” olarak nitelendirilmektedir. Uluslararası göçlerde meydana gelen sorunlar hem göçün kaynağı olan hem de hedef olan ülkeleri ilgilendirmektedir. Sınırları aşan ve küresel bir sorun haline gelen göçlerin kontrol altına alınması ve önlenmesinde uluslararası düzeyde işbirliği, koordinasyon ve dayanışmaya gereksinim duyulmaktadır (Kara, 2015: 2-25) .

Günümüz dünyasında eskiye oranla gelişen ulaşım olanakları ve belirli bölgelerde süregelen yoksulluk, doğal afetler, savaşlar gibi etmenler sonucunda her yıl binlerce insan kendi ülkelerini terk ederek başka ülkelere göç etmek durumunda kalmışlardır. Ancak meydana gelen göç hareketliliği hedef ülkede farklılıkların oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Göçmenlerle yerel halk arasındaki farklılıklar çoğu zaman yerel halk tarafından kabul görmemektedir. Bu kabullenmeme sorunu göç yönetimini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk beraberinde, yöneticilere bu alanda

politika üretme, yasal ve kurumsal tedbir alma gereksinimi getirmiştir. Gereksinimler sonucunda ortaya çıkan yasal düzenlemelerde yerelin aynası konumunda olan yerel yönetimlerin göçmenlerin entegrasyonu konusunda göz ardı edildiği görülmüştür. İşte tam bu noktada da bu çalışmanın yapılmasının gerekliliği gözler önüne serilmiştir. Yapılan bu çalışma da, göçmenler ile yerel halk arasındaki entegrasyonun sağlanmasında en önemli araç olan yerel yönetimlerin işlevi üzerinde durulmuştur.

Çalışma toplamda üç bölümden meydana gelmektedir. Çalışmada yer alan birinci bölümde kavramsal çerçeve üzerinde durulmuştur. Bu bölüm toplamda altı başlık altında değerlendirilmiştir. İlk olarak çalışmanın bel kemiğini oluşturan “göç olgusu” nun tanımlanması yoluna gidilmiştir. Tanımlamaların ardından ikinci olaraksa “göçün nedenleri” kişilerin hangi olay ya da olaylar sonucunda kendi topraklarını terk ederek hiç tanımadıkları bir ülkeye gitmesinde etkin olabileceği konusuna vurgu yapılmıştır. Nedenlerin ardından gelen “göç çeşitleri” alt başlıkla yapılan üçüncü bir ayırım göç etmeye karar veren birey ya da toplulukların bunu nasıl gerçekleştirmek zorunda kaldıklarına atıfta bulunarak bir nevi bir sonraki aşama olan “göç kuramlarına” zemin hazırlamıştır. Bu aşamada ise, göç kuramlarına dair bilgilendirme yoluna gidilmiştir. Göç olgusunda çizilen kuramsal çerçevenin ardından gelen “bir süreç olarak göç” ile göç tarihine ikinci bölümde genişçe yer verilmesi sebebiyle kısa bir açıklama yaparak ikinci bölüme göz kırpmıştır. Birinci bölümün son kısmı olan “göç ve göçmenleri entegrasyonu” adlı başlıkla çalışmanın esas amacı şekillenmeye başlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, göç olgusunun, Avrupa Birliği’ n de ve Türkiye’de olmak üzere iki başlık altında tarihsel süreci anlatılmaktadır. (Göç olgusunun dünya kapsamında değerlendirilmesinin AB ile sınırlandırılmasının sebebi yapılan literatür taramasında dünya ülkelerinin göç tarihine ulaşımındaki sınırlılıktır.) Bu çerçevede ilk olarak, Avrupa’nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında izlemiş olduğu politikalarda göç olgusunun tarihsel gelişimi aktarılmıştır. İkinci olarak ise Türkiye’nin göç tarihi Osmanlı döneminden günümüze kadar olan süreçte izlenen politikalar irdelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan kısımda ise, göçle gelenlerin entegrasyonu üzerinde yerel yönetimlere hangi alanlarda roller biçildiğine ve daha çok yerel yönetimlerin yerelde olan sınırlı gücüne atıfta bulunarak dünyada ve Türkiye’de yer alan yasal düzenlemelerin eksiklikleri üzerine bir vurgu yapılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, geride kalan üç bölüm kapsamında elde edilen bilgiler ışığında yapılmasının gerekli olduğu düşünülen bir alan çalışması ile de çalışmanın vurgulanmak istenen hususlarına yönelik teorinin ötesinde bir değerlendirme yapılmıştır. Bu kapsamda bulunduğu coğrafi konum itibariyle özellikle de geçtiğimiz son altı yılda yoğun bir göç hareketine maruz kalmış olan Hatay ili sınırları içerisinde yer alan Antakya, Altınözü, Reyhanlı ve Yayladağı ilçe Belediyeleri çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında ise genel bağlamda çalışmanın değerlendirilmesi yapılmış olup, yapılan alan çalışmasından elde edilen sonuçlar üzerine kısa açıklamalarda bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSU VE GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. GÖÇ KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Göç, “kişinin yeni şartlara daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla ya da doğal, ekonomik, siyasal ve benzeri zorluklar neticesinde yaşadığı cemiyeti ya da sosyal çevreyi değiştirmesi, yabancısı olduğu bir çevreye ve insan topluluğuna katılması olayıdır” (Arslan, 2001: 149). İnsanların yer değiştirme hareketi, neredeyse insanlık tarihinin başlangıcından bu yana sosyal hayatın en önemli öğelerinden birisi haline gelmiştir (Sallan Gül, 2002: 80). Göçü cemiyetteki diğer yer değişim türlerinden ayıran başlıca ölçü, göç edenin eski sosyal ve ekonomik ilişkilerini değiştirerek, yeni yerleşim yerinde eskisinden farklı sosyal ve ekonomik ilişkiler kurmasıdır. Bu sebeple kısa süreli ve mevsimlik yer değiştirmeler göç sayılmamaktadır¹ (Arslan, 2001: 149).

İlk bakışta bir yer değiştirme hareketi olarak değerlendirilen göç hareketi, nedenleri ve sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde bireylerin ve toplulukların üzerinde geniş çaplı değişiklikler meydana getirdiği görülmektedir. Şöyle ki, toplumsal ilişkilerin beraberinde getirdiği değişimlerin sonucu meydana gelen göç olgusu, toplumun biçimlenmesinde etkin rollere sahip olan sosyo- ekonomik ve kültürel kurumların yapısında da dönüşümlere neden olmaktadır (Göktürk, 1999: 111-147). Göç olgusu çok yönlü bir karaktere sahip olmasıyla birlikte birçok kavramı ile iç içe geçmiş bulunmaktadır. Bu özelliği onun evrenselliğinin bir kanıtıdır. Birçok sosyal bilimin içerisinde kendine yer edinmiş olan göç olgusu her araştırmacı

---

¹ Yer değiştirme faaliyetinin göç olarak nitelendirilmesindeki ölçüt değişim süresinin en az bir yıl olmasıdır (Arslan, 2001: 149).

tarafından yeni bir anlam kazanmıştır. Yapılan bu tanımlamalardan örnekler vermek gerekirse;

Türk Dil Kurumu göç olgusunu, *ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret* olarak tanımlamıştır (www.tdk.gov.tr).

Üner (1972: 77)'e göre göç, “nüfusun yer değiştirme hareketi olarak ele almakta ve kent, köy gibi bir yerleşme biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketi” dir.

Kearney (1996: 374)' e göre göç , “nüfussal yer değiştirme olarak gördüğü göç olgusunu, nüfusun belirli bir coğrafya üzerinde yer değiştirmesi” iken, Lee (1996: 16)' göre göç olgusu “nüfusun, kalıcı veya yarı kalıcı olarak yer değiştirmesi” dir.

Tanımlar farklı bilim alanlarından ve farklı kişilerce yapılmış olsa da içlerinde benzer unsurlara rastlamak mümkündür (Özdemir, 2008: 9-11),

-Bunlardan ilki, yer değiştirme eylemidir. Göç olgusunun özünde yer değiştirme eylemi olduğu için, yapılan bütün tanımlamalarda yer değiştirme eylemine yer verilmektedir

-İkincisi ise, yapılan yer değiştirme eyleminin kimler tarafından yapıldığıdır. Bu eylem bireysel veya toplu nüfus hareketi olarak gösterilmektedir.

Yapılan tanımlardan ve ortak unsurlardan yola çıkarak bir tanım yapmak gerekirse “göç, ekonomik, siyasi, çevreyle ilgili veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir” (Yalçın, 2004: 13).

İnsanın önlenemez içgüdüleri olan göç olgusu, insanlık tarihinden bu yana hayatını devam ettirebilmek adına verimli tarım alanlarını ve kaynaklarını araştırmak ve yeni yerleri keşfetme isteğinin sonucu olarak sürekli hareket halinde olmuştur. Yaşanan bu nüfus hareketliliğinin sonucunda yenilikler bir bölgeden diğerine taşınmıştır (King, 2012: 4). Göç işgücünü, üretimi daha etkin kılacak şekilde yeniden dağıtılarak, mekân organizasyonunun yeni koşullara uyumunu sağlar (Tekeli ve Ender, 1975: 53-176). Birey ise, içinde yaşadığı toplumda, güdülerini en yüksek düzeyde gerçekleştirmek ister. Bu halde göç, kişilerin kullanabilecekleri fırsatların sayısını arttırırken bireye mesleki ve sosyal hareketlilik sağlar (Tekeli, 2014: 18). Şüphesiz göç durup dururken meydana gelen bir olgu değildir (Ağanoğlu, 2012: 72). İnsanların bütün kurulu düzenlerini bozup iç veya dış göçlere kalkışma sebepleri, baskı altına girmeleri, çeşitli sebeplerden dolayı maruz kaldıkları zulümler ve hayatlarını devam ettirebilmeleri adına ihtiyaç duydukları ekonomik şartların kötüleşmesi gibi faktörler göçün meydana gelmesinde en büyük role sahiptirler.

Bütün bu hadiseler göç edecek olan birey ya da toplumları bir karar vermeye yöneltir. Bireyin ya da toplumların göç kararı vermesine neden olan temel sebeplerin bilinmesi meydana gelecek nüfus hareketliliğini yönlendirmenin yanında bu yönde politikaların geliştirilip uygulanmasını sağlayacaktır (Tekeli, 2014: 28) . Zira yapılan araştırmalar göç kararının verilmesinde akılcı ya da razı olucu (Wolpert, 1965: 139-169) karar modellerinin etkili olduğu tahminlerinde bulunmaktadır. İktisatçılar analizlerinde hem göç edenin hem de işverenin “**akılcı**” karar modeline uygun davrandığını varsaymaktadırlar. İktisatçılara göre göç edecek kişi ya da kişiler kendi içinde bulunduğu durum ile göç ettikten sonra ömür boyunca elde edeceği faydalar göç ederken yapacağı masrafları ya da kayıpları karşılaştırdığında eğer kayıptan fazlası elde edilirse göç kararı verilebilir (Riew, 1973: 13). Akılcı karar alma modeliyle, göç eden kişilerin göç ettikleri bölgelerde var olan fırsatlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamakla beraber verilen göç kararının yaşamlarının sonuna kadarki süreçte onlara sağlayacağı faydanın bütün yönleriyle hesaplanmaması yaklaşımın eksik yönünü göstermektedir. Simon tipi “**razı olucu**” modele göre göç kararı veren bir bireyin beklenti düzeyi belirleyici olmaktadır. Birey çevresindeki fırsatlar çerçevesinde bu

beklenti seviyesini yükseltip düşürebilmektedir. Ayrıca bireyin ya da toplulukların sahip oldukları hüneler kompozisyonunun gelişmişlik veya nadirliği beklenti düzeyinin o kadar yüksekten başlamasında etkili olacaktır. Birey fırsat aramasını daha iyi örgütledikçe ve beklenti düzeyini düşürmedikçe bu süreçte verilen karar, ekonomistlerin verdiği akılcı karara yaklaşacaktır (Tekeli, 2014: 29-30).

Bireyin başarılı bir göç gerçekleştirebilmesi için (Tekeli, 2014: 28-29),

-Göç etmeye karar vermeli,

-Göç eden kişi alternatif varış noktalarındaki fırsatlar arasından birisini seçmeli,

-Emeğini arz eden göçmenlerin girmiş oldukları yarış sonucu işverenin kararı şeklinde üç karar aşamasından geçilmesi gerekmektedir.

Bir toplumda herkesin göç etmediğini ve göçün çok “seçmeli” olduğunu ortaya koyan gözlemler sonucunda göçün seçicilik özelliğinin üç boyut etrafında toplandığı görülmektedir. Göç (Tekeli, 2014: 34),

-Yaşa göre,

-Hünere göre,

-Evlilik yoluyla cinsiyete göre seçicilik göstermektedir.

Göç eden bireylerin ya da toplumların özelliklerinin bilinmesi, yalnız göç miktarının tahmin edilebilmesi için değil aynı zamanda da göç alan ve göç veren yörelerin nüfus kompozisyonunda olacak değişiklikleri belirleme açısından önem arz etmektedir. Çünkü göç eden bireyler göç ettikleri ülkelerin vatandaşlığını alarak göçmen statüsünden çıkarak ülke vatandaşı kimliğine bürünmektedirler. Böylece küreselleşmenin bir sonucu olarak toplumsal yapının değişikliği beraberinde toplumların zamanla bütünleşmesini de sağlamaktadır (King, 2012: 6).

1.2. GÖÇÜN NEDENLERİ

Dünyanın var olduğu tarihten bu yana insanoğlu gerek yaşam standartlarını en iyi şekilde yükseltme arzusu ile gerekse ekonomik, siyasi ve yahut doğal nedenlerden ötürü bireysel ya da gruplar halinde yaşadıkları toprakları terk etmek durumunda kalmışlardır (Doğan, 2005: 42). İnsanların yer değiştirme eylemlerini gerçekleştirmelerindeki en önemli faktör ihtiyaçlarını giderme noktasında güvenli bir alan istemeleri ve bu yönlü eğilim göstermeleridir. Yer değiştirme olarak adlandırılan göç, ülkelerin yapısındaki dönüşümler sonucunda ortaya çıkacak siyasi çalkantılar, politik hesaplar, iç savaşlar ve doğal afetler neticesinde (Doğan, 2005: 42) kısa mesafeli olarak ülke içinde ya da uzun mesafe kat ederek ülke dışına gerçekleştirme biçiminde olabilir (Yalçın, 2004: 13). Bu bölümün ana hatlarını oluşturan noktada, göç hareketlerinin temelinde yatan ekonomik, doğal ve siyasal nedenler olarak belirlenip ele alınmıştır.

1.2.1. Ekonomik Nedenler

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesindeki en önemli faktör kişi başına düşen milli gelir düzeyidir. Ülkelerin refah seviyesinin belirlenmesinde de önemli rol oynayan ekonomik etkenler arasında, yoksulluk, işsizlik gibi “itici” faktörlerin var olması göçü zorunlu hale getirmiştir (Aydın, 2015:8). İşsizlik yüzünden yaşadığı bölgeyi, hatta kıtayı değiştiren kişinin göç etmesindeki en büyük role ekonomik etkenler sahiptir (Arslan, 2001: 152).

Ekonomik etkenler, bireysel olarak belirleneceği gibi bir toplumun enflasyon, istihdam gibi makro ekonomik ölçeklerine de dayalı olarak gerçekleşebilir (Gezgin, 1994: 18). Dünya üzerinde bireyler iyi bir iş, ücret ve fırsatlarla beraber yaşayacağı kaliteli yaşam arzusu için genellikle ailesi ile birlikte kendi ülkelerini terk ederek başka ülkelere gitmektedirler. Gelişmiş ülkelerdeki refah düzeyinin artışıyla beraber gelen kaliteli yaşam standartlarının yüksel oluşu geliştirmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların ekonomik imkânları yüksek olan bu ülkelere göç hareketini

arttırmaktadır. Bunun sonucu da gelişmiş ülkelere yönelik göç hareketleri bu ülkeler üzerinde baskıyı arttırmaktadır (Pirages, 1997: 37-38).

1.2.2. Doğal Nedenler

Dünyanın coğrafi ve jeolojik yapısının değiştiren doğal afetler bir taraftan dünya üzerinde yaşayan insanların sosyolojik dönüşümünü de etkilemektedir (Davis, 1988: 255-256). Doğada var olan dengenin değişmesi insan topluluklarını henüz bozulmamış olan alanlara doğru yönlendirmektedir (Diamond, 2006: 2-34). Pek çok doğal afet, ekonomik ve sosyal sorunlarla birlikte göçlere neden olmaktadır. Bilhassa depremler, sel olayları, volkanik püskürmeler ve kuraklaşma göçe neden olan başlıca doğa olayları olarak bilinmektedir. Doğa olaylarının sebep olduğu göçlerin yanı sıra insan kaynaklı faaliyetlerin sonucu ormansızlaşma, endüstriyel ve nükleer kazalar, çatışma ve savaşlar nedeniyle meydana gelen çevre ile ilgili olan dengenin bozulması da göçe mahal veren önemli faktörlerdendir (Algan ve Küneç, 1998: 97-98).

Göç ve çevre arasındaki bağlantı kapsamında iki görüş savunulmaktadır. Bunlardan ilki olan “minimalist görüşe” göre, çevresel bozulma göçü tetikleyen bir faktördür. Öte yandan ikinci görüş olan “maksimalist görüşe” göre ise göç çevresel bozulmaya sebep olmaktadır (Kara, 2015: 18). Gelecekte de kaçınılmaz bir son olarak görülen su kıtlığı, ormansızlaşma, kurak olan topraklardan göç hareketlerinin artmasına neden olacağına kesin gözüyle bakılmaktadır. Çünkü yaşanan doğal nedenler sonucunda devlet yapılarında meydana getireceği yönetim değişiklikleri devletler üzerinde bir baskı oluşturacaktır. Baskı sonucunda ise oluşan güven eksikliği beraberinde insanların ülkelerini terk etmek istemeseler dahi terk etme eylemini gerçekleştirmelerine neden olacaktır.

1.2.3. Siyasal Nedenler

Kuşkusuz savaşlar, ihtilaller ve sıkıyönetim gibi siyasal nedenler insanları ülkelerini terk etmeye zorlayan nedenlerdendir (Tümertekin ve Özgüç, 2002: 33). Siyasal göç nedenleri etnik köken, dinsel yapı gibi unsurların bir araya getirdikleri

grupların kendileri için tehdit olarak gördükleri gruplara karşı üstünlük sağlama çabası ve beraberinde gelen çatışmaları içermektedir. Bu çatışmaların yanında gruplar arasındaki ekonomik eşitsizliklerde siyasal istikrarı bozmaktadır. Yaşanan ekonomik istikrarsızlık ve yaşanan yoksulluk yönetenlerin meşruiyetinin sorgulanmasına ve bunun sonucunda siyasal keşmekeşlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Yaşanan siyasal keşmekeşler göçmenlerin bu ortamdan kaçışını hızlandırmaktadır (Sayın, 2010: 133).

Göç hareketlerinin siyasal nedenleri açısından baktığımızda bunların daha çok politik oluşumlar çerçevesinde oluştuğu görülmektedir. Özellikle 1989 ve 1991 yılları arasında Orta Doğu Avrupa’ da yaşanan politik dönüşüm, uluslararası göç hareketlerinin artmasına sebep olmuştur. Ayrıca Soğuk Savaşın bitmesiyle de yeni göç akımları oluşmaya başlamıştır (Özyakışır, 2013: 19-20). Günümüzde siyasal nedenlerden dolayı göç eden insanların çoğu mülteci² ve sığınmacı³ konumundadır. Son yıllar temel alınarak bir değerlendirme yapılacak olunursa Suriye’den siyasi nedenlerden dolayı göç edenlerin sayısı giderek artmaktadır. Buradaki göç eden bireylerin ilk düşüncesi can ve mal güvenliğini sağlamak olurken ikincil olarak ülkelerine nazaran refah seviyesi daha yüksek bir ülkeye göç etmektir (Kaya, 2015: 20-21).

1.2.4. Dini Nedenler

Tarih sahnesinin de meydana gelen göçlerin bir diğer temel nedenini dini sebepler oluşturmaktadır. Ortaçağ boyunca istila ve fetih hareketlerinin büyük çoğunluğunu dini sebepler oluşturmaktadır. Perslerin Filistin’i işgal etmesiyle Yahudi

² **Mülteci**, “Uluslararası hukukta “mülteci” kavramı, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu” için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir”.

³ **Sığınmacı**, “Sığınmacı, mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişilere denir. Bu terim genellikle, mülteci statüsü almaya yönelik başvurularının hükümet ya da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından karara bağlanmasını bekleyen kişiler için kullanılır”.

diasporasının başlaması, Haçlı Seferlerinin neden olduğu göçler, İslam peygamberi Hz. Muhammed'in 632'de Mekke'den Medine'ye hicreti, Endülüs Yahudilerinin 19. yüzyılda İspanya'dan Osmanlı Devletine sığınmaları hep Rus İşgali sırasında Beyaz Rusların Erzurum ve San Francisco'ya göçleri tipik dini sebepli göç örnekleridir (Gezgin, 1994: 152).

1.2.5. Kültürel Nedenler

Eğitim amaçlı göçlerin kültürel nedene dayandığı aşikârdır. Mahiyeti gereği bu tür göçler süreli göçlerdir. Ancak beyin göçlerinde özellikle bu süreli göçün kalıcı bir hal aldığı gözlenmektedir. Bunun yanında gidilmek istenen yerin fiziki ve sosyal cazibesine karşın bireyin bulunmuş olduğu çevreye karşı uyumsuzluğu kültürel göçlere neden olmaktadır (Arslan, 2001: 152-153).

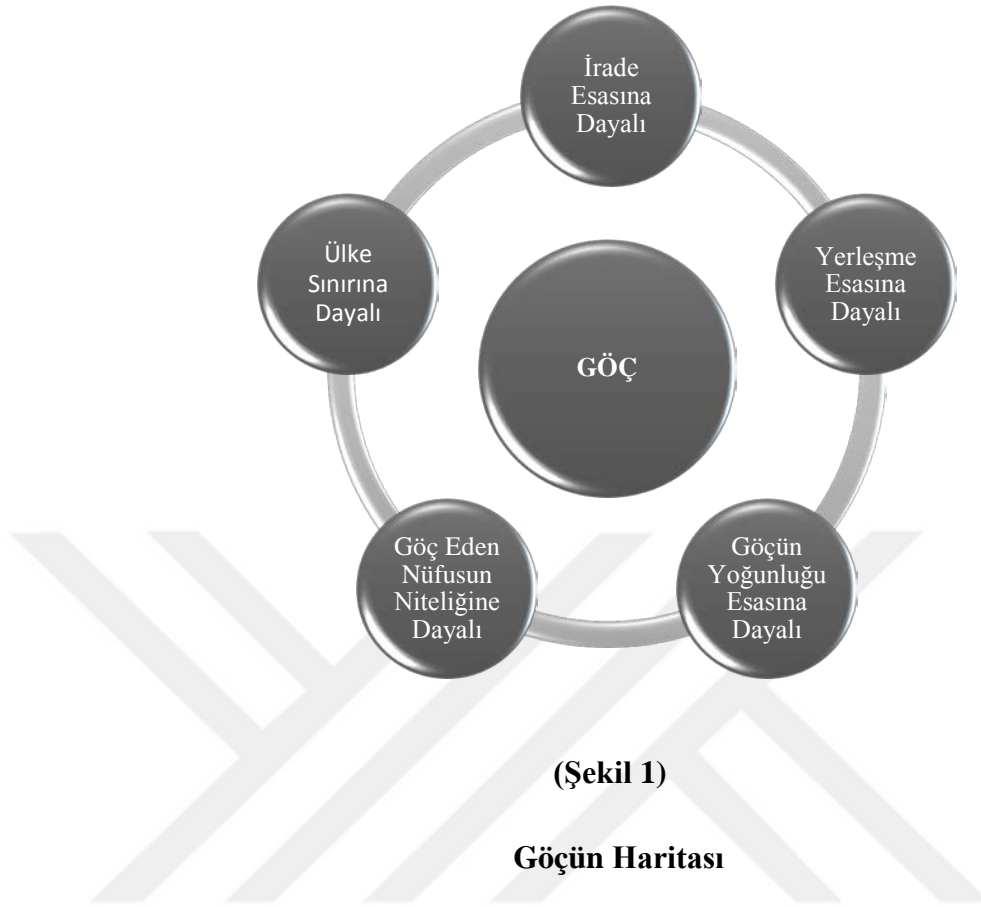
1.2.6. Ailevi Nedenler

Kimi zaman evlilik yoluyla bir aile bütünleşmesi olarak karşımıza çıkan göç kimi zamanda eşlerin birbirinden farklı millete mensup olması şeklinde de karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2001: 152).

Zaman ve zemin bakımından kaygan bir yapıya sahip olan göçlerin birden çok nedene dayanması, göç olgusunun genel bir teori yapılmasını güçleştirerek göç hareketlerinin çeşitlenmesine neden olmuştur (Arslan, 2001: 152).

1.3. GÖÇ ÇEŞİTLERİ

Günümüz dünyasında küreselleşmenin ile beraber artan iletişim olanakları ve kolaylaşan ulaşım olanakları ile uzakların yakınlaşması beraberinde göç olgusunun çeşitlenmesini getirmiştir. Dinamik bir yapıya sahip olan göçün incelenmesinde sınıflandırma yoluna gidilmiştir (Ogan, 2015: 17). Yapılan bu sınıflandırma çalışmanın bu bölümünde beş ayrı kategoride değerlendirilmiştir.

1.3.1. İrade Esasına Dayalı Göçler

1.3.1.1. Zorunlu Göç

Zorunlu göçlerde kişinin kendi arzusu ile yaptığı bir eylemden söz etmek doğru değildir. Bu göç çeşidinde bireyler gerek doğal afetler karşısında gerekse devletin vermiş olduğu kararlarla çaresiz kalması sonucunda meydana gelmektedir. Bu göç tipi iki grupta değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, göçe zorlanan grup göç etme konusunda az da olsa kontrolü elinde tutabilmekteyken, ikinci grup bu kontrolü tamamen elinden kaybetmiştir. Buna en çarpıcı örnek Nazi Almanya'sıdır. İlk dönemde göçe özendirilen Yahudiler daha sonra ki dönemlerde göçe zorlanmışlardır. İlk gruptaki göçmenlerin yaşam tarzları ikinci gruptakilere nazaran daha az değişikliğe maruz kalmaktadır (Yalçın, 2004: 14-15).

1.3.1.2. Gönüllü Göç

Göçerlerin göç etme kararlarını daha çok bireysel arayışları için verdikleri bu göç türünde belirleyici faktör bireyin kendi isteği verdiği kararı göçle sonuçlanmaktadır (Özdemir, 2008: 20). “Bireysel tercihler söz konusu olduğunda, bazı bireylerin macera arama, değişik bir yerde ve kültürde yasama isteği, yaşadığı yerden çeşitli nedenlerle duyulan bıkkınlık gibi sebeplerle yer değiştirme kararı verdikleri ve bunu uyguladıkları görülmektedir” (Yalçın, 2004: 15). Elbette ki bireylerin göç kararını vermesinde yaşları, cinsiyetleri, medeni halleri, çocuk sahibi olup olmaması önemli yere sahipken bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapı ve yaşam şartlarının zorlaştırıcı bir hal aldığında bu faktörlerin göç kararı üzerindeki etkilerinde azalma yaşanmaktadır (Bayraklı, 2007: 17). Gönüllü göçlerde aile fertlerinden birinin ya da birilerinin önceden başka bir ülkeye yerleşip orada iş bulmasıyla kurmuş olduğu yaşam, diğer aile fertlerini de göçe teşvik etmektedir (Özyakışır, 2013: 14).

1.3.2. Yerleşme Esasına Göre Göçler

1.3.2.1. Geçici Göç

İnsanların yılın belirli zaman dilimlerinde buldukları ortamdan başka bir ortama çalışmak, yeni yerleri keşfetmek amaçlı ya da dinlenebilmek için gitmelerine mevsimlik göç denilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 170). Geçici göçlerin kapsamına mevsimlik göçlere ek olarak başka ülkelere eğitim amaçlı giden öğrenciler ve askerleri de kapsamaktadır. Geçici olarak göç eden bu öğrencilerin, askerlerin ve mevsimlik göç eden fertlerin gitmiş oldukları yerlerde ne kadar süre kalacaklarının yaklaşık olarak bilinmektedir (Bayraklı, 2007: 20). Çünkü geçici göçlerden göç edenlerin kendi ülkelerine geri dönüş yapması durumu söz konusudur. Bu geriye dönüş beraberinde geçici göç eden fertlere kısıtlı bir yerleşme, sosyal ve siyasi haklar tanınmaktadır (Petersen, 1958: 259).

1.3.2.2. Sürekli Göç

İnsanların yaşadıkları yerleri bir daha geri dönmek üzere terk etmeleri sonucunda oluşan göçe sürekli göç adı verilmektedir (www.paylasimmer-kezi.com). Fertler bu kararları ile geriye dönüş fikrinden tamamen uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Esasen sürekli göçler geçici göçleri takip eden bir süreç sonucu meydana gelmektedir. Genellikle geçici bir süreliğine çalışmak, eğitim ya da turistik amaçlı yapılan geçici göçler gittikleri ülkelerden kabul görmeleri ve daha kaliteli bir yaşam sürdürecekleri kanaatine vardıklarında belirli bir zaman için geldikleri bu ülkelerde kalıcı olarak yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Geçici göçe tanınan kısıtlı yerleşim, sosyal ve siyasi hakların aksine sürekli göçte göçmenler bu haklardan büyük ölçüde yararlanabilmektedirler. Göçmenlere tanınmış olan bu haklardan en kapsamlısı ise vatandaşlık hakkıdır (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2009: 69).

1.3.3. Göçün Yoğunluğu Esasına Göre Göçler

1.3.3.1. Kitlesele Göç

“Serbest göçle az sayıda öncü bireyin başka bir yere göçerek ülkeleriyle bir çeşit bağ kurmaları sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısı hızla artmakta ve kısa sürede çekici etkenler nedeniyle göç kitlesele bir görünüme bürünmektedir” (Yalçın, 2004: 16). Yapılan göçün kitlesele göç olarak adlandırılabilmesi için sayıca yapılan göçün yoğun olma şartı aranmaktadır.

1.3.3.2. Bireysel Göç

Bireysel göç kararlarının alınmasındaki en büyük etken bireyin kaliteli bir hayat yaşama arzusu yatmaktadır. Bireylerin böyle bir kararla ulaşmış oldukları sonuç bugünkü sahip olduğu hayat standartlarının üzerinde bir hayata ulaşması halinde rasyonel bir karar verdiği söylenecektir. Bireysel göç olgusu her ne kadar akıllara tek kişinin yapmış olduğu göç eylemini getirirse de çekirdek ailelerin yapmış oldukları göçlerde bireysel göç olarak kabul görmektedir (Özdemir, 2008: 20-21).

1.3.4. Göç Eden Nüfusun Niteliğine Göre Göçler

1.3.4.1. Emek Göçü

Günümüzde dünya nüfusunun büyük kısmının yoksulluk sınırının ⁴ altında yaşamaya maruz kalması insanların doğup büyüdüğü yerleri terk etmesine neden olmaktadır (Yıldırımoglu, 2005: 128). Ekonomik olarak kalkınmış ülkelerde ki yetersiz olan nüfus artışının yeterli olmayışı, emeğin işe katılım oranının düşük olmasıyla birlikte ülke içerisinde yaşanan işçi hareketlerinin yetersiz kalması gibi nedenler bu ülkelerde işgücü kıtlığına neden olmaktadır. Bu ülkelerdeki işçi açıklığını gidermek adına uluslararası piyasadan işçi talep etme yoluna gitmektedirler. Bu ülkelerin taleplerine, çalışıyor olmasına rağmen kazancını, işini ya da her ikisini de beğenmeyen ve daha iyi koşullarda çalışmayı amaçlayan bireyler cevap vereceklerdir. Gelişmiş olan bu ülkelerin taleplerine Türk vatandaşları da kayıtsız kalamayıp emeklerini yurt dışı piyasasına İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla 1961’de arz etmiştir. Federal Almanya İle başlayan bu göç hareketliliği diğer Batı Avrupa ülkelerine doğru bir yönelişi de beraberinde getirmiştir (Bayraklı, 2007: 21).

1.3.4.2. Beyin Göçü

Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere gelişmiş bir ülkeye iyi eğitim görmüş, nitelikli, uzman işgücüne sahip bireylerin en verimli olduğu dönemde çalışmak ya da araştırma yapmak için göç etmesi beyin göçü olarak tanımlanabilmektedir. Kıt kaynakları ile yetiştirmiş olduğu sınırlı sayıdaki vasıflı işgücünü kaybeden az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin yaşamış olduğu beyin göçü nedeniyle gelişmeleri yavaşlarken beyin göçlerine ev sahipliği yapan gelişmiş ülkelerin gelişmeleri daha da hızlanmaktadır. Buda ülkeler arasındaki gelişmişlik

---

⁴“**Yoksulluk sınırı**, bireylerin ihtiyaç duydukları temel gereksinimlerini giderebilmek için gerekli olan minimum gelir miktarıdır.

farkının artmasına neden olmaktadır (Kaya, 2003: 1). Yoksul ya da gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere olan beyin göçlerinde, güney- kuzey yönlü göçler teknolojik gelişmeleri takip eden kesim tarafından gerçekleştirirken, kuzey- güney yönlü göçler ise genellikle toplumsal bilim etrafında toplanan insanlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Bakırtaş ve Kandemir, 2010: 963).

Bir ülkedeki Araştırma ve İnceleme Merkezlerinin fazla oluşu, o ülkenin gelişmişliğinin göstergesi olarak sayılmakla birlikte bilgiyi üretip satan ülkelerin bilgiyi satın alıp tüketen ülkelere daha başarılı olduğu gözlemlenmektedir. Elbette ki söz konusu olan AR-GE çalışmaları ciddi miktarlarda yatırımları gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş ve ekonomik olarak kendi kendine yeterli hale gelmiş ülkeler diğer ülkelere nazaran daha ön sıralarda yer almaktadır (Kumkale, 2005). Beyin göçüne sebebiyet veren haller, işsizlik, gelişmiş ülkelere olan özenti, iş olanakların bütün eğitim alanlarına cevap verememesi, yapılan işin beğeni görmemesi, araştırma ve inceleme olanaklarının yetersiz oluşu gibi etkenlerdir (Gürak, 2008: 121).

Tablo 1: Bazı OECD Ülkelerinde Ar-Ge Harcamaları (GSYİH'ya Oran Olarak)

Ülkeler	1996	1997	2000	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Avusturya</i>	1.598	1.694	1.932	2.051	2.459	2.439	2.506	2.670	2.708	2.798	2.766	2.836
<i>Belçika</i>	1.765	1.831	1.966	2.068	1.830	1.859	1.893	1.967	2.027	2.104	2.213	2.236
<i>Kanada</i>	1.616	1.624	1.872	2.038	1.986	1.956	1.918	1.869	1.923	1.817	1.744	1.688
<i>Çek Cumh</i>	0.923	1.033	1.167	1.157	1.224	1.291	1.365	1.296	1.353	1.397	1.641	1.881
<i>Danimarka</i>	1.838	1.924	-	2.387	2.456	2.478	2.580	2.850	3.160	3.001	2.976	2.984
<i>Estonya</i>	-	-	0.601	0.700	0.930	1.128	1.081	1.281	1.413	1.620	2.371	2.186
<i>Finlandiya</i>	2.526	2.705	3.346	3.316	3.477	3.476	3.471	3.701	3.938	3.901	3.795	3.552
<i>Fransa</i>	2.269	2.194	2.150	2.199	2.109	2.108	2.083	2.124	2.271	2.244	2.250	2.290
<i>Almanya</i>	2.196	2.241	2.472	2.474	2.506	2.540	2.532	2.689	2.823	2.804	2.893	2.977
<i>Macaristan</i>	0.640	0.710	0.805	0.931	0.944	1.005	0.983	1.004	1.167	1.170	1.218	1.297
<i>İrlanda</i>	1.296	1.267	1.113	1.093	1.246	1.248	1.282	1.446	1.686	1.689	1.613	1.661
<i>İsrail</i>	2.605	2.856	4.031	4.302	4.149	4.225	4.523	4.403	4.168	3.965	3.974	3.926
<i>İtalya</i>	0.980	1.023	1.040	1.081	1.086	1.127	1.173	1.206	1.264	1.265	1.254	1.266
<i>Japonya</i>	2.765	2.828	3.002	3.074	3.309	3.409	3.461	3.467	3.357	3.254	3.383	3.353
<i>Kore</i>	2.360	2.407	2.296	2.473	2.792	3.009	3.210	3.361	3.561	3.738	4.039	4.358

<i>Hollanda</i>	1.984	1.989	1.936	1.933	1.903	1.884	1.809	1.767	1.816	1.856	2.027	2.157
<i>Norveç</i>	-	1.625	-	1.590	1.506	1.479	1.594	1.583	1.758	1.681	1.652	1.652
<i>Portekiz</i>	0.556	0.570	0.728	0.772	0.779	0.987	1.165	1.503	1.640	1.590	1.523	1.495
<i>Slovakya</i>	0.911	1.077	0.648	0.634	0.505	0.487	0.460	0.473	0.483	0.632	0.679	0.823
<i>Slovenya</i>	1.286	1.267	1.381	1.495	1.437	1.558	1.447	1.656	1.855	2.102	2.474	2.628
<i>İspanya</i>	0.814	0.802	0.908	0.915	1.121	1.199	1.267	1.351	1.393	1.395	1.356	1.301
<i>İsveç</i>	-	3.468	-	4.130	3.559	3.684	3.435	3.695	3.617	3.392	3.387	3.406
<i>Türkiye</i>	0.336	0.366	0.479	0.538	0.591	0.580	0.722	0.725	0.849	0.843	0.860	0.922
<i>İngiltere</i>	1.801	1.734	1.795	1.772	1.698	1.719	1.751	1.754	1.825	1.774	1.781	1.731
<i>ABD</i>	2.442	2.471	2.619	2.637	2.506	2.550	2.626	2.767	2.816	2.738	2.763	2.792
<i>AB(18)</i>	1.651	1.655	1.738	1.756	1.729	1.753	1.760	1.826	1.906	1.907	1.946	1.979
<i>AB(15)</i>	1.754	1.755	1.849	1.870	1.859	1.887	1.899	1.979	2.069	2.067	2.104	2.130
<i>OECD</i>	2.041	2.060	2.169	2.208	2.188	2.220	2.254	2.326	2.373	2.335	2.365	2.397

Kaynak: OECD (2014) Ana Bilim ve teknoloji göstergeleri

1.3.5. Ülke Sınırlarına Dayalı Göçler

1.3.5.1. İç Göç

Ülke içerisinde ki nüfusun yer değiştirmesi olayı “iç göç” olarak tanımlanmaktadır. Ülke içerisinde gerçekleşen bu nüfus değişimi sonucunda ülke nüfusunda herhangi bir değişim olmaktadır. İç göçle birlikte bölgelerin ya da illerin nüfus oranlarında bir değişim gözlenmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 169).

İç göçün nedenleri (Çelik, 2006: 158-161),

- Tarım topraklarının yetersiz oluşu ve eşit bir şekilde dağıtılmaması,
- Tarımsal işlemlerde makine kullanımının beraberinde gelen işsizlik,
- Erozyon sonucunda verimsizleşen topraklar,
- Elverişsiz yer şekilleri,
- Kırsal kesimde iş imkânlarının sınırlı olması,
- Ekonomik fırsatlarda ki eşitsizlik,
- Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği,

- Bölgede meydana gelen arızı olaylar sonucunda meydana gelen güven sorunu,
- Kentlerde tarım dışı sektörlerin beraberinde getirdiği iş olanakları,
- Kentlerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlığı ve kıra oranla daha iyi sunulması etkili olmuştur.

Toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerden kaynaklanan iç göç hareketleri ülkenin geri kalmış kısımlarından gelişmiş kısımlarına doğru gerçekleşmektedir (Özer, 2004: 24).

1.3.5.1.1. İtici ve Çekici Yönleriyle İç Göç

İtici ve çekici güçler bireylerin yaşadıkları bölgelerden farklı bölgelere göç etmelerine neden olmaktadır. Bireyleri kırsal alanlardan göçe “itici”, kentlerde ise “çekici” güçler etkili olmaktadır. Bunlara yakından bakacak olursak,

1.3.5.1.1.1. İtici Güçler

İtici faktörle bölge dışına göçlere sebep olurken bölge içine yapılacak olan göçleri engellemektedir. İç göç olgusunun kırdan kente doğru bir eğilim göstermesi itici güçlerin kırsal kesimden göç edenlerin sebepleri olarak düşünülmektedir.

Tarımsal Toprak Yetersizliği, kırdan yaşayan insanların başlıca geçim kaynağı olan toprağın yetersiz oluşu ya da dengesiz dağılımı bölge insanlarının geçimlerini sağlayabilmelerini güçleştirmektedir (Çelik, 2006: 151). Ayrıca tarımda yaşanan makineleşmede işgücüne olan ihtiyacı ortadan kaldıracığından kırdan kente doğru olan göçleri hızlandıracaktır.

Düşük Gelir ve İşsizlik, kırsal alanlardan kentlere gerçekleştirilen göç hareketlerinde bölgeler arasında yaşanan gelir dağılımlarındaki farklılık ve işsizlik önemli rol oynamaktadır. İşsiz kalan ya da çalışıyor olsa da aldığı ücreti yeterli

bulmayan aile fertleri hayatlarını devam ettirebilmek adına göçe daha meyilli olacaklar ve iş imkânlarının daha çok olduğu bölgeler doğru bir göç gerçekleştireceklerdir.

Arızı Olaylar, bir bölgede yaşanan arızı olaylar o bölgeden bireylerin göç etme eğiliminde bulunmalarına neden olacaktır. Lee, “bir bölgede yaşanan toplumsal kargaşa, cinayet gibi itici nedenler” sonucunda bölge insanının göç kararı alacağını belirtmektedir (Çelik, 2006: 153).

1.3.5.1.1.2. Çekici Güçler

İtici faktörler neticesinde buldukları bölgeyi terk eden göçerlerin göç etmek için seçecekleri yerlerde etkili olan faktörlere “çekici güçler” denilmektedir. Kentsel yaşam alanlarının sahip olduğu çeşitli fırsat olanakları göçerlerin bu merkezleri seçmesinde etkili olmaktadır.

Yüksek Gelir, göç kararını etkileyen en önemli olay ekonomik nedenlerdir. Bu doğrultuda karar veren göçmenlerin hayat standartlarını arttırma bilmek adına kendilerine maddi anlamda daha çok getirisinin olacağına inandığı yerlere göç etmektedir.

İstihdam Olanakları, kırsal alanlarda yeterli istihdam olanaklarının olmayışı ve var olan istihdam oranlarının günden güne düşmesi kırsal alanda yaşayan bireylerin buldukları bölgeleri terk ederek kentsel yaşam alanlarına göç etmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk beraberinde tarım sektöründe istihdam edilen işgücü sayısında azalmaya yol açarken tarım dışı olan istihdam dallarında artışa neden olmaktadır. Tarım alanlarında ki istihdam düşüşü demografik artışı taşıyabilecek potansiyelden yoksun bir hal almaktadır.

Kentsel Kamu Hizmetleri, bireyler göç kararı verirken sadece ekonomik boyutlu etkenlerin dışında unsurları da göz önünde bulundurmaktadırlar. Bunlar, eğitim ve sağlık olanaklarının daha iyi sunulduğu bölgelerin çekiciliğinden etkilenecek de göç kararı vermektedirler (Çelik, 2006: 155).

Kentteki Akraba ve Tanıdıklar, göç edilmek istenilen kentteki akraba ve tanıdıklar göç edilecek kent hakkında bilgi verme ve kente yeni göç edecek göçerlere barınma, finansal ve sosyal yönlerden destek olması bakımından göç edilecek kenti çekici kılmaktadır (Çelik, 2006: 155).

1.3.5.1.2. Uluslararası Göç

Uluslararası göç ya da dış göç olarak adlandırılan nüfus hareketliliğinde bireyler ülke sınırlarını aşarak başka ülkelere göç etmektedir. Ülkeler arasındaki büyük gelir farklılıkları insanların yaşadıkları yerleri bırakıp, yaşam şartlarının daha elverişli olduğu zengin ülkelere gitmelerine, deyimi yerindeyse bir bilinmeyene doğru yol almalarına neden olmaktadır. Gerçekleşen bu göç hareketliliği sonucunda hem göç veren hem de göç alan ülkelerin nüfusunda değişimler yaşanmaktadır. Ayrıca göç alan ülkelerin iç dengelerinde sarsıtıcı nitelikte değişimler gözlemlenmektedir. Bu ülkelerde insanlar arasında yabancı düşmanlığı hızla yayılmaktadır. Bu düşmanlığın yayılmasındaki en büyük payı göçmenlerin daha düşük ücretlerle çalışarak işlerini ellerinden almalarıdır (Dikkaya ve Deniz, 2006: 178).

Göçmen sorununa en sert tepkiyi gösteren ve göçmenleri engellemeye çalışan ülkeler AB üyesi olan ülkelerdir. Bunların en başında Almanya, Hollanda ve Danimarka gelmektedir. Her konuda özgürlük ve demokrasiden bahseden AB ülkelerinin mültecilere karşı uyguladıkları giriş ve yaşama koşullarında ki zorlaştırıcı tedbirlerin aksine sınır dışı etmedeki bir o kadar kolaylaştırıcı kanunları içeren önlemler alması bu ülkelerin kendi içerisinde yaşamış oldukları tezatlığı gözler önüne sermektedir (Deniz, 2014: 179-180).

Uluslararası göçün dinamiklerine karşı sahip olunan belirgin görüş, bireylerin yüksek standartta bir hayat sürdürebilmek adına yüksek gelir elde edebilmek için az gelişmiş ülkelere doğru bir göç eğiliminde oldukları gerçeğine dayanmaktadır (İçduygu, 2009: 2). Ancak bu var olan gerçeklik, gelişmiş ülkelere az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere doğru bir göç hareketinin başlamasıyla

değişime uğramıştır. Bu değişiklikte gelişmiş ülkelerin dünyanın farklı bölgelerine yatırım yapmaları önemli bir oynamaktadır (Gençler, 2004: 174).

Göç çalışmaları içerisinde yapılan değerlendirmeler sonucunda uluslararası göçün nedenlerine yönelik olarak birçok kuram geliştirilmiştir. Geliştirilen başlıca kuramlara aşağıda kısaca yer verilmiştir.

1.4. GÖÇ KURAMLARI

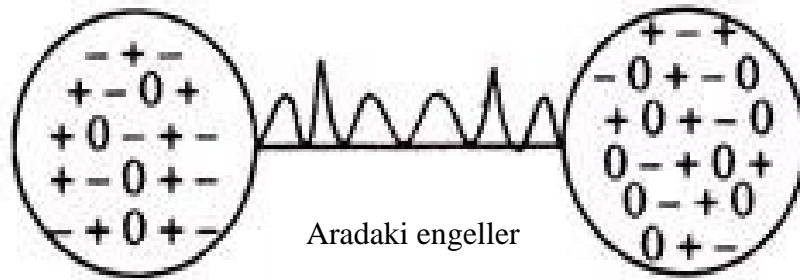
1.4.1. İtme- Çekme Kuramı

Everett Lee 1966 yılında Bir Göç Teorisi(A Theory of Migration) adıyla yayınladığı makalesinde itme- çekme kuramını ilk kez ortaya koymuştur. Lee kuramında göçmenden daha çok göçe odaklanarak göçlerin karakteristik özelliklerini ortaya koymuştur (Çakırer, 2012: 20). Lee'nin bu kuramına göre, göçün oluşmasına neden olan etmenler 4 başlık altında toplanabilir. Bunlar (Yalçın, 2004: 30);

- Yaşanılan yerle ilgili etmenler,
- Gidilmesi düşünülen yerle ilgili etmenler,
- Karşılaşılan engeller ve
- Bireysel etmenlerdir.

Lee'nin kendi kuramına ait olarak belirlediği bu faktörler, itme-çekme kuramının işleyiş ve bileşenlerini meydana getirmektedir. Kurama göre, bireyler az gelişmiş ülkelerden düşük gelir seviyesi, fazla olan nüfus yoğunluğu ve yaşanan ekonomik dalgalanmalar nedeniyle itilirken, gelişmiş ülkelerde var olan yüksek standartlı yaşam şartları nedeniyle gelişmiş ülkeler tarafından çekilmektedirler. Ülkeler arasındaki farklılıklar göç akımlarına sebep olurken uzun soluklu olan bu akımların gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasındaki dengesizliğin ortadan kalkmasına neden olacaktır (Güllüpnar, 2012: 59)

İtme-çekme modelinde itmeye sebep olan olumsuz faktörlerle çekmeye neden olan olumlu faktörler kişiden kişiye görece olarak değiştiklerinden oldukça fazla ve birbirlerinden farklıdır. Kişisel faktörlerin yanı sıra gidilecek olan yerdeki olumlu ve olumsuz faktörler de göç kararını etkilemektedir (Çağlayan, 2006: 73). Lee'ye göre; nüfusun artışı, yaşam standartlarının yetersiz oluşu, toplum içerisindeki ekonomik eşitsizlik ve siyasi baskılar ana merkezdeki itici faktörleri oluştururken, istihdam olanaklarının daha elverişli olduğu, yaşam standartlarının yüksek ve siyasi özgürlüklerin fazla olması göçmenleri için çekici faktörler arasında yer almaktadır (Dağdeviren, 2016: 47-48). Bu faktörler doğrultusunda göçmenler, göç etmelerine neden olan itici ve çekici unsurlar arasında ihtiyaçları nezdinde bir fırsat-maliyet değerlendirmesi yaparak yaşam standartlarını en kaliteli şekilde idame edecekleri bölgeye göç kararı alırlar (Köşk ve Çağlar, 2017: 253).

(Şekil 2)

Lee'ye göre itme-çekme faktörleri ve göçü belirleyen engeller

Kaynak: <http://www.sociologydiscussion.com/demography/migration-demography/top-3-theories-of-migration/3148>

Açıklama:

- (+): Çekici Faktörler
- (-): İtici Faktörler
- (0): Herkes için aynı değere sahip olan faktörler

İtme – çekme teorisi, sadece itici çekici faktörlerden ibaretmiş gibi görünse de asıl olan göç olgusunun belirleyicileri, bu kadar net ve kolay anlaşılır değildir. Çünkü Lee'ye göre göç anlaşılması zor ve karmaşık bir olgudur. Lee'ye göre göç, artılarla eksilerin matematiksel hesabından çıkan bir sonuçtan ziyade bu hesaplar göçün ilk basamağını oluşturmaktadır. Çünkü Lee'ye göre, göçe neden olan itici ve çekici faktörler bireyler üzerinde farklı etkiler meydana getirebilir. Örneğin; eğitim sisteminin gelişmiş olduğu bir bölge çocukları olan anne- babalar için cazip iken bekâr ya da çocukları olmayan çiftler için aynı derecede cazip değildir. Bu da her göçmen için artı ve eksi değerlerin farklı bir şekilde yorumlanacağını göstermektedir (Özcan, 2017: 192-193. Lee'nin yapmış olduğu bu tespit günümüzde göç olgusunun geldiği karmaşık hali gözler önüne sermektedir (Çağlayan, 2006: 75).

1.4.2. Merkez- Çevre Kuramı

Immanuel Wallerstein'ın 1974 tarihli Dünya Sistemi Kuramı (The Modern World System) adlı esere dayanan kuram, göç olgusunu sosyalist bakış açısıyla ele alarak göç sürecini sömürgecilik ile ilişkilendirmektedir (Mutluer, 2003: 20). 16. yüzyıl dünyasına egemen olan sömürgeci düzen günümüzde de küreselleşme sürecinde gelişmiş ülkeler teknolojisi, üretim, hammadde, sermaye ve emeğin denetimiyle sağlanan üstünlükle devam etmektedir. Bunun sonucunda da bireyler çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru bir hareket eğilimine girmektedirler (Aksoy, 2012: 295).

Kurama göre, merkez olarak adlandırılan ülkeler, ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş bununla birlikte genel olarak kapitalist ilişkiler sistemini kabullenmiş ülkelerdir. Çevre ülkeler olarak belirtilen ülkelerde kapitalist değerlerle bezenmiş bu merkez ülkelere bağlı olan ülkelerdir. Kurulan bağımlılık sisteminde merkez ülkeler, ucuz işgücü, hammadde ve üretilen malın pazarlanması için çevre ülkelere ihtiyaç duymaktadırlar. Kuram gereği kapitalist değerleri bünyesinde barındıran merkez ülkelerini birikimlerini geliştirmeleri için çevre ülkelere ihtiyaç duymaktadırlar. Çevre ülkelerde sahip oldukları refah seviyesini arttırmak adına merkez ülkelerle bu ilişki

içinde bulunmaktan kendilerini sakınamazlar. Bu da gerek merkez gerekse çevre ülke olarak kabul edilen ülkelerin farklı sebeplerle de olsa birbirlerine ihtiyaçları olduğunu göstermektedir (Çağlayan, 2006: 79-80).

1.4.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı

1940 yılında Stouffer tarafından kesişen fırsatlar kuramında ilk kez bahsedilmiştir. Stouffer'e (1940) göre, göç çalışmalarında çekim etkisi üzerinde daha fazla durulması gerektiğini savunurken bu faktörlerin belirleyicisinin iki merkez arasındaki var olan mesafenin önemine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda kesişen fırsatlar kuramının uluslararası göç için yapacağı en büyük katkı göç mesafesinde ortaya çıkabilecek zorlukları göz önüne getirmesidir (Çağlayan, 2006: 77).

1.4.4. Göç Sistemleri Kuramı

Castles ve Miller' in savunduğu “göç sistemleri teorisi” göç deneyimini bütün yönleriyle kapsaması açısından diğer göç teorilerden ayrılmaktadır. Göç sistemleri yaklaşımı hem akışın amaçlarını sorgulaması hem de göç alıp göç veren ülkelerin arasındaki tüm bağlantıların araştırılmasını amaçlamaktadır. Bu bağlantılar, devletlerin birbirleriyle olan ilişkileri, kitle kültürü bağlantıları, aile ve toplumsal ağlar olarak sınıflandırılmaktadır. Göç sistemleri teorisindeki önemli nokta, söz konusu ülkelerdeki göç ilişkisinin gerçekleşmesinden önce bu ülkeler arasında ekonomik, siyasal yahut askeri bir bağ kurulmuş olması gerekmektedir. Bu bağlamda Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye ve Almanya Arasında kurulan göç sistemi bu teori kapsamında değerlendirilebilir (Bayraktar, 2013: 118). Bu kuramın temelinde göçün, “makro” ve “mikro” yapıların etkileşimi neticesinde bir değerlendirilme yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Makro yapılar, dünya piyasasının ekonomi politliğini, ülkelerin birbirleri ile olan ilişkileri ve göç veren/alan ülkeler aracılığında göç yerleşimini kontrol etmek için düzenlenen kanunları, yapıları ve uygulamaları içinde barındırırken, mikro yapılar, göç ve yerleşme sorunların üstesinden gelebilmek için göçmenlerin kendileri

tarafından ortaya atılan yasal olmayan toplumsal ağlardır.(Castles ve Miller, 2008: 36-37).

1.4.5. İlişkiler Ağı (Network)Kuramı

İlişkiler ağı kuramıyla göç olayı sadece nedensellik ilişkisi ile değil bunun yanı sıra göçmen arasındaki iletişim açısından da bir değerlendirme yapmaktadır. Bir ülkeye daha önceden göç etmiş olanlarla göç etmeyi düşünenler veya yeni göç etmiş bireyler arasında bir iletişim söz konusudur. İlişkiler ağına akrabalar, hemşerilere ya da arkadaşlar arasındaki dayanışma göçü özendirir bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Mutluer, 2003: 21).

Günümüzde küreselleşme ile uluslararası göç hareketliliği hızlanmaktadır. Küreselleşmenin her alanda kendini hissettirdiği gibi iletişim ve ulaşım alanlarında da hissedilmesiyle insanlar daha fazla hareket edebilecekleri alanlara kavuşmuşlardır (Aksoy, 2012: 293). Bu ağ ile göçmen göç ettiği ülkeye yumuşak bir geçiş yaparak uyum sorununu daha çabuk atlatacaktır. Ancak gerçekleşen bu etkileşimle göçmenlerin çocuklarında göçmen ailelerinde var olan geleneklerde yıpranmaların yaşanması kaçınılmazdır. Ayrıca göçmen ilişkiler ağı bir ülkeden diğer ülkeye göç edecek olan kaçak göçmenler için gerekli olan bir alt yapı organizasyonunu da oluşturmaktadır.

1.5. BİR SÜREÇ OLARAK GÖÇ

Tarihin hangi noktasında kaç kişinin göç ettiği, bunların hangi coğrafyalara ne ölçüde dağıldıkları bilinmemekle birlikte tarih öncesinden başlamak üzere dünya genelinde daima küçük veya büyük çaplı insan hareketlerinin olduğu bilinmektedir⁵.

---

⁵ Buda hiçbir kavmin veya ırkın her zaman aynı yerde hayatını devam ettirdiğini ve bunun sonucunda da tamamen saf bir ırk olduğunu savunmasını engellemektedir.

Tarihte bilinen en eski kitlesel hareket olarak “Kavimler Göçü” ilk akıllara gelmektedir. Farklı bölgeler arasında gerçekleşen bu kitlesel göçler Avrupa’da yeni ülkelerin ve imparatorlukların kurulmasına neden olmuştur. Amerika’nın keşfedilmesiyle yeni bir hayat umuduyla 16. yüzyıldan sonra kitleler halinde insanların Avrupa’dan Amerika’ya göç etmesiyle göç olayları deniz aşırı bir boyut kazanmıştır. Böylece 15 milyon insanın köle olarak çalıştırılmak üzere Avrupalı tüccarlar tarafından Kuzey Amerika’ya göndererek üç yıl boyunca dünyanın göç hareketlerine yön vermiştir (Mutluer, 2003: 11). Göç tarihinde hiç şüphesiz Birinci Dünya Savaşından sonra birden fazla etnik ulusu bir arada bulunduran imparatorlukların yıkılması sonucu ortandan kalkan çok uluslu kuşakların merkezi despotik bürokrasilerle imparatorlukların çatısı altında bir arada yaşayan bazı etnik gruplar arasındaki çatışmalar sonucunda istenmeyen etnik gruplar zorunlu ve kitlesel olarak başka alanlara göç etmesi bağlamında en önemli rolü Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan sorunlar üstlenmiştir (Çelebi, 2011: 13).

Tabi ki de göç sadece Birinci Dünya Savaşına özgü bir sorun olarak kalmamıştır. Kitlesel göçe yol açarak Avrupa kıtasında ciddi bir yıkıma yol açan İkinci Dünya Savaşı da önemli bir etkiye sahiptir. İkinci Dünya Savaşından sonra yeniden toparlanmaya çalışan Avrupa ülkeleri, işçi göçü kabul etmeye başlamıştır (Aksoy,2012: 294). Tarihin çeşitli sahnelerinde yoğun bir şekilde yaşanmış olan göç kimi zaman trajik sonuçlara yol açacak şekilde varlığını farklı coğrafyalarda farklı şekillerde varlığını devam ettirmektedir (Demirhan ve Arslan, 2015: 27-28). Yaşanan göç hareketliliğini daha iyi görebilmek adına “Dünya” ve “Osmanlıdan başlayıp Cumhuriyetin ilanı ile devam eden Türkiye” de meydana gelen sebep sonuçları çalışmanın ikinci bölümünde daha detaylı incelenecektir.

1.6. GÖÇ VE GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU

Bireylerin topraklarını terk etmeleri onların vatanlarına karşı duydukları bağlılık hissini az olduğun bir göstergesi olarak kabul edilmemelidir. Eğer ki yaşanan yer terk edilmişse arkada bırakmak zorunda kalınan şeyler meydana

gelmişse bunun esas nedeninin bağıllık duygusu değil de orada yaşanan yoksulluk, can ve mal güvenliğinin olmayışı ve bunların beraberinde gelen gelecek endişesidir (Kara, 2008: 56).

Uluslararası göçü, yaşam şartlarını yükseltebilmek adına arayış içinde olan bireylerin doğup büyüdüğü yerleri terk ederek yeni bir ülkede çabucak asimile olmasını basite indirgemek oldukça güçtür. Zira kitlesel nüfus hareketleri uluslararası göçün düzenlenmesi ve artan etnik farklılıkla göç edilen ülkelerde toplumsal değişikliği beraberinde getirmektedirler. Göçmenler gelenekleriyle, dinleriyle, kurumlarıyla, dilleriyle ve kültürel farklılıklarıyla göç ettikleri ülke nüfuslarından farklılıklar göstermektedirler. Bunların yanı sıra göçmenler yerli halktan fiziksel görünüşleriyle ya da kıyafet tarzlarıyla gözle görülür biçimde ayrışa bilirler⁶ (Castles ve Miller, 2008: 18). Göç edenlerle yerli halk arasında meydana gelen bu ayrışmalar kültürel değerler ölçütünde her toplumda oluşan güvensizlik ortamı beraberinde korkuyu da getirecektir. Oluşan bu algı yabancıların bir tehdit olarak görülmesine neden olmuştur. Tehdit olarak görülen bu algı ışında göç ve göçmenlere ilişkin sorunların değerlendirilmesinde uyum, sürecinin yerli halk ile göçmenler açısından ne anlama geldiğinin ortaya konması önem arz etmektedir.

1.6.1. Göçmen Algısı

İnsanların istedikleri topraklarda özgürce bir yaşam sürdürebilme isteği hemen her kültürde olumlu değerlerle yüklüdür. Ancak toprağın “yerlisi” olmakla “dışarıdan geleni” olmak arasında kültürler arasında değer farklılıkları bulunmaktadır (Kümbetlioğlu, 2003: 271). Bu farklılıklar toplumun her alanında kendini hissettirmektedir. Kolektif bir eylem olan göç, hem göç alan hem de göç veren bütün bir toplumu etkilemektedir. Öyle ki, göçmenler göç ettikleri bölgelerde kalıcı olarak yerleştiklerinde oluşturdukları farklı gruplar göçün toplum üzerindeki etkisinin uzun

---

⁶ İstisna olsa da uluslararası göç her zaman farklılık oluşturmamaktadır. Örneğin; Avustralya’ da ki Britonlar neredeyse yerli halktan farksızdırlar.

soluklu olacağını göstermektedir. Göçü eleştiren kesimler etnik azınlıkları ekonomik refaha, kamu düzenine ve ulusal kimliğe bir tehdit olarak görmektedirler. Aslında, bu etnik azınlıklar kendilerinden korkan insanların bir ürünü olarak da değerlendirilebilir (Castles ve Miller, 2008: 30-44).

Temelinde “paylaşma” sözcüğüyle meydana gelen sorunlar sınırları aşan göçlere yeni anlamlar yüklemiştir. Paylaşım istenmeyen sadece maddi ölçüde değerler olmayıp içinde manevi değerleri de barındırmaktadır. Sahip olunan her şeye karşı bir tehdit oluşturacağı gözüyle bakılan yabancılarla sahip olunan gerek maddi gerekse manevi değerler paylaşım istenmemektedir. Bununla beraber onları dışta tutma çabası içine girilmektedir (Kümbetlioğlu, 2003: 273). Bu çerçevede, dış göç hareketleri ile gelen göçmenler, buldukları bölgelerde sosyal dışlanma, ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ötekileştirme, kayıt dışı çalışma, yoksulluk gibi sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Toplumda yerel halkın gelen göçmen gruplarla ilgili algıları, hem belli çalışma alanlarındaki arz ve talebin oluşumu açısından hem de sosyal dışlama ve ayrımcılık mekanizmalarının işleyişi açısından belirleyici olmaktadır.

1.6.2. Göçmenlerin Entegrasyonu

Göç ve göçmenlik süreciyle toplumların gündemlerinde yer edinen uyum kavramı, gerek göç alan gerekse göç veren ülkeler açısından daha da önemli hale gelmiştir (Çağlar ve Onay, 2015: 33). Entegrasyon⁷ kavramı literatürde farklı şekillerde tanımlanmıştır. TDK tarafından uyum; *toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, uyum sağlama, intibak*⁸ şeklinde tanımlanmıştır. Tatlılıoğlu (2012: 76)'a göre entegrasyon, “kişilerin kendisi ve çevresiyle pozitif yönlü kurabilmesi ve kurduğu ilişkileri devam ettirebilmesi” şeklinde ifade edilebilir. Piaget' e göre entegrasyon; “bireyin içinde yaşadığı ortama etkin ve olumlu bir şekilde ilişkiye girmesi yani ortama

⁷ Bu çalışmada entegrasyon kavramı uyum kavramı yerine kullanılmıştır.

⁸ (www.tdk.gov.tr)

ayak uydurması” olarak ifade edilebilir. Literatürde göçmen entegrasyonunun tanımlanması adına bir fikir birliğine varılmaması uluslararası mülteci mevzuatında resmi bir tanımlamaya yer verilmemesini beraberinde getirmiştir (UNHCS, 2013: 13).

Entegrasyon süreci bireyin dâhil olduğu yeni çevresiyle kurmak istediği dengeli ilişkiler ve bu kurulan ilişkinin devam ettirebilmesi uluslararası göçmen bireyler içinde önem arz etmektedir. Bu süreç kendi ülkelerini terk ederek başka ülkeye göç eden bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmelerinde adaptasyon⁹ süreci etkilidir. Göçle gelenler kendilerini kabul ettirmek istemektedirler buda beraberinde kabul edilme veyahut dışlanma ile sonuçlanmaktadır (Poyraz-Tacoğlu, Arıkan ve Sağır, 2012).

Bu sebepten ötürüdür ki, bireyin ya da gurupların oluşturduğu uyum sürecinin daha iyi anlaşılabilmesi için bireyi birey yapan onu diğer bireylerden ayıran özelliğini anlamamız gerekir (Çağlar ve Onay, 2015: 33). Bunu anlaya bilmek adına göçmenlerin yaşamış oldukları kimlik, kültürlerarası iletişim, eğitim açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.6.2.1. Kimlik

Ben kimim? , Kimlerdenim? , Nereden geldim? , Neleri temsil ediyorum? gibi birçok sorular zaman zaman hemen bütün insanların kimi zaman farkında olarak kimi zamanda farkında olmadan bu sorulara cevap aramaktadır. Bu soruların cevabını arayan göçmenlerin geçmişleri ve yaşadıkları dönemler arasında meydana gelen kültür bağlarındaki kopuşlar cevaplara gidilen yolda büyük engelleri oluşturmaktadır (Küm-betlioğlu, 2003: 271). Farkındalık olduğu müddetçe bireyin bir gruba ait olma fikri psikolojik olarak doyum noktasını oluşturmaktadır (Erkan, 2013).

---

⁹ Karaeminoğulları, Doğan ve Bozkurt (2009: 332-333)’a göre **adaptasyon**; değişim düşüncesine ve değişimle sonuçlanan durumlara işaret etmekte olup, değişim sürecini ya da değişim sürecinin sonuçlarını işaret edip etmemesine bağlı olarak hem dinamik hem de statik bir kavramdır.

Yurdusev' e göre varlığın bir vasfı olan kimlik toplumsal bir olguyu ifade etmektedir (1997: 18-27). Bu olguda aidiyet duygusu önem arz etmektedir. Aidiyet olgusu ya da kimlik edinme süreci dinamik ve devamlılığı olan çok yönlü bir oluşumu ifade etmektedir. Nedir bu aidiyet olgusunu sorduğumuzda; bir kişiye, bir cemiyete ya da bir gruba dâhil olma şeklinde adlandırabiliriz. Başka bir ifade ile bir bütünün parçası olma isteğidir. Bu istek istenilen ölçüde karşılanmaması sonucunda yalnızlık, dışlanma, içe kapanma hissi meydana gelmektedir (Erkan, 2013).

Kimlik konusu göçmenler açısından değerlendirildiğinde alt kimlik ve üst kimlik konularına değinmektedir. Kişiliğin oluşmasında, doğduğumuz çevre, yetiştiğimiz mahalle, gelenek ve görenekler rol oynayan temel faktörlerdir. Bir bakıma insanın kökeni olarak ifade edilmektedir. Aynı kökene sahip alt grupların ana kimliğini oluşturan üst kimlik siyasal açıdan değerlendirildiğinde ise farklı etnik gruplara mensup kişilerin devletin vatandaşa dayattığı kimliktir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde vatandaşlığa denk düştüğü görülmektedir.

1.6.2.2. Kültürlerarası İletişim

Dil, din, gelenek, kültür gibi birbirleriyle farklı geçmişlere sahip olan bireyler göç ile aynı ortamda yaşamlarını devam ettirmek durumunda kalmışlardır. Bu durum beraberinde iletişim ve uyum sorununu doğurmuştur. Bu sorun gün gittikçe çözülmesi zorlaşan sorunları ortaya koymaktadır. Ayrıca ülkelerde siyasi, ekonomik ve kültürel dengelerin bozulmasına neden olmuştur (Akkayan, 1976: 21). Böyle olunca da günümüz dünyasında küreselleşmenin de etkisiyle kültürlerarası iletişim¹⁰ alanı daha fazla artmaktadır. Dolayısıyla uluslararası göç hareketlerinin oluşturduğu çok kültürlü ortamlarda kişiler arası iletişimin sağlıklı bir şekilde devam ettirilebilmesi, kültürel uyumun oluşabilmesi, etkin ve verimli işbirliği ile çatışmaların önlenmesi bir gerekliliği doğurmaktadır (Aksoy, 2012: 298). Zira insanlar buldukları çevre ile

¹⁰ **Kültürlerarası iletişim**, farklı kültürlere mensup insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi konuları inceleyen disiplinler arası bir bilim dalıdır (Kartarı, 2001: 22).

uyum sağlayamadıkları takdirde amaçlarına ulaşabilmek adına çıktıkları bu yolda başarısız olabilirler (Sargut, 2001: 91). Bu zorlukların başını “kültür şoku¹¹ ” çekmektedir. Bireyin ya da bireylerin farklılıklarla mücadele etmeyi başarabilmesi ile ortan kalkması mümkün olan bu süreçte uyum aşamalı olarak artabilmektedir. Aksi düşünüldüğünde ise, artarak devam eden kültür şoku göç yaşantısında derin izler bırakmaktadır (Aksoy, 2012: 299) .

Kültür şokunun en kısa sürede atlatılması ve böyle bir zorluğun yaşanmaması için bireylerin içinde yaşadıkları kültürel çevreye uyum göstermeleri beklenir. Bu nedenle, uluslararası göç her ne sebeple gerçekleştirilmiş olursa olsun, göç edilen ülkenin yaşam biçimine mümkün olduğunca uyum sağlama kaçınılmaz olmaktadır. Ancak uyum sağlama, kendi kültürünü göz ardı etmek olarak algılanmamalıdır. Kültürlerarası iletişim açısından önemli bir yere sahip olan kültürel uyum meselesi genellikle yanlış anlaşılabilir. Kültürlerarası iletişim çerçevesinde kültürel uyum kesinlikle asimilasyon¹² olarak yorumlanmamalıdır. Asimilasyon, “ev sahibi kültürün hâkim dünya görüşünü yerleştirme amacı güden yeniden sosyalleştirme süreci” olurken; uyum, “bireyin dünya görüşünün ev sahibi kültürün davranış biçimleri ve değerlerini içerecek şekilde genişlemesi süreci” olarak tanımlanmaktadır (Bennett, 1998: 16). Asimilasyon bütünüyle yeni bir birey ortaya çıkarırken, uyum ile çok kültürlü bir birey haline gelmektedir. Bu çerçevede kültürel uyum, bireyin kendi kültürünü kaybetme bedeli ödemediği farklı bakış açıları ve değerler kazanmasını sağlayan bir süreç olarak meydana gelmektedir.

Göç ederek yerleştikleri ülkede azınlık durumuna düşen bireylerin gerek ülkenin yerel kültürüne gerek kendi kültürlerine ilgi göstermeleri ya da her ikisine de kayıtsız kalmaları sonucunu doğurabilmektedir. Bu tercihler kapsamında değerlendirilen kültürel uyum (Gül ve Kolb, 2009: 139); aynı ülke içindeki farklı

¹¹ **Kültür şoku**, meydana gelen olay ve olguların insanlar üzerinde oluşturduğu psikolojik ve sosyolojik bir etkileşimle oluşan korku, heyecan ve panik halidir.

¹² **Asimilasyon**, “farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme sürecinin sonu” dur (TDK).

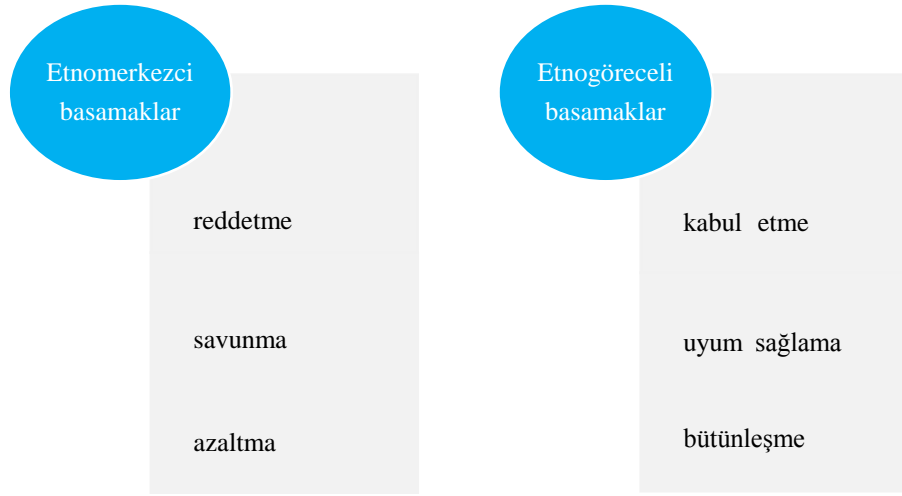
coğrafyalar da ki kültürlerin toplumun genelinde baskın kültürel normların olan uyum ve edinim şeklinde tanımlanmasıdır. Bu da göç eden bireylerin göç etmiş oldukları ülkedeki kültürel yaşama uyum sağlama ve bu kültürün üyeleriyle ilişki kurma yeteneğine sahip olmaları gerektiğini göstermektedir. Ancak burada göz ardı edilmemesi gereken husus ise kendisinden tamamen farklı olan kültür kurallarını benimsemek, maddi ve manevi unsurlara ayak uydurabilmek öyle biranda gerçekleşebilecek bir olay olmadığıdır. Dolayısıyla kültürel uyumun gelişimsel bir süreç olduğu idrak edilerek değerlendirmeler yapılmalıdır. Bu süreçte ki ilk basamak, kültürlerarası iletişim yeterliliği iken bir diğeri de kültürlerarası iletişim yeterliliğinin tamamlayıcısı ve aynı anda pekiştiricisi olan kültürlerarası duyarlılıktır (Hammer, 2003: 422).

Kültürlerarası duyarlığa sahip bireyler, farklılıkları anlama, onaylama ve kabullenme açısından daha eğilimli olmaktadır. Farklılıklara sorgulamadan, etnomerkezcilikten¹³ arınarak yaklaşan bireyler kültürel uyum aşamasını diğerlerine nazaran daha rahat tamamlayabilmektedirler. Elbette ki kendi özünden farklı bir kültürün normlarını benimsemek, maddi ve manevi unsurlarına uyum sağlamak hemen gerçekleşebilecek bir olay değildir. Kültürel duyarlılıkta Milton Bennett’ in öne sürdüğü “Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli” önemli bir yere sahiptir. Kültürel alanda artan deneyimler, tecrübeler arttıkça bireyin sahip olduğu kültürel kazanımlar o derecede artmaktadır. Bu bakış açısıyla yola çıkan Bennett’ in geliştirdiği bu modelin temel amacının bireylerin farklı kültürlere bakış açılarını incelemek olduğu söylemek mümkündür.

---

¹³Mora (2008: 210)’ ya göre **etnomerkezcilik**; “kendi ait olduğu grubu, kültürü evrenin merkezine yerleştirerek, diğerlerini buna göre belirleyerek grup dışı olanlardan kendine en çok benzeyenleri en yakınına, diğerlerini aralarındaki farklılığın derecesine göre daha uzağa yerleştirme” olarak tanımlanır.

(Şekil 3)

Kültürlerarası Gelişim Modeli**Kaynak:** Bekiroğlu ve Balcı, 2014: 435

Bennett' in iki farklı basamakta incelemiş olduğu bu modelde ilk basamakta, bireyin kendi özüyle yola çıktığı etnomerkezci basamaktan ve ikincil basamak olan bireyin kendi özünü farklı kültürlerde değerlendirdiği etnogöreceli basamağa doğru bir gelişimin söz konusu olduğu görülmektedir.

Etnomerkezci basamak da birey için esas olan kendi kültürüdür, kendi kültürü dışındaki kültürleri yok saymaktadır. Etnomerkezci basamak, farklılıkları reddetme, farklılıklara karşı savunma ve farklılıkları azaltma ya da minimize etme gibi üç farklı bölümden oluşmaktadır.

- **Reddetme;** etnomerkezcilik basamağında ilk sıra gelen reddetme düzeyinde birey, kültürel farklılıkları kimi zaman görmezden gelirken kimi zaman da bu farklılıkları inkâr etmektedir. Bunun yanı sıra bu düzeyde bireyler, farklı kültürleri yok saymakla kalmayıp kendi öz kültürlerinin de yaşamlarındaki yerinin farkında olamamaktadırlar (Bekiroğlu ve Balcı 2015: 435) .

- **Savunma;** reddetme düzeyini takip eden savunma düzeyi ise farklılıklar arasında ki kutuplaşma ile karakterize edilmektedir. Bu basamaktaki bireyler kültürel farklılıkları diğerlerine nazaran daha çok yorumlamaktadır. Ancak bu yorumları olumsuz değerlendirmeler içerir. Bu kişiler farklı kültürleri kendi kültürlerinin karşısından tehdit olarak görerek, diğer kültürü olumsuz basmakalıp düşünceler ile kötüleme ve kendi kültürünü olumlu basmakalıp düşünceler ile yüceltme yolunu seçmektedirler (Aksoy, 2012: 300).
- **Azaltma;** Bu basamak, bireylerin kendilerini yakın hissettikleri maddi veya manevi değerler kapsamında kültürel farklılıkları erittikleri düzeydir. Bu kişiler bir takım yüzeysel farklılıkları kabul ederler, diğer taraftan daha derinde tüm insanların kendi baskın felsefelerine göre aynı olduğunu düşünerek farklılıkları eritmeye çalışırlar. Örneğin, bir kuzey Amerikalı tüm insanların bireysel özgürlüğü ve rekabet ortamını arzuladığına inanabilir. Azaltma basamağındaki bireyler, reddetme basamağındaki kişilerden daha bilgili kabul edilebilir ya da savunma basamağındakilere göre daha hor karşılanabilirler ancak kültürel uyum anlamında hala etnomerkezcilerdir (Aksoy, 2012: 301) .

Her üç basamağa da bakıldığında, bireylerin kendi kültürlerinin doğruluğu ve evrenselliğine inandıkları, diğer kültürleri ise ya tamamen ya da kısmen reddettikleri veya kendi kültürlerine uyacak şekilde değiştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Dolayısıyla bu basamaklarda yer alan bireylerin kültürlerarası iletişim açısından en büyük engeli oluşturduklarını söylemek mümkündür (Pınar, 2015: 95).

Etnogöreceli basamak ise, birey kendi kültürünün dışında başka kültürlerinde var olduklarının bilicine vardıkları düzeyi içine almaktadır. Etnogöreceli basamak kabul etme, uyum ve bütünleşme aşamalarını içine almaktadır (Bekiroğlu ve Balcı 2015: 435).

- **Kabul etme;** belirsizlikler karşısında daha esnek ve tek bir doğrunun olmadığı düşüncesiyle hareket eden birey bu basamakta farklı kültürleri keşif etmekten haz duymaktadır (Aksoy, 2012: 301).
- **Uyum sağlama;** bu aşamadaki birey farklı birliklerle empati kurarak onların bakış açılarını anlayabilmektedirler. Bu kişiler, yetenekleri ölçüsünde davranışlarını yeniden düzenleyebilirler (Aksoy, 2012: 301). Böylece kişiler bu aşamada bireyler farklı kültürlerin üyeleriyle iletişim kurabilme yeteneklerini geliştirme şansı bulmaktadırlar.
- **Bütünleşme;** bu basamakta bireyler kendilerini hiçbir kültüre ait göremediklerinde bu evreye girmiş olmaktadır. Bu evre içine giren bireyler farklı kültürleri anlamakla kalmayıp toplumdaki farklı kesimleri de aynı bakış açısıyla değerlendirmeye başlamaktadır. Bu basamakla bireyler kendileri dışındaki bireyleri oldukları gibi kabul edip bu yolla da iletişim kurabilmeyi, uyum sağlayabilme ve davranış haznesini zenginleştirme ulaşma boyutuna ulaşmaktadır (Aksoy, 2012: 301).

Etnogöreceli olarak değerlendirilen bu üç basamağa da baktığımızda, bu basamaklardaki bireylerin farklı kültürlerin varlığını kabul edecek, bu kültürlere belli ölçüde uyum sağlayabilecek gelişmeyi sağlayabildikleri görülmektedir. Dolayısıyla bu basamaktaki bireyler kültürlerarası iletişimin başarıya ulaşmasında önemli unsurları oluşturmaktadırlar (Pinar, 2015: 95). Özetlemek gerekirse etnomerkezcilik farklı kültürleri aşağılama, anma ve onlardan kaçınmayı ifade ederken etnogörecelilik ise, farklı kültürleri araştırma ve öğrenmekten zevk alma, bu kültürleri belli ölçülerde kabul etme ya da uyum sağlama olarak değerlendirebilir. Bu durumda, sağlıklı bir kültürel uyumun sağlanabilmesi için etnomerkezci basamaklardan bunun tersini içeren etnogöreceli basamağa doğru bir ilerlemenin olması gerektiğini söylemek mümkündür (Pinar,2015: 96).

Bireyin kültürel uyum basamaklarında geçirdiği gelişimsel süreçte, zorunluluk ve gönüllük olgusu belirleyici bir etken olabilmektedir. Eğitim kaynaklı göçlerde, beyin göçünde ya da emekli göçünde gönüllülük esası bulunduğu için bireyin, göç

edeceği ülkenin kültürü ile ilgili önceden bilgi sahibi olması, kültürü tanımaya istekli olması gibi etkenler devreye girmekte ve kültürel uyum sürecini hızlandırabilmektedir. Kültürel uyumun derecesinde etkili olan diğer unsur ise bireyin kültürlerarası iletişim yeterliğidir. Uluslararası göç hareketlerinde, kültürel uyumun etnomerkezci basamaklarından etnogöreceli basamaklarına doğru bir gelişimin söz konusu olabilmesi için bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliklerine sahip olmaları ya da bu anlamda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Kültürlerarası iletişim yeterliğine ilişkin davranış biçimleri, sadece göçmen tarafından değil yerel kişilerin de göçmene karşı benimsemesi beklenen ideal bir durumu göstermektedir.

İnsanların karşılıklı olarak birbirlerinin kültürüne saygı duyduğu, birbirini anlamaya çalıştığı, kişilerarası iletişimi etkin ve uygun bir şekilde yönettiği ve belirsizlikler karşısında olumlu bir tavır aldığı toplumsal bir düzen oldukça ideal görülebilir. Tabii ki hiçbir toplumda böylesine arınık bir yapının oluşabileceği düşünülmemektedir. Çünkü bireyi, öz kültüründen kaynaklanan bilişsel ve duygusal özelliklerinden soyutlamak çok mümkün değildir. Ancak göç eden bireyin, göç etmesinden kaynaklanan sorunları çözülmesinde kültürlerarası iletişim yeterliğini oluşturan unsurları geliştirmesi önemlidir. Bir taraftan karşılıklı olarak kültürlerarası duyarlılığın bir taraftan da bireysel düzeyde kültürlerarası iletişim yeterliğinin geliştirilmesi uluslararası göç kapsamında yaşanan kültür şoku ve kültürel uyum sorunlarının çözülmesinde ve kültürlerarası iletişim engellerinin aşılmasında anahtar görevi görmektedir (Aksoy, 2012: 302).

1.6.3. Uluslararası Göçün Etkisi

“Uluslararası göç önemli bir konudur ve bu konu son yıllardaki küreselleşme ve ekonomik yeniden yapılandırma nedeniyle daha da önemli hale gelmiştir” (Dişbudak, 2004: 84). Bireylerin ait oldukları ülkeyi, toplumu ve kültürü bırakıp başka ülkelerde yaşama ve çalışma kararı almaları hem kendilerini, hem ait oldukları toplumu hem de göç etmeye karar verdikleri ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını etkileyecek ve değişmelere yol açacaktır. Çünkü “göçler, toplumsal yapı ve kültür

değişmeleri yanında göç veren ve kabul eden toplumlar içinde birçok türden yeni ilişkiler yarattığı gibi her iki tarafın insanların psikolojilerinde, davranış ve dünya görüşlerinde de köklü değişikliklere neden olmaktadır” (Karpat, 2003: 8).

Nüfus akımları, işgücü piyasalarında, dolayısıyla ekonomik yapıda farklılaşmaya neden olurken ülkelerin demografik yapılarını da etkilemektedir. Göçe konu olan iki ülkede de bu tür değişmelere rastlanmakta ancak, iki ülkenin etkilenme düzeyleri ve şekilleri birbirinden farklı olmaktadır. Göçün avantaj ve dezavantajları göçün yönüne ve büyüklüğüne göre farklılık göstermektedir (Bayraktarlı, 2007: 41).

1.6.3.1. Göçle Gelenlerin Sosyo-Psiko Etkisi

Göç ile meydana gelen yer değiştirme süreci bireylerde karmaşık ve hassas bir dönem geçirmeleriyle sonuçlanmaktadır. Bunu sonucunda göç eden bireyler; kendi özlerinin değerini yitirerek aşağılanması, özlem, yabancılık, ya da önyargı gibi daha birçok duyguyu bir karmaşa halinde yaşamaktadır (Erol ve Ersever, 2014: 53). Bireylerin göçmelerinde etkenler onların hayatlarında ki travmalar da oldukça etkilidir. Şöyle ki zorunlu olarak göç eden bireylerin yaşamış oldukları ruhsal çalkantılar gönüllü göç eden bireylere göre daha zorlu geçmektedir (Erol ve Ersever, 2014: 48).

Alışmış olduğu ortamdan farklı bir ortama hayatını devam ettirmeye başlayan bireyler yaşayabilecekleri olumsuzlukları en aza indirgeme yoluna gitmektedirler. Öyle ki, göçmenler dâhil oldukları bu yeni ortamda her ne kadar etkilenmiş olsalar da bir o kadar da göç ettikleri yerde sosyo- kültürel etkilerde bulunmaktadır. Bir göçmenin yeni ortamına olabildiğince çabuk entegre olması ortaya çıkacak olan psikolojik risk faktörlerinin etkisini en aza indirmede o denli etkili olacaktır. Şöyle ki, farklı özden gelen bireylerin kimlik arayışlarındaki karmaşıklık hali onların yerli halkla bir bütün olmalarını engelleyecektir. Bunun sonucunda da kendi kimliklerini kabul ettirebilmek adına girmiş oldukları çatışmalarda olumsuzlukları da beraberlerinde getireceklerdir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015: 74-75).

1.6.3.2. Göçle Gelenlerin Sağlık Üzerine Etkileri

Ülkesinde yeterli miktarda yiyecek, su, elektrik, yakacak ve tıbbi malzeme gibi temel gereksinimlere ulaşamayan yüz binlerce insan; açlık, hastalık ve yoksulluk içerisinde yaşam mücadelesi vermektedir. Kendi topraklarında iç savaş nedeniyle, yetersiz beslenme, temizlik için gerekli su ve arındırıcı ürünlere erişememe gibi nedenlerle ciddi sağlık sorunları yaşanmış olan bireyler hayatta kalabilmek adına göç etmek zorunda kalmışlardır. Göç eden bireyler bu hastalıkları da göç ettikleri yerlere beraberlerinde getirmişlerdir (Çevik, 2016: 80-83).

Ancak giderek artan sayıları ile kabul edilen göçmenlerin sağlık bakımları için, yeterli sağlık kuruluşu ve insan gücünün olmaması, dil engeli ile karşılaşmaları, sağlık sigortasına sahip olmamaları, sosyal ve psikolojik stres gibi faktörler göçmenlerin sağlık sorunlarını olumsuz etkilediği kadar buldukları toplumun sağlığını da olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzlukları gidermek için; aile sağlığı merkezlerinde göçmenlere yönelik sağlık hizmetinin verilmesi, artan sağlık talebini giderebilmek adına geçici sağlık personeli istihdam edilip sağlık kuruluşlarındaki tercüman sayısı sının artırılması yoluna gidilmesi yönünde adım atılması gerektiği yönünde öneriler öne sürülmektedir¹⁴.

1.6.3.3. Göçle Gelenlerin Ekonomik Yaşam Üzerine Etkileri

Göç olgusu hem kaynak ülke hem de hedef ülke için olumlu sonuçlar ortaya çıkarabilir. Türkiye açısından bakıldığında, göç alan ülkenin hiçbir yatırımda bulunmadan, kaynak harcamadan, sıfır maliyetle işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu kişiyi, ihtiyaç duyduğu sürece çeşitli eleme süreçlerinden geçirerek istihdam etmesi açısından göçün hedef ülkeye olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Diğer yandan

¹⁴ Gaziantep Kent Konseyi Yürütme Kurulu. Gaziantep'te Yaşayan Suriyeli Misafirlere İlişkin Rapor: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Aralık, 2014.
<http://www.gaziantepkentkonseyi.org.tr/dosyalar/gaz%20antep%20kent%20konseyi%20sur%20raporu.pdf>.

nüfusun gençleşmesi, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına cevap verilmesi ile ekonominin kalkınması, ekonomik faaliyetlerin gelişip çeşitlenmesi, nitelikli işgücü ithal ederek bilim ve teknolojide ilerlenmesi de göç alan ülkenin diğer kazanımlarıdır. Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken husus tüm bu kazanımların, hedef ülkeye yasal yollardan yapılan işgücü göçü ile sağlanmasıdır (Nakhoul, 2014: 12).

Göç olgusunun göç edilen ülkelere olumlu yönlerinin var olması özellikle işgücü ve istihdam alanında kendi problemleriyle başa çıkamayan ülkeler nezdinde gerçekleştiğinde yaşanan problemin etkisini arttırmıştır. Krizle ortaya çıkan gelişmeler ekonomik alandaki dengelerin alt üst olmasına yetmiştir. Yasal olmayan yollarla meydana gelen kaçak göç beraberinde kaçak işçi olgusunu getirmektedir. Kayıt dışı istihdamın iş sahiplerini, devleti ve ekonomiyi olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmaz bir gerçek olmasına karşın kayıt dışı istihdam sosyal refah açısından değerlendirildiğinde olumlu yönlerinin üzerinde de durulmaktadır.

Küresel düzeyde kaynakların ve zenginliğin Güneyden Kuzeye akmasının söz konusu olduğu bir ortamda nüfus hareketlerinin de aynı rotayı takip etmek istemesine şaşırılmaması gerekir. Ülkeler arasındaki büyük gelir farkları insanların günümüzde kolayca yaşadıkları yerleri bırakıp, daha iyi bir iş ve daha iyi bir gelecek için zengin ülkelere göç etmelerine, deyim yerinde ise bir çeşit karanlığa gözleri kapalı olarak atılmalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte, en yüksek refah seviyesine sahip ülkelerde dahi istihdam sorunları yaşanmaktadır. Uluslararası göçler göç alan ülkenin iç dengelerini sarsıcı bir niteliğe sahiptir. Söz konusu ülkelerdeki insanlar arasında yabancı düşmanlığı kolayca yayılmaktadır. Çünkü tanımadıkları insanlar gelip, çok daha düşük ücretler karşılığında çalışarak işlerini ellerinden almaktadırlar (Touraine, 1997: 198). Genel olarak niteliksiz olan işçilerin göçü, göç alan devletler açısından başlangıçta oldukça yararlı görülmüştür. İşgücünün düşük maliyetle elde edilebilmesi işverenler açısından kârlı görülürken, kötü işleri yabancıların yapması o ülkenin insanları tarafın dan da yadırganmamıştır. Bununla birlikte, ekonomik canlılık durgunluğa dönüşünce parmaklar göçmen işçilere yönelmiş ve göç alan zengin ülkeler bu kez göçü önlemenin yollarını araştırmaya başlamışlardır. Ekonomik küreselleşme

süreci içinde insanlar çok daha hızlı bir şekilde haber alma ve yer değiştirme imkânına sahip olabildikleri için, dünya çapında büyümeye devam eden gelir dengesizliği uluslararası göç olgusunun hızını artırmaktadır (Yılmaz-Başçeri, 1998: 496).

Ekonominin küreselleşmesi Güney ülkelerinden Kuzeye doğru bir göç yaşanmasını iki yolla etkilemektedir. Güneydeki az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar genellikle açlık, kıtlık, doğal afetler ve etnik savaflara bağlı olarak göçmektedirler ama Kuzeye değil de yine en yakın diğer bir az gelişmiş ülkeye gidebilmektedirler. Onlar için Kuzeye gidecek yeterli maddi kaynak bulunmadığı gibi, düşük teknoloji, eğitim ve yetersiz iletişim onların böyle bir düşünceyi taşımalarını zorlaştırmaktadır. Göç, zorunluluk olarak doğmakta ve büyük ölçüde sığınmacı statüsünde gerçekleşmektedir. Güneydeki gelişmekte olan ülkelerdeki insanlar ise Kuzey ülkelerine yakın bir eğitim alabilmekte, oraya daha kolay ulaşabilmekte, içine girdikleri yeni topluma daha kolay uyum sağlayabilmektedirler. İdeal olan, insanların kendi vatanlarında refah içinde yaşayabilmeleridir ama dünya çapındaki gelir dağılımı dengesizliğinin yarattığı vakum daha uzun süre insanları içine çekecek gibi görünmektedir (Dikkaya – Deniz, 2006: 176-175).

1.6.3.4. Göçün Diğer Etkileri

Ulus devletlerin kontrol ve egemenliğinin azalması, sermayenin hızlı dolaşımı, gelişen teknoloji ile birlikte hızlı iletişim ve ulaşım imkânlarının ortaya çıkması veya Apadurai' nin (1997: 33) ortaya attığı gibi küresel kültürel akımın beş boyutu olan beşeri, medya, teknoloji, finans ve fikir akışkanlarının birbiriyle olan ilişkileri ile anılan küreselleşme göçmenlerin anavatanlarıyla ilişkilerini de etkiledi. Göç ettikleri ülkede asimile olacakları ve anavatanla bağlarını yavaş yavaş koparacakları düşünülen göçmenler, küreselleşmenin imkânlarından da faydalanarak anavatanlarıyla daha sıkı ilişkiler kurmaya ve anavatanlarında olup bitenlerle daha çok ilgilenmeye başladılar.

Portes ve Haller' e göre (2003), “göçmenlerin bu ilgisi ve anavatanda politik alanda rol arayışları göçmenlerin eğitim seviyeleri yükseldikçe artmakta” dır. Kaynak ülke ve göç edilen ülke arasında devam eden aktivitelerle beraber uluslararası alanda

ortaya çıkan bu etkileşim sonucunda “ulusötecilik” ya da “ötede ulusçuluk” kavramı ortaya çıktı. Ulusöteciliği göçün diğer etkilerinden ayıran en önemli özellik, şüphesiz, aynı anda hem kaynak hem de hedef ülkeyi etkilemesi, bir başka deyişle bu etkileşimden doğan ortamda hayat bulabilmesidir. Aynı ulusötecilik gibi göçmenlerin anavatanlarıyla olan ilişkilerinin ve algılama şekillerinin ürünü olan diaspora kavramı, küreselleşmeden önce de var olmasına rağmen küreselleşme ile klasik ve modern olmak üzere iki ayrı bölümde ele alınmaya başlandı. Günümüzde ülkelerinin dışında yaşayan Rum, Ermeni, Filistin ve Yahudiler klasik diasporalar olarak tanımlanırken modern diasporalar ekonomik göç, mültecilik, misafir işçilik, sürgün edilmiş toplumlar, etniklik gibi kavramları içine alabilmektedir (Kaya, 2001: 73).

1.7. DEĞİŞEN YABANCI TOPLUM ANLAYIŞI

Günümüzde, göçmenlerin toplumsal uyumlarında ve sosyal politikaya ilişkin sorunlarında önemli dönüşümler olduğu konusunda bir tür fikir birliği mevcuttur. Söz konusu değişimlerle ilgili olarak yapılan tartışmalar daha çok iki boyut üzerinde durmaktadır. **İlk boyutta**, dikkat edilen nokta “refah devleti krizi” tartışmaları içinde, kapsayıcı sosyal politikaların çağdaş koşullarda uygulanmasındaki zorluklara odaklanılmaktadır. Bu noktadan hareketle de, göçmenlere yönelik ayrımcı uygulamaların temelinde, ülke içindeki koruma önemlerinin yetersizleşmesi ve sosyal düşürüm endişeleri görülmektedir. **İkinci boyutta**, ise benzer başlangıç noktalarından hareket eder, ancak daha çok göçmenlerin vatandaşlık kategorilerinde meydana getirdikleri farklılıklara yoğunlaşmaktadır (Baştürk, 2009: 517). Fakat bu başlık altında farklı bir bakış açısıyla göç ile modernlik ilişkisi üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Modernliğin tanımlayıcı biçimi evrensel sosyal ilişkiler düzenine dayandığına göre, toplumsal ilişkilere aidiyet biçimlerinin “yerli – yabancı ikilemi” nin dışında oluşması beklenir. Bu kurguya göre modern toplum, aslında bir “yabancılar toplumdur”. Çünkü tüm toplumsal ilişkiler aslında yabancılar arası ilişkiler gibi düzenlenmektedir. Modernlik öncesi kültürlerde yabancı, bir bütünlüklü kişiye dışarıdan gelen ve potansiyel şüpheli birini ifade eder. Ancak modern toplumlarda,

yerellikten kaynaklanan bu bütünlüklü ilişkilere çok sınırlı rastlanır. Formel ilişkilerin hâkimiyeti olarak değerlendirilebilecek bu eğilimde, sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde kurallar bütünü sözlü etkileşimin tüm yönlerini belirlemektedir (Giddens, 2004: 84). Böylelikle, kişisel bütünlüklü bir sosyal etkileşim yerine; parçalı bir kamusal etkileşim kurgusu, toplumsal yapının genel şekillendiricisi olmaktadır. Buradan çıkarılabilecek sonuçlarda dikkat edilmesi gereken nokta, sosyal ilişkiler düzeninde formenliğin doğrudan yönlendiriciliğinin ele alınmaması gerektiğidir. Elbette enformel ilişkilerin duygusal boyutu gündelik hayatta varlığını ve etkisini sürdürür; ancak Sennet’ in deyiimiyle bu “mahrem alan doğrudan bireyselin tanımlanma alanı” içinde değerlendirilmektedir (Sennet, 1996: 19-21).

Metropol hayatının uzmanlık sistemine dayanan yapısı, yabancılik kavramının içeriği de değişmektedir. Şüpheli birisine yönelik itidalli tutumların yerine, yabancıların uzmanlık sistemi içinde yaşadığı, farklı bir güven duygusuna dayanan bir toplumsallık söz konusu olmaktadır. Goffmann, modern toplumların bu özelliğine “uygar kayıtsızlık” adını vermektedir. Gündelik hayat içerisinde, ana kentlerde yaşayan milyonlarca insan karşı karşıya gelmektedir. Bu karşı karşıya gelişler, örneği sadece modernlikte bulunacak bir şekilde son derece sistemli bir şekilde düzenlenmektedir ve insanlar arası ilişkiler arasında sanki daha önce bir anlaşmaya oluşturulmuş bir bireysel alan söz konusudur. Bu bireysel alanlardaki etkinlikler üzerinde milyonların sessiz bir saygısı ve kayıtsızlığı dikkat çekicidir (Manning, 1992: 85–89). Modern toplumlarda yabancılarla yaşamının temel dinamiğini ve birliktelik duygusunu böyle bir etkileşim meydana getirmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse, sosyal ilişkilerin kurgusu, ne kadar tanıma ya da kavrayabilme faktöründen uzaklaşırsa o ölçüde modernleşmektedir.

Modern toplumlar dışlama mekanizmalarının etkinliği ve genişliği bakımından karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahiptir. Yabancıları kaynaştıran kurumsal yapı çoğu zaman, dışlayıcı sonuçlar doğuran uygulamaları son derece kapsamlı olarak yapabilecek niteliğe sahiptir (526-527). Modernlik söylemsel gücünün etkisiyle, yabancılığı kendi kurumsal işleyişinin bir yanılması veya bir patolojisi olarak

tanımlar¹⁵. Bu bakımdan yabancılar, modern toplumlar için kendi dinamizminin ve gelişiminin aynı zamanda teminatı işlevini görmektedir (Foucault, 2000; 24–26) Yabancıların toplum içerisinde, oluşturdukları alt sınıflar ve toplumsal etkileşimin dışlayıcı etkisini iki nedenin izdüşümü olarak görür. Öncelikle, böyle bir durumun temel nedeni modernleştirici aktörlerin soyut-kurumsal bütünlüğü tam sağlayamamış olmasıdır. Diğer bir etken olarak, öznenin yeri kaydırılarak, bu kez tanımlanan yabancıların soyut-kurumsal bütünlüğün faili olma bilincine sahip olmamaları gösterilir. Bazen de her iki etmenin bir arada yaşanabileceği ima edilir (529-530).

Modern toplumlarda göçmenlerin uyum ilişkilerinde “emilme” yoluna gitmektedir¹⁶. Çünkü modern olan, sadece dışarıdan gelenlerin var olan ve hakimiyet kuran normlar ağına dahil edilmesini değil; hakim değerlerin de modern lehine erimesini içermektedir. Bu bakımdan gerek göçün ortaya çıkardığı yabancılık, gerekse modern kültürün gelenek kırıcı doğası ve yeni kurumsal boyutu kapsayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu yeni durumda, tüm bu unsurlar soyut-kurumsal sistemlerin yaratma amacından uzaklaşmış ve dışlananları dışarıda tutabilecek politikalar haline gelmeye başlamıştır. Böyle bir ortamda enformel ağları göçmenler açısından giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bu ağların genişlemesi aynı zamanda uyuma gerek duymayan bir tür cemaat ekonomisinin de temellerini oluşturmuştur. Köken ülkeden gelen insanların, göç ettikleri ülkede genellikle aynı mekânları paylaşması bilinen bir durumdur. Genellikle göçmen gettoları olarak tanımlanan bu mekânlara aidiyetin sıklaşmasının bir uyum problemi olduğu konusunda genel bir uzlaşmadan bahsedilebilir (Erder, 2006: 39– 43).

¹⁵ Modern bir toplumda toplumsal patoloji kavramı Foucault’a göre, normun dışındaki belirtileri sınıflamak ve büyük hastalık özlerini tanımlama yönündeki yöntemleri ifade eder. Bu anlamıyla patoloji tanımlamaları, sadece norm dışını ortaya koymaz; aynı zamanda normların güçlenmesi yönünde paralel bir etkiye sahip olmaktadır. Bu durumda yabancıların varlığı, ironik bir şekilde merkezdekilerin tanımlanması ve hatta merkez denilen şeyin güçlenmesini sağlamaktadır (Foucault, 2000; 24–26).

¹⁶ Emilme, genelde haki kültür kodları karşısında özgün gelenek ve davranışların çoğunluğu değer ve normlarına uydurulması anlamında kullanılmaktadır (Hirschman, 1983; 401).

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİN'DE VE TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. AB'DE GÖÇ KONUSUNUN VE GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1.1. Avrupa Birliğinde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları

Avrupa tarihsel gelişim sürecinde göçe hiçbir zaman yabancı olamamıştır. Avrupa hem göç veren hem de göç alan taraf olarak göçün birçok etkisine maruz kalmıştır. Bu etkileşimler Avrupa Birliği'nin kurulması ile başlayan entegrasyon süreci günümüz göç politikasını da kapsayacak şekilde genişleyerek ortak bir payda da birleşen göç politikası oluşturulması Birliğin hedefleri arasında yerini almıştır (Karaşahin, 2012: 65). Çalışmanın bu bölümünde AB'de meydana gelen göç süreci tarihsel olarak irdelenecektir.

2.1.1.1. Göçün Avrupa Birliği Kapsamında Şekillenmesi

Dünya nüfusunun sürekli bir hareket halinde olduğu dönemler içerisinde 17. Yüzyılın önemi oldukça büyüktür. Bu dönemde çoğunluğunu etnik açıdan bölünmüş, totaliter ideolojilerle küresel yayılma politikaların yaşanması sonucunda Asya, Avrupa, Afrika ve Ortadoğu 'da bağımsız devletler kurulmuştur. Bu süreç sonucunda birçok insan sığınmacı statüsüne düşmüş (Aydın, 2015: 6) ve II. Dünya Savaşı esnasında ve sonraki süreçte milyonlarca kişi etnik nedenler yüzünden yer değiştirmek zorunda kaldıkları bilinmektedir (Gençler, 2005: 175) .

İkinci Dünya Savaşı'na kadarki süreçte “göç veren” konumunda olan Avrupa ülkeleri, II. Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir ekonomik büyümeyi sağlayabilmek

adına “göç alan” topraklar haline dönüşmüştür. Bu bağlamda Avrupa ülkeleri¹⁷ kendi göç stratejilerini oluşturmaya başlamışlardır (Orsam, 2012: 12). Avrupa Birliği çatısı altında bütünleşme kapsamında, göç stratejilerini entegre etmek ve Birlik sınırında göç politikasının meydana getirilmesi gündeme getirilmiştir (Güleç, 2015: 83).

Bu kapsamda II. Dünya Savaşından bu yana Avrupa Birliğinde yaşanan göç sürecinin birbirlerinden farklılaşarak gerçekleştiği gözlemlenmektedir. İlk olarak Avrupa ülkeleri, II. Dünya Savaşından sonra ekonomideki hantallıktan kurtulup canlı bir ekonomiye ulaşabilmek adına İspanya, İtalya, kuzey Afrika, Yugoslavya, Türkiye ve Portekiz ülkelerinden göçmen işçi getirtirmiştir (Güleç, 2015: 83).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkelerinin ihtiyaç duyduğu yoğun işgücü talebi 1970'lere kadar devam etmiştir. Fakat 1970'lerde meydana gelen petrol krizi ve krizle beraber gelen ekonomik buhran talep edilen göç hareketini bir soruna dönüştürmeye başlamıştır (Arslan, 2003: 279). Bu yıllar da dünyanın hemen her noktasında kendini iyice hissettiren ekonomik kriz beraberinde dünya ekonomisinin yeniden şekillenmesini ve bu değişimle birlikte gelen gelişmiş ülkelerin işgücüne olan taleplerinin azalması gibi sonuçlarla neticelenmiştir.

---

¹⁷ Avrupa'yı dünyadaki göç alan diğer bölgelerden ayırıp üstün tutan en önemli faktör, Avrupa kıtasında ki 20'inci yüzyılın ikinci yarısında başlayan bütünleşme hareketinin sonucunda gelişen Avrupa Serbest Bölgesidir (Orsam, 2012: 11). Serbest bölgeler bilhassa gelişmekte olan ülkelere dünya ekonomisine hızlı bir şekilde entegrasyonu sağlamak adına kullanılan politikalardandır (www.asb.com.tr).

(Şekil 4)

1975 – 2000 Yılları Arasında Avrupa Topluluğunda İşsizlik Oranı

Kaynak, Somuncu, 2006: 36

1973 yılında kendini gösteren ekonomik krizin ardından da Batı Avrupa ülkelerinin, işgücü ile ilişkili nüfus hareketliliğini sona erdirmesi, göçmen talep edilecek olsa dahi talep edilecek miktarlarda ciddi kısıtlamaların meydana gelmesine ve ülkede halen var olan göçmenlerin ülkelere geri dönmeleri yönünün de teşvik edici yönde hükümet politikalarının uygulanmaya başladığı görülmektedir. İzlenen geri dönüş politikasının ardından 1973–1975 arasındaki süreçte BM tarafından yapılan tahminler ışığında, göçmen işçilerin yaklaşık %10'unun ülkelere geri döndükleri belirtilmiş olsa da göçmenlerin buldukları ülkedeki sosyal hakların cazip gelerek onlardan yararlanabilmek adına geri dönmek yerine kalmayı tercih edip aile birleştirme vs. yollarla var olan göçmen sayısını arttırmışlardır. Bu da uygulanmak istenen hükümet politikalarının pek de başarılı olmadığını göstermektedir (Gençler, 2005: 175).

Tablo 2: Bazı Avrupa Ülkelerinde Göçmen Nüfusu (1980-2000)

Ülkeler	1980			1990			2000		
	T.N	G.S	T.G.O	T.N	G.S	T.G.N	T.N	G.S	T.G.O
Almanya	61.549.000	4.405.000	%7.2	80.487.000	5.936.000	%7.4	83.512.000	8.993.000	%10.8
Fransa	53.950.000	5.891.000	%10.9	56.846.000	5.897.000	%8.9	59.213.000	6.279.000	%10.6
Belçika	9.828.000	897.000	%9.1	9.978.000	892.000	%8.9	10.268.000	879.000	%8.6
Yunanistan	9.643.000	172.000	%1.8	10.161.000	412.000	%4.1	10.987.000	732.000	%6.7
Hollanda	14.150.000	491.000	%3.5	14.890.000	1.192.000	%8.0	15.860.000	1.585.000	%10.0

Kaynak, Migration Policy Institute (www.migrationpolicy.org)

- **T.N:** Toplam Nüfus
- **G.S:** Göçmen Sayısı
- **T.G.O:** Toplam Nüfusta Göçmen Oranı

1980'li yılların sonlarına gelindiğinde, geleneksel göç veren ülkeler arasında yer alan İspanya, İrlanda, Yunanistan, Portekiz gibi ülkeler basamak basamak göçmen alan ülkeler listesinde yer edinmişlerdir. Afrika ve Asya kıtalarında ki eski kolonilerinden göç alan İngiltere ve Fransa, bunların yanı sıra Afrika ve Asya diğer ülkeleriyle eski Sovyetler Birliği, Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerine ilaveten, Yugoslavya ve Irak'ta meydana gelen çatışmalar karşısında, ciddi miktarda nüfus hareketine maruz kalmışlardır (Gençler, 2005: 175).

Yaşanan bu göç hareketliliği ülkeler arasında birçok anlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Devletler arasında iş birliğinin ilk sonucu olarak 1985 yılında Belçika, Almanya, Hollanda, Fransa ve Lüksemburg arasında imzalanan Şengen Antlaşmasıdır. Antlaşma ile beraber söz konusu devletlerin ortak oldukları sınırlardaki güvenlikte azaltmaya gidilirken dış sınırları üzerinde denetimleri arttırmışlardır (Güleç, 2015:

85). Bu serbest dolaşım uygulamasını sağlayacak olan sözleşme 1990 yılında imzalanarak 1995 yılında da yürürlüğe girmiştir (Ünsal, 2007: 86).

1986 tarihinde Lahey’de imzalanan ‘‘Tek Avrupa Senedi’’ ile topluluk içinde var olan engelleri kaldırarak serbest dolaşım ile beraber uyumun artırılması ve böylece de topluluk haricinden gelen nüfus hareketleri konusunda devletler arasında işbirliğinin yoğunlaşması hedeflenmiştir. Serbest dolaşım düşüncesi, iç sınır kontrollerinin kaldırılması veyahut azaltılması neticesinde yeni ihtiyaçlar ve bunların getireceği yeni sonuçlar da meydana getirmiştir. Çünkü iç sınır kontrollerinin ortadan kaldırılmasıyla meydana gelebilecek güvenlik sorunu beraberinde dış sınırlardaki mevcut olan kontrollerin artırılmasını, bu bağlamda yeni düzenlemeler getirmeyi ve bununla birlikte konuyla ilişkili olan iltica ve göç uygulamalarında yeni düzenlemeleri ve ortak hareket etmeyi zorunlu bir hale dönüştürmüştür (Özgöker ve Batı, 2016: 3). Bu bilgiler dâhilinde denilebilir ki, bu senet topluluğun ilerleyen süreçte izleyeceği Ortak Dışişleri ve güvenlik Politikasının da temelini oluşturan Avrupa Politik İş Birliği kavramını da oluşturmaktadır.

1990’larda devletler arasında ki işbirliğinin artması ile birlikte topluluğun bütünleşme süreci ve nüfus hareketliliği daha da artmıştır. Bu artışla beraber göç ve iltica konularında ki hükümetler arası işbirliği topluluk düzeyine taşınmıştır. 1992 tarihinde imzalanıp 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması bağlamında Avrupa Topluluğu ‘‘Avrupa Birliği’’ adını almıştır. Antlaşmanın AB’nin göç politikası açısından önem arz eden noktası, Antlaşmadan önce devletler arası koordine edilen Trevi Grubu¹⁸ gibi oluşumları kurumsal olarak birleştirmesi ve grubu AB’nin üçüncü sütunu olan ‘‘Adalet ve İçişleri’’ alanına entegre etmesidir (ORSAM, 2012: 13). Bu bağlamda değerlendirildiğinde Maastricht Antlaşması’nın en önemli özelliği,

¹⁸ **Trevi Grubu**, 1975’te Avrupa Konseyi Roma Zirvesinde kurulan örgüttür. Bu örgüt 1976 tarihinden itibaren taraf ülkelerin İçişleri ve Adalet Bakanlıklarından yetkililerle bir araya getirilmiş, sivil havacılık güvenliği, terörizm ve nükleer güvenlik gibi daha birçok başlıkta bilgi paylaşımında bulunmuştur(Özgöker ve Batı, 2016: 3).

bu konularda hükümetler arası işbirliğini ön görmesinin yanı sıra, bu alanda AB organlarına da yetki vermesidir. Böylece, göç ve iltica uygulamalarında topluluk dâhilinde çalışmalarda artış başlamıştır (Somuncu, 2006: 46).

2.1.1.2. Amsterdam Antlaşması Sonrasında Dönüşen Avrupa Birliği Göç Politikası

1997 tarihinde imzalanıp 1999 tarihinde yürürlüğe konulan Amsterdam Antlaşması ile AB'nin "bir özgürlük, güvenlik ve adalet" merkezi olduğu vurgulamakla beraber göç yönetimi ile ilgili olan düzenlemeler üçüncü sütundan alınarak Birlik politikalarının bulunduğu birinci sütuna taşınmasıyla önemli bir adım atılmıştır (Samur, 2008: 3). Atılan bu adımla göç ve iltica konularının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Antlaşma ile hedeflenen bu sistem ile iç sınırların var olmadığı bir alan oluşturmanın yanı sıra dış sınır geçişlerinde göç ve iltica alanlarında ortak kurallar oluşturulması arsındaki bağı dikkat çekilmiştir. Amsterdam Antlaşması bu yönüyle yapılan diğer antlaşmaların aksine bu alandaki yasal önlemleri AB müktesebatına uygun bir şekilde yapılması ile bağlayıcılığını sağlamıştır (Somuncu, 2006: 66).

1999 tarihinde düzenlenen Tampere Zirvesi ilticadan göçe sınırların korunması adına tam anlamıyla iç güvenlik sorunlar üzerine odaklanılan ve devlet merkezli olmayan tehditler karşısında neler yapılabileceği üzerinde durulmuştur (Ovalı, 2006: 91). Tampere Zirvesinde, AB ortak göç ve iltica politikalarında ki öncelikleri şu şekilde belirlenmiştir (Tampere European Council 15 And 16 October 1999 Presidency Conclusions, 1999) ;

- *Avrupa Birliği'nin, göç için ülke ve bölgelerdeki siyasi, insan hakları ve kalkınma konularını ele alan kapsamlı bir yaklaşıma ihtiyacı var. Bu, yoksullukla savaşmayı, yaşam koşullarını ve iş olanaklarını iyileştirmeyi, çatışmaları önlemeyi ve demokratik devletleri sağlamlaştırmayı ve özellikle azınlıkların, kadınların ve çocukların hakları gibi insan haklarına saygıyı sağlamayı gerekli kılıyor. Bu amaçla Birliğin yanı sıra Üye*

Devletler, Antlaşmalar çerçevesindeki kendi yetkinlikleri dâhilinde, Birliğin iç ve dış politikalarının tutarlılığına daha fazla katkıda bulunmaya davet edilir. İlgili üçüncü ülkelerle olan ortaklık, aynı gelişmeyi teşvik etmek amacıyla böyle bir politikanın başarısı için kilit bir unsur olacaktır.

- *Avrupa Birliği, Üye Devletlerin topraklarında yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının adil bir şekilde muamele görmesini sağlamalıdır. Daha kuvvetli bir entegrasyon politikası, onlara AB vatandaşlarının hak ve yükümlülüklerini karşılaştırma imkânı sağlamayı amaçlamalıdır. Ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta ayrımcılığa maruz kalmayı da artırmalı ve ırkçılık ve yabancı düşmanlığı önlemleri geliştirmelidir.*
- *Avrupa Konseyi, tüm evrelerinde göç akışlarının daha etkin bir şekilde yönetilmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Göçmenlerin gerçek geçiş imkânları ve insan ticaretinin her biçiminin önlenmesi için bilgi kampanyaları, menşe ülkeleriyle ve transit ülkelerle yakın işbirliği içinde gelişme çağrısında bulundu. Üçüncü ülkelerdeki AB konsoloslukları arasındaki yakın işbirliği ve gerektiğinde ortak AB vizesi ofislerinin kurulması da dâhil olmak üzere, vizeler ve sahte belgeler konusunda ortak bir aktif politika daha da geliştirilmelidir.*

Tampere sonrasında yaşanan dönemde, yasa dışı göçün önüne geçebilmek adına geleneksel olarak devam ettirilen sınır kontrollerinin artırılması ve özellikle 11 Eylül 2001'de (Samur, 2008: 5), yaşanan terör hadisesi sonrasında Avrupa'nın merkez ülkeleri göçmenlere yönelik sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik ve dini haklarda sınırlayıcı bir tutum sergilemeye başladılar (Hıdır, 2015: 280-281). Bu kapsamda Avrupa ülkelerinde, göç kavramı güvenlik meselesi olarak değerlendirilmeye başlanıp ulusal güvenlik ve kimlik açısından bir tehdit algısı ile temellendirilmiştir (Ünsal, 2007: 70). Alınan bu tutum Avrupa'da ki göçmenlerin bilhassa gençlerin gerek günlük yaşantılarına yönelik gerekse geleceğe dönük planlarında endişeye düşmelerine neden olmuştur (Hıdır, 2015: 280-281). Bu dönüşüm toplumsal güvensizliği de beraberinde getirmektedir.

2004 yılına gelindiğinde son bulan Tampere Zirvesi elde edilen bulgular ışığında gelecek dönemlere yönelik ihtiyaçlar belirlenmiştir. 2004-2009 yıllarını kapsayacak olan Lahey Programın da Tampere Zirvesi ile benzer konular işleminin yanı sıra programda Eylül 2001’de Amerika da ardından Mart 2004’te İspanya da meydana gelen terör olayları sonucunda gelecek beş yıl içerisinde “özgürlük, adalet ve güvenlik alanlarının” üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu sebepten olacaktır ki program incelendiğinde göç olgusunun güvenlik ve yasal göçün seviyesinin belirlenmesi yönünde olduğu fark edilecektir.

2004-2009 yılları arasında uygulamada olan Lahey Programı kapsamında göç ve iltica adına önemli gelişmeler yaşanmıştır (Karaşahin, 2012: 63). Bu kapsam dâhilinde 2005 yılında AB üye ülkelerinin komşularıyla olan sınırlarının güvenliği amacıyla “Frontex” kurulmuştur. Bir AB Kurumu olan Frontex her ne kadar sınırdaki güvenliği sağlamak adına işbirliğini öncelik edinmiş olsa da ilerleyen süreçte Ege ve Akdeniz bölgelerinde kuruma AB tarafından temin edilen personel ve gemilerin Avrupa Birliğinin bir “sınır devriyesi” haline dönüştüğü gözlerden kaçmamaktadır. Bu devriyelerin (Acil Sınır Müdahale Ekipleri) sınırı geçmek isteyen göçmenlere ağır askeri teçhizatla müdahale etmesi sonucunda göçmenler daha tehlikeli yollarla göç etmek durumunda kalmışlardı (madde14.org/index.php?title).

Ayrıca bu kurumun yanı sıra Fransa’nın AB’de dönem başkanı olduğu 2008 tarihinde “Avrupa Göç ve İltica Paktı” imzalanmıştır. Ekim 2008’de kabul edilen Pakt ortak bir göç politikası oluşturmak adına atılmış en iyi adımdır. Paktın içeriğinde Lahey Programının hedeflerine ulaşabilmesi açısından 5 nokta üzerine yoğunlaşmıştır (Karaşahin, 2012: 65). Bunlar (Council of European Union, 2008: 4);

- *Her bir üye devlet tarafından belirlenen öncelikler, ihtiyaçlar ve kabul kapasitelerini dikkate alma için yasal ölçü organize etmek ve entegrasyonu teşvik etmek,*

- *Yasadışı göçmenlerin ülkelerine veya transit bir ülkeye dönmelerini sağlayarak yasadışı göçün kontrol altına alınması,*
- *Sınır kontrollerini daha etkili hale getirmek,*
- *Sığınma Avrupası kurmak,*
- *Göçler arasındaki sinerjiyi teşvik etmek için menşe ülkeleriyle ve transit ülkelerle kapsamlı bir ortaklık oluşturmaktır.*

1 Aralık 2009 tarihin de imzalanan Lizbon Antlaşması ile AB göç politikaların da ortak bir adım atılması açısından önem arz etmektedir. Lizbon öncesinde devletlerin kendi ihtiyaçlarına yönelik olarak önceliklerini belirlenmesi AB’de ortak bir göç politikası oluşmasındaki yolda büyük bir engelli teşkil etmekteydi. Lizbon Antlaşması ile daha önceki antlaşmalarının aksine ortak göç amaçlarının belirlenmesi yönünde adım atılmıştır. Lizbon Antlaşması ile birliğin içinde bulunduğu üçlü sütun¹⁹ ayrımının ortadan kalkması ile her sütunda kullanılan hukuksal araçların farklılığı da ortadan kalkacaktır. Böylece birinci sütunun hukuksal araçları diğer sütunlarda da kullanılabilir. Yani ulusal çıkarlar birliğin ortak çıkarları haline gelecektir. Bu bağlamda da entegrasyon basamak atlayarak ileriki aşamaya geçecektir (Bilçen, 2010: 3). Buna ek olarak Antlaşma kapsamında “özgürlük, güvenlik ve adalet” ile ilgili konularda oybirliği ile karar alma büyük oranda kaldırılıp bunun yerine nitelikli çoğunluk ilkesi esas alınarak yasama temeli şekillenmiştir (Özgöker ve Batı, 2016: 5). Yapılan bu dönüşüm ile birlikte AB içinde ağırdan alınan konularda bilhassa “göç ve sığınma politikalarına ilişkin uyumlaştırma” kapsamında daha kontrollü bir mekanizma olanağı meydana gelmiştir (Elmas, 2016: 90) . Lizbon Antlaşması öncesine kadar sadece danışma organı olan Parlamento, Lizbon sonrasında “üçüncü

¹⁹ “Avrupa Birliği 3 sütun üzerine inşa edilmiştir;

1. **Sütun;** Avrupa Toplulukları(Avrupa Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu),
2. **Sütun;** Ortak Dış ve Güvenlik Politikası,
3. **Sütun;** Adalet ve İçişleri ile Cezai Konularda Polis ve Adil İşbirliği.
2. ve 3. Sütunun ayrı tutulmasının temel nedeni, bu alanlarda ulusal çıkarların çok daha hassas olmasıdır” (Bilçen, 2010: 2).

dünya ülkelerinin geri kabul antlaşmalarında²⁰ bağlayıcı yetkilerle donatılmıştır (Elmas, 2016)

Tablo 3: Geri Kabul Antlaşmaları

Ülke	Yetki	İmza Tarihi	Yürürlük Tarihi
Arnavutluk	Kasım 2002	14 Nisan 2005	1 Mayıs 2006
Azerbaycan	Aralık 2011	26 Şubat 2014	1 Eylül 2014
Bosna Hersek	Kasım 2006	18 Eylül 2007	1 Ocak 2008
Ermenistan	Aralık 2011	19 Nisan 2013	1 Ocak 2014
Gürcistan	Eylül 2008	17 Haziran 2010	18 Ocak 2011
Hong Kong	Nisan 2001	27 Kasım 2002	1 Mart 2004
Karadağ	Kasım 2006	18 Eylül 2007	1 Ocak 2008
Makao	Nisan 2001	13 Ekim 2003	1 Haziran 2004
Makedonya	Kasım 2006	18 Eylül 2007	1 Ocak 2008
Moldova	Aralık 2006	10 Ekim 2007	1 Ocak 2008
Pakistan	Eylül 2000	26 Ekim 2009	7 Ekim 2010
Rusya	Eylül 2000	25 Mayıs 2006	1 Haziran 2007
Sırbistan	Kasım 2006	18 Eylül 2007	1 Ocak 2008
Sri Lanka	Kasım 2000	4 Haziran 2004	1 Mayıs 2005
Türkiye	Haziran 2012	16 Aralık 2013	1 Ekim 2014
Ukrayna	Haziran 2002	18 Haziran 2007	1 Ocak 2008

Kaynak: Elmas, 2016: 251

2009 Aralığın da kabul edilen Stockholm Programı, “Tampere Zirvesi” ile “Lahey Zirvesinin” devamı mahiyetinde olup 2010- 2014 yıllarındaki “göç ve sığınma” konularındaki önceliklerin belirlendiği bir programdır. “Vatandaşlarına Hizmet Eden ve Koruyan Daha Açık ve Güvenli Avrupa” adıyla Stockholm Programı, Lizbon Antlaşması ile belirlenen hedeflere uygun olarak AB’nin göç alanında önceliklerini başka devletlerle ortak bir şekilde evrensel bir göç politikası meydana

²⁰ **Geri Kabul Antlaşması;** “bir ülkede yasadışı olarak bulunan kişilerin anlaşma yapılmış kaynak ülkeye veya en son transit geçiş yaptıkları ülkeye geri gönderilmesidir” (Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü).

getirmek, daha sağlam temelli bir entegrasyon uygulaması sağlamak, kayıt dışı olan göçlerin önüne geçmek yönünde belirlemiştir (Arslan, 2012: 109-112).

Güleç (2015: 89) 'e göre ; “ Stockholm Programı, başta insan hakları örgütleri olmak üzere demokratik hak ve özgürlüklerin ve iltica hakkının kısıtlanacağını, FRONTEX'in rolünün artırılarak sınırların silahlandırılacağını ve baskıcı bir denetim mekanizması oluşturulacağını düşünenler tarafından eleştirilmiştir”.

2.2. TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Aşağıda Türkiye'ye yönelik göç hareketleri tarihsel olarak özetlenmiştir²¹.

2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı İmparatorluğu' n da kuruluşundan bu yana iskân siyaseti ve insanları özendirme veya zorunlu göçlerle ele geçirilen toprakları (Kara, 2008: 58) canlı tutmayı veya yeniden canlandırma (Yalçın, 2004: 106) yoluna gitmiştir. Bu da yeni ele geçirilmiş olan bölgelerin nüfus yapısına müdahale ederek imparatorluğun bölgede hâkimiyetini devam ettirme yoluna gittiğini göstermenin yanı sıra bölgede yaşayan alanında uzmanlaşmış insanların ihtiyaçlar²²dâhilinde uygun olan bölgelere kaydırılması yolu izlenmiştir (Kara, 2008: 59).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde din ve ırk ayrımı yapılmaksızın göçle gelenlere hoşgörü ile davranıldığı bilim adamları tarafından sıkça zikredilmiştir.

²¹ http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380

²² Tekeli ve Erder 'in son derece önemli tespitleri vardır bu konuya dâhil; “ 1453 yılında Bizanslılardan alınan İstanbul'un nüfuzu sadece 50.000 iken Fatih Sultan Mehmet, kenti canlandırmak adına ardı ardına önlemleri yürürlüğe koymuştur. Mora Yarımadası'ndan ve Anadolu'dan becerikli olan çoğunluğunu tüccar ve zanaatkârlardan oluşan nüfusa dükkân ve evler vererek 1520 yılında kentin nüfusunu 400.000' e ulaştırdı” (Yalçın, 2004: 106).

Osmanlı Devletinde de tıpkı Avrupa ve diğer devletler de olduğu gibi ardı arkası kesilmeksizin devam eden göç hareketliliğini engelleyebilmek adına her ne kadar önlemler²³ alınsa da buna engel olamadığı görülmektedir (Kara, 2008: 59). Osmanlı İmparatorluğunun engel olamadığı bu göç dalgasını dönemsel olarak incelenin yararlı olacağı kanaatiyle çalışmanın bu bölümünde dönemsel olarak göç dalgaları üzerinde durulacaktır.

2.2.1.1. Rumeli'den Anadolu'ya Yapılan İlk Göçler

Osmanlı İmparatorluğunun Rumeli topraklarına kadar büyüyüp Viyana kapısına dayanmasının ardından meydana gelen 1683- 1699 döneminde Osmanlı-Avusturya Savaşları sırasında Balkanların merkezi önemi pozisyonuna sahip şehirlerin zarar görmesi sonucunda halkın yaşadıkları bölgeleri terk etmesi ile Osmanlı İmparatorluğu “muhacir²⁴” lerle tanıştı (Ağanoğlu, 2001: 33). Bu savaşlar sonucunda Üsküp ve çevresinden kaçan halk geçici olarak Sofya ve Serez’e göç etseler de 1689’da Sadrazamlık görevini yürüten Fazıl Mustafa Paşa tarafından geri yerlerine gönderilmişlerdir. Büyük bir yıkım geçiren Üsküp ancak 1877-1878 Rus Harbinden sonra yeniden canlanacak ve bu savaşın etkisiyle muhacirlerin yerleştirildiği bir bölge ve faaliyete geçen demir yolu ile büyük bir merkez haline gelerek canlanmıştı (Halaçoğlu, 1988: 41-42). Bu göç hareketleri sonucunda Osmanlı İmparatorluğunun toplumsal yapısında değişimler meydana gelmiştir. İmparatorluğa yapılan ilk göç hareketinde hâlihazırda kurumsallaşmış bir örgütlenmeye sahip olmayan imparatorluk gelen göçmenleri misafir etmese de ilk dalganın ardından gelen göç dalgalarının güçlenmesiyle 1860’lı yıllardan sonra Muhacirin Komisyonları kurarak göç eden nüfusu Trakya ve Anadolu’ya daha sistemli bir şekilde yerleştirme yoluna gidilmiştir. İlk olarak yerleştirme yapılırken göç eden nüfustan sadece memurlar ve ilmiye sınıfına dâhil olan kesim kentlere yerleştirilirken diğerleri belirli bir miktar para ve toprak

²³ Kaçak olarak ülkeye gelen göçmenlerin tespit edilip kentten çıkarılmasına yönelik yapılan girişimlere karşın, Anadolu’dan ve Balkanlardan İstanbul’a gelenlerin sayısında azalma olduğunu söylemek pek mümkün görülmemektedir (Kara, 2008: 59).

²⁴ “**Muhacir**, Türkçe’ ye Arapçadan geçen ve tehirci yani zorunlu göçe uğramış, bir yerden başka bir yere göç ederek gelen kişiler yani göçmenler için kullanılır” (<https://www.turkcebilgi.com>).

karşılığında kırsal bölgelere yerleştirilmişlerdir. 1878'den sonra ise kentlere yerleşmelerine izin verilerek göçmen mahalleri oluşturulmaya başlanmıştır (Tekeli, 2007: 452).

Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'dan çekilmesi üzerine hız kazanan nüfus hareketliliği, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırımın da kaybedilmesi ile 1800'lü yıllara kadar devamlılığını koruyarak 500.000 civarında insanın Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli yerlerine göç etmesini beraberinde getirmiştir. 1789-1799 Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan milliyetçi düşünceler ve Osmanlı İmparatorluğundaki mahalli yöneticilerin kötü yönetimleri sonucunda Sırp, Hırvat, Rum ve Bulgarların, Türk ve Müslüman halka karşı tutdukları zalimce davranışlarından dolayı 1806-1812 yılları arasında 20.000 kadar Müslüman muhacir haline düşmüştür (Eren, 1966: 33). 1828- 1829 Osmanlı- Rus Savaşı esnasında Rus ordusunun zulmünden kaçmak zorunda kalan Müslümanlar dağlara ve ormanlara sığınıp burada günlerce kalmak zorunda kalmışlardır. Rus askerlerinin Edirne'den Enez'e kadar ki köy ve kasabaları talan etmeleri sonucunda hemen hemen Güney Trakya Türklerinin hepsi yaşadıkları yerleri terk ederek İstanbul'a gelmişlerdir (Ağanoğlu, 2001: 34). Bu dönemde yaşadıkları yerlerde karşılaştıkları olumsuz durumlar neticesinde Osmanlı İmparatorluğuna sığınan muhacirlere gösterilen babacan bir tutumun yanı sıra verilen imtiyazlar Osmanlı İmparatorluğunu kendi topraklarında mazlum konumundaki Müslümanlar için cazibe merkezi haline dönüştürmüştür. 1856 Kırım Savaşının öncesinde ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğuna doğru göç hareketliliği, 1853'te yavaş yavaş başlayıp 1860- 1863 yılları arasında gerçekleşen dalgalar şeklinde meydana gelmiştir (Arabacı, 2011: 13).

2.2.1.2. 93 Harbi Sonrası (1877-1878) Yaşanan Göçler

Rumi takvimle 1293 yılına denk geldiğinden tarihimizde 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı İmparatorluğunun Rumeli'nde aldığı en büyük yenilgidir. Bu savaşla birlikte birçok Müslüman katledilmiş ve işgal edilen bölgelerdeki yerel halkın büyük kısmı “muhacir” olmuştur. Osmanlı- Rus Savaşı ile

Ruslar, bölgede yaşayan Türklerin tamamından kurtulabilmek adına katıldıkları savaşlarda uyguladıkları vahşetlerle nam salmış ve adlarının anıldığı bölgelerde yaşayan halk üzerinde korku oluşturmayı başarmış olan Volga Kazaklarını kullanma planı yaptılar. Böylece Ruslar oluşturdukları korku psikolojisi ve uygulayacakları vahşet yöntemi ile geçtikleri yerlerdeki halkın göç etmesini sağlayarak geride sivrilecek herhangi bir kitleyi bırakmayacaklardı. Aslında en başından beri istenilen Türklerden tamamen arındırılmış olan bu bölgede sadece Slavlardan oluşan bir Bulgaristan'ın oluşturulmasını sağlamaktı. Bu savaşla birlikte Bosna-Hersek'ten, Sırbistan ve Bulgaristan'dan gelen muhacirlerin Rumeli vilayetleri olan Kosova, Manastır, Selanik gibi vilayetlere yerleşirken Kafkaslardan gelen muhacirleri ise Osmanlı İmparatorluğu Bulgaristan'ın sınır boylarına yerleştirmiştir. 93 Harbi sonrasında Anadolu'ya gerçekleşen göçler sonucunda bölgede ki yerleşim alanlarında ve Müslüman nüfus oranında²⁵ artışların yaşandığı gözlemlenmiştir. (Ağanoğlu, 2012: 36-50). 1878 sonrasında Rumeli ve Kafkalardan gelen yoğun göçmen sayısı ile Osmanlı İmparatorluğu muhacir için yeterli barınma ve iâşe sağlamada yetersiz kalması sonucunda yerel halkta muhacirlere yardım etmişlerdir. Şöyle ki Anadolu'daki bazı muhacirlerin iskânın da yaşanan sıkıntıların giderilmesi yönünde yerel halkın misafirperverliği ve yardımları sonucunda giderilmiştir (Pul, 2013: 163).

2.2.1.3. Balkan Savaşları ve Sonrasında Yaşanan Göçler

Balkan topraklarında, yıllarca bünyesinde her biri diğerinden oldukça farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu “millet sistemi²⁶” kapsamında bu topraklarda gerek etnik (Arnavut, Boşnak, Sırp, Rum gibi) gerekse dinî

²⁵ Osmanlı İmparatorluğuna yönelik gerçekleşen yoğun göçlerin yaşandığı dönemden itibaren yasal olarak nüfus sayımının gerçekleşmesi ancak 1881'de mümkün olmuştur. Çünkü öncesinde yaşanan 1875 Bosna-Hersek İsyanı, Sultan Abdülaziz'in tahtan çekilip, Anayasanın ilan edilmesi 1876'da II. Abdülhamid'in Sultan olması ve 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı ile kaybedilen büyük miktardaki Balkan topraklar ile Osmanlı İmparatorluğunun iç işlerindeki düzensizlikler nüfus sayımının ertelenmesine neden olmuştur (Pul, 2013: 164). Bu nedenle farklı kaynaklarda farklı sayısal verilerinin olması bu konu hakkında sağlıklı bilgi akınlını engellemiştir.

²⁶ Osmanlı İmparatorluğunun yürüttüğü millet sistemindeki millet kelimesinin anlamı kökenlerine göre değil grupların dini inanışlarına(Yahudi milleti gibi) göre yürütülmekteydi.

(Müslüman, Yahudi ve Hristiyan) açıdan birbirinden son derece farklı olan halkları barışın egemen olduğu huzurlu bir hâkimiyet alanı sağlamıştır (Yıldırım, 2012: 76). Ancak Osmanlı İmparatorluğunun titizlikle üzerinde durduğu bu huzurlu barış ortamının bozulmasını sağlayan Fransız İhtilali ile gelen milliyetçilik düşüncesi ve dış güçlerin Osmanlı İmparatorluğu içindeki etnik grupları kışkırtması ile meydana gelen isyanlarla İmparatorluk içindeki iç ve dış kuvvetlerin beraber hareket etmesiyle zayıflayan Osmanlı eski ihtişamını kaybetmiştir (Akgün, 2005: 2). Güçlenen milliyetçilik düşüncesi sonucunda, Osmanlı İmparatorluğunun iç işlerindeki karışıklıklar olan II. Meşrutiyetin İlanı ve 31 Mart Ayaklanmalarını fırsat bilen Bulgaristan, Edirne Antlaşmasından sonra 1830'da Yunanistan'ın ve 1878'de Berlin Antlaşması ile bağımsız olan Sırbistan ve Karadağ'dan sonra 1909'da bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlıklarını kazanan bu dört devlet²⁷ Osmanlı İmparatorluğunun zayıf halinden yararlanmak için hiç fırsat kaybetmeden arkalarına Rusya'nın desteğini de alarak Osmanlı İmparatorluğuna karşı savaşa girmişlerdir.

Balkan Savaşları'nın yapıldığı 1910-1914 tarihlerinde Balkan sınırlarının büyük ölçüde çizilmesi ile beraber Balkanların nüfus yapısında da büyük dönüşümler yaşanmıştır. Demografik ve coğrafik olarak ortaya çıkan bu yeni tabloda, Balkanlarda İslam dininin ve Türklüğün var olan üstünlüğünü kaybetmesini göstermekteydi (Yıldırım, 2012: 80). Balkan Savaşının başlaması ile Müslümanlar yaşadıkları yerlerde yoğun bir şekilde kendini hissettiren savaşın etkilerinden kurtulmak için İstanbul'a doğru yoğun bir göç hareketinde bulunmuşlardır (Kaya, 2013: 4). Balkanlardan göç edilmesindeki en önemli faktör Rusya ve Rusya'nın uygulamış olduğu Panslavist politikası adı altındaki Türk düşmanlığının aşırı bir hal almasıdır. Türkleri Balkanlarda ayrılma sebeplerinden biri olarak, Mustafa Kemal Atatürk'ün “

---

²⁷ Aslında Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ arasında Kiliseler Anlaşmazlığı olarak bilinen sorunun çözümünde ara bulucu vazifesi gören Osmanlı İmparatorluğu “Kiliseler Antlaşması” ile bu devletleri Balkan Savaşlarında kendisine karşı birleşeceğinden bi haber bir araya getirip arada ki husumeti çözmüştür.

Hâkimiyet-i Milliye” gazetesindeki sözleri oldukça dikkat çekicidir (Ağanoğlu, 2012: 73) ;

“ Asırlardan beri düşmanlarımız Avrupa kavimleri arasında Türklere Karşı kin ve husumet fikirleri telkin etmişlerdir. Batı zihniyetine yerleşmiş bu fikirler hususi bir zihniyeti meydana getirmiştir. Avrupa’da Türk’ün her türlü terakkiye hasım bir adam olduğu, manen ve fikren gelişme gayr-i müsait bir adam olduğu zannedilmektedir.”

Bu açıklamalar ışığında Balkanlardan göçün sebeplerini daha yakından incelemek gerekirse;

2.2.1.3.1. Yunan Mezalimi

1821 yılında Yunan ayaklanması ile Balkanlarda başlayan Yunan mezalimi, Müslüman halkın etnik temizliğe tabi tutularak sürülmesi olaylarının ilkidir. Yunanlıların Türkleri bölgeden arındırma adına yaptığı mezalim politikası daha sonraki ayaklanmalar için bir model olacaktır (Ağanoğlu, 2012: 75). Yunanistan sınırları içinde yaşayan Türklerin katledilmesi savaş dönemlerinde gerçekleşen bir olay değildi. Çünkü kadınların ve çocuklarında arasında bulunduğu Türklerin tamamı Yunan çeteleri tarafından zorla alınarak öldürülüyordu. Gerçekleştirilen bu katliamların tek sebebi olarak Yunanistan’ın tam bağımsız bir devlet oluşturmada Türklerin tehlike olarak görülmektedir. Bu katliamlarda öldürülen Türk sayısı her ne kadar kesin olarak bilinmese de yaklaşık olarak 25.000 civarında olduğu sanılmaktadır (Arslan, 2008: 66).

Osmanlı İmparatorluğunu Balkanlardan atma fikrinden başka Yunanistan’ın tahrik olmasındaki diğer unsurda Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altında kalma kinidir. Yunanlıların güttüğü bu kin tamamıyla anlamsızdı. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altındaki Yunanlılara hiçbir zaman zulmetmemiş aksine Yunanlıların varlığını, halkını, inancını ve kültürünü titizlikle korumuştur. Ancak Yunanlılar Osmanlı’ya karşı güttükleri bu kinlerini işgal ettikleri bölgeleri yerel halkla

hâkimiyet altına almak yerine burada yaşayan halkı yok ederek işgal etme yolunu kullanmıştır (Arslan, 2008: 65).

2.2.1.3.2. Bulgar Mezalimi

1912-1913 tarihleri arasında Türklere yapılan mezalimlerde ilk sırayı Bulgarlar hiç kimseye bırakmamışlardır. Bunun kanıtı olarak da bu yıllar arasında uygulanan mezalimlerden bahseden yerli ve yabancı kaynakların Bulgarları işaret etmesidir. Bulgarların uyguladıkları bu vahşet politikasında en büyük destekçisi olan Rusya tarafından Türklerin silahsızlandırılıp Bulgarların silahlandırılması yolu ile Rusların Panslavist politikasında birleşen Ruslar ve Bulgarlar çok kolay bir şekilde bölgede katliam yapıyorlardı. Bir yandan katliam yapan Bulgarlar diğer yandan da bu vahşetten kurtulanları zorla din değiştirerek Hristiyan olmalarını sağlıyorlar buna uymayan halka işkencelere ederek para ve hapis cezasına çarptırılmışlardır (Ağanoğlu, 2012: 79-80). Bölge halkı bu zulümlerin yanı sıra açlık ve bulaşıcı hastalıkla hayatını yitirmiştir. Bulgarların bölge halkına gıda vermemesi üzerine halk süpürge tohumlarından yapmış oldukları ekmekleri yemek zorunda kalmışlardır (Alp, 1987: 52). Bulgarların uyguladıkları bu vahşetin vahameti Hikmet gazetesinde (Halaçoğlu, 1990: 44);

“ 30 seneden beri Bulgarlar Müslümanları kovma planını eksiksiz yerine getirmektedir. Bu defa da 30- 40. 000 Müslümanı türlü vahşetlerle hicrete mecbur edecekleri anlaşılıyor”

ibaresi ile vurgulanmıştır ki burada verilen rakamlar sadece tahmini rakamlar olarak ifade edilmiş bu sayının daha da fazla olduğu üzerinde durulmaktadır. Yapılan bu zulümlere dayanamayan Müslüman halk aileleri ile birlikte ülkelerinden ayrılma kararı vermiştir. Bu göç kararı ile ülkeden ayrılan yoğun insan nüfusu sonucunda Bulgaristan'ın ekonomisinde ciddi miktarlarda zararlar yaşanacaktır. Bunun önüne geçebilmek adına Bulgar devlet adamları Osmanlı İmparatorluğuna göç etmek isteyen Türklerin önüne geçmek için göç etmek isteyenlerden çok ağır vergiler istenmiş, Müslümanlara göç yasağı getirilmiş ve iskeleden vapura binmeleri engellenmiştir. Böylece onları bu fikirden vazgeçirme yoluna gitmişlerdir. Ancak her ne kadar Bulgar

hükümetince göç önlenmek istense de bunda başarılı olamamış birçok Müslüman göç etmiştir (Halaçoğlu, 1990: 44).

2.2.1.3.3. Sırp ve Karadağ Mezalimi

Balkan topraklarında yaşayan Türkler Sırp ve Karadağlıların zulümlerine maruz kalmışlardır. Balkanlarda zulümlerle karşı karşıya kalan Türklerin bu duruma düşmelerinde bizzat ülkenin kralı etkili olup bu yönde emirlerde bulunmuştur. Sırp kralı tarafından verilen bu emir subay ve askerlerin dahası çetelerin yapacağı zulümlerin uygulanması yönündeki bütün sınırları kaldırmıştır. Bunun en somut örneği olarak, Kral Petar'ın Kumanova yolunda rastladığı bir grup Arnavut esirine karşı;

“ Bu adamlar benim ne işime yarar? Öldürülsünler, yalnız kurşunlanarak değil; o, cephane israfı olur; değneklerle dövülerek”

sözleri gösterilebilir (Ağanoğlu, 2012: 91). Sırp'lar yaptıkları zulümlerin yayılmasının önüne geçebilmek adına yabancı gazetecilerin Kosova'ya girişlerini yasaklamaktaydılar. Ancak Üsküp'te bulunan Danimarkalı bir muhabirin Priştine bölgesine hâkim olan Sırp'ların bu bölgede 5. 000 Arnavut'un öldürülmesine sebep olduklarını bildirmektedir (Özkan, 201: 36).

Balkan Harbi sırasında Sırp'ları aratmayacak derecede vahşetleriyle ünlenen Karadağlıların zulümleri de Türkler üzerinde etkili olmuştur. Bu vahşeti Bayan Durham şu sözlerle ifade etmiştir;

"Arnavutluk'u istila eden Karadağlı askerler görünüşe bakılırsa yolları üzerindeki her şeyi yakıp yıktılar Müslüman köylerinin yanı sıra Katolik köyleri de yakılıp yıkıldı... Orduların geçişi canlı kalabilmiş insanlar için gerekli olan her şeyi gerçek anlamda yok ediyordu. On binlerce kişi İşkodra'da ve diğer kentlerde

sığınmacı oldu. Kıyımdan geçirilerek öldürülmeyip de canlı kalanların bu esirgenişi aç kalarak yavaş yavaş daha korkunç bir ölümle ölmek idi” (Ağanoglu, 2012: 93).

Sırp ve Karadağlılar işgal ettikleri bölgede yaşayan Müslüman ve Katolikleri zorla Ortodoks yapmaktaydılar. Bölgede bulunan bazı köylerde yaşayan kadınlar evlerinden zorla çıkartılıp katledilmiştir (Özkan, 2016: 45-46). Bu zulümlerin sonucunda pek çok kişi göç etmiştir (Halaçoğlu, 1990: 55).

2.2.1.3.4. Yapılan Mezalimlerin ve Göçlerin Sonuçları

Bütün bu zulümlerden sonra bir değerlendirme yapıldığında ortaya çıkan tablonun korkunç olduğu görülmektedir. Çünkü 1911 yılında Osmanlı toprağı olan Rumeli’ndeki Müslüman nüfusunun 2.315.293 kişi olduğu bilinmekteyken, Balkan Savaşı sonrasında bu sayının 870. 114 kişi olduğu görülmektedir. Bu iki dönem arasında oluşan nüfus farklılığı toplam nüfusun %62’sinin eksildiğinin göstergesidir. Meydana gelen bu eksikliğin nedeninin her ne kadar kesin bir yargı ile ifade edilemese de yapılan araştırmalar²⁸ sonucunda Balkan Harbi sonrasında 632.408 kişinin katledildiği 812. 271 kişinin Rumeli’den göç etmeye zorlandığı sonucuna varılmıştır (Ağanoglu, 2012: 105-106). Can güvenliklerini sağlayabilmek adına göç etmekten başka çareleri olmayan göçmenler olumsuz koşullarla göç ettiklerinden çoğu bulaşıcı bir hastalık olan koleradan kaçamamıştır (Arslan, 2008: 77). Kolera hastalığının yaygınlaşması üzerine yetkililer hastalığın yerleşik ahaliye de bulaşmasının önüne geçmek için göçmenlerin, İstanbul’a geçişleri öncesinde sıkı bir sağlık kontrolünü yapıp ardından dezenfekte edilerek güvenli bir geçiş sağlanmıştır (Arslan, 2008: 131-132).

---

²⁸ McCarty’ni yaptığı demografik analiz ve İttihat ve Terakki’nin ileri gelenlerinde biri olan Bahriye Nâzırı Cemal Paşa’nın ifadeleri bu yönde yapılan araştırmalardır.

2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılından beri Türkiye Cumhuriyeti göçmenleri kabul eden ülke durumundadır. Yoğun göç trafiği altında olan Türkiye'nin göç tarihini bu bölümde değerlendirilmiştir.

2.2.2.1. Osmanlı'dan Miras Kalan Göçler

1923 yılında cumhuriyetin ilan edilmesi ile modern bir devlet şekline bürünen Türkiye Cumhuriyeti geçmişinden miras kalan göçmen sorununu bir miras olarak devir alınmış ve bu sorunların çözümü için politikalar geliştirerek uygulamaya koyulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde geçmişin mirası olan göç irdelenmiştir.

2.2.2.1. Yunanistan'dan Yapılan Göçler (Nüfus Mübadelesi)

30 Ocak 1923 yılında Türkiye-Yunanistan arasında Lozan'da imzalanan "Mübadele Sözleşmesi" ile Yunanistan'da bulunan Müslüman azınlık ile Türkiye'de bulunana Ortodoks Rum azınlıkları mübadele edileceklerdi. Gene mübadeleye göre, 30 Ekim 1918 yılından önce İstanbul'a yerleşmiş olan Ortodoks Rumlar ve 1913 yılında Bükreş Antlaşması ile belirlenmiş sınırların doğusuna yerleşen Trakya Müslümanları bu değişim dışında tutulacaktı. Balkan Savaşlarından Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadarki süreçte mübadele kapsamı²⁹ içinde olan birçok Rum İstanbul'a göç etmiştir. Mübadele uyarınca Yunanistan'dan Türkiye'ye 384.000 "mübadil" getirilmiştir. Mübadele kapsamında Türkiye'ye getirilen göçmenlerin yerleşim işlemlerini yerine getirmek üzere 13 Ekim 1923'te "Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti" kurulmuştur. Kurululan birimin ardından da 8 Kasım 1923 yılında "Mübadele, İmar ve İskân Kanunu" kabul edildi. Gerçekleştirilen mübadele işleri 1924 yılının sonlarına kadar devam etmiştir (Öksüz, 2000: 170-173). Elbette ki bu mübadele

---

²⁹ Mübadele kapsamına girme şartı sözleşmenin üçüncü maddesinde, Müslüman ve Rumların mübadil sayılabilmeleri için 18 Ekim 1912'den itibaren buradan ayrılmış olmaları gerektiği belirtilmiştir (Önder, 1990: 107).

döneminde birçok sorun yaşanmıştır. Bu sorunların başında; göçle gelenlerin yerleştirilmesinde ilk olarak Rumlar tarafından terk edilmiş olan evler düşünülmüştür. Ancak bu düşünce Rumların terk ettikleri evleri kullanılmayacak bir şekilde bırakmaları istenilenden daha fazla maliyeti beraberinde getirecektir. Konut sorununun yanında çözüme kavuşturulması gereken diğer bir sorunsal, göç esnasında göçmen ailelerin rast gele vapurlara bindirilmesi sonucunda parçalanan kasabaların, köylerin ve ailelerin ortaya çıkmasıdır.

Türkiye’de yaşayan Rumlar buradan ayrılmak istemeseler de mecbur olduklarından göç etmişler ve bu durumun etkisinden kurtulamamışlardır. Yunanistan’a göç eden Rumlar çok ağır işlerde çalıştırılarak çok kötü hayat şartlarına maruz bırakılmışlardır. Kötü hayat şartlarından çok sayıda çocuk hayatını kaybetmiş bu yaşam şartlarına dayanamayan bir o kadar insanda intihar ederek yaşamlarına son vermişlerdir. Yaşam şartlarının zor olmasının yanı sıra Rumları zorlayan diğer bir etmende Türkçe ’den başka bir lisan konuşmıyor olmalarıdır. Buda Rumların günlük yaşamda sıkıntılar yaşamalarına neden oluyordu (Ağanoğlu, 2012: 335-336).

2.2.2.2. Bulgaristan’dan Yapılan Göçler

Tarihte nüfus mübadelesi kadar etki oluşturmaya da Bulgaristan’da Alexandre Stambulisky Hükümetinin darbe sonucunda devrilmesi ile oluşturulan “ Bulgaristan Bulgarlarıdır” ibaresi ile Bulgaristan’da yaşayan Türklerin hayat şartları kötüleşmiştir. Bu süreçle Bulgaristan’da yaşayan Türkler ana yurtlarına geri dönme kararı alarak göç ettiler. Meydana gelen bu göçle birlikte göçmenlerin ihtiyaçları ile ilgili düzenlemeler yapabilmek adına 18 Ekim 1925’te Türkiye ve Bulgaristan arasında “Dostluk Anlaşması” ve “Oturma Sözleşmesi” imzalandı. Bu sayede Bulgaristan’dan göç eden Türkler taşınabilir eşyaları ve hayvanlarını yanlarında getirebilmişler ve Türkiye’ye herhangi bir külfette bulunmamışlardır. 1923-1933 yılları arasında Bulgaristan’dan ana vatana yapılan göçlerde göçmen sayısı yaklaşık olarak 101. 507 kişiyi bulmuştur (Öksüz, 2000: 177-178).

İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği tarihlerde Bulgaristan'dan Türkiye'ye yönelik olan göçmen sayılarında azalmalar yaşanmıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Bulgaristan'da meydana gelen rejim değişikliğinin (Çolak, 2013: 118) ardından ülkede hâkim olan Sosyalist rejim, burada yaşayan Türklerde gelecek kaygısı oluşturarak göçü bir süreç haline getirmiştir (Ağanoğlu, 2012: 362). 1950-1951 arasında yapılan göçün kış ayına denk gelmesi göçmenlerin göç sırasında yıpranıp bitkin bir halde iken Türkiye'ye gelmelerine neden olmuştur. Bulgar rejiminden kaçarak Türkiye'ye sığınan göçmenlerin Bulgaristan'da ki mallarının satışında sadece %2,6 sının malını değerinde sattığı geriye kalanı ise değerinin altında satmıştır. Her ne kadar Türkiye- Bulgaristan arasında imzalı antlaşmalar var olsa da göçmenlerin bu yöndeki hakları gasp edilmekle kalmamış onların adeta Türkiye'ye bir cezaymışçasına gönderilmek maksadıyla tam anlamıyla beş parasız gönderilme gayreti gösterilmiştir. Bunun üzerine harekete geçen Türk yöneticileri hemen “Kızıl Haç” ve “Kızılay Cemiyetine” başvurmuş olsalar da herhangi bir netice alamamışlardır (Çolak, 2013: 121-122).

2.2.2.3. Romanya'dan Yapılan Göçler

Osmanlı himayesinde olduğu yıllarda on binlerce Türk'ün göç ettiği Romanya topraklarında yaşayan Romanya Türkleri, Komünist rejimin gelmesi ve Romanya Hükümetinin Moskova tarafından kışkırtılıp Müslümanların özgürlüklerine getirdiği sınırlamalara dek bu topraklarda huzur içinde hayatlarını sürdürüyorlardı. Bu huzurlu ortam içerisinde yaşayan Türk azınlığını Türkiye'ye göç etmeye iten birkaç sebep vuku bulmuştur. Bunlardan ilki, Kral Rerdinad savaş sonrasında ülkenin dağılmış haldeki sosyo-ekonomik yapısını düzenlemek için uygulamaya koyduğu büyük toprak sahiplerinin arazilerine el konulup bu arazileri yoksul halka vermesidir. Bu uygulama hayata geçirildiğinde Romanya hükümetinin pekte adil bir tavır sergilediği görülmemiştir. Şöyle ki, toprakların el konulması işlemi sırasında hükümet ilanına göre el konulması gereken toprak üçte bir oranında iken bu oranın Türkler üzerinde farklı bir tarzla yani toprakların yarısına yakın kısmına el konularak gerçekleştirildiği görülmüştür. Romanya yöneticileri bununla da kalmayıp birçok kez tarım yapmaya

elverişli ve veriminin yüksek olduğu toprakları istimlak etmiş çorak olan toprakları da Türklere bırakmışlardır. Romanya Hükümetinin uygulamış olduğu bu politikanın altında Türklerin göç etmedeki ikinci sebep olan Ulahlar³⁰'ın Dobruca bölgesine yerleştirilme isteği yatmaktadır. Romanya Hükümetinin uygulamayı öngördüğü yerleşme planına göre Ulahlar evleri inşa edilinceye kadarki süreçte öncelikli olarak Türklerin yaşamış olduğu bölgelerde yaşayacaklardır. Ancak bu politikanın uygulandığı süreçte iki kesim arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sürecin devam etme beraberinde Ulahların Türkleri bölgeden uzaklaştırma amaçlı uyguladıkları “çeşmelere pislik sürmek”, “ camilere hakaret etmek” gibi eylemleri beraberinde getirdi. Bu eylemler kısa sürede amacına ulaştı ve Türkler bölgeden ayrılmaya başladılar (Duman, 2008: 26-27).

2.2.2.2. Türkiye’den Dışa Göç Sürecine Damgasını Vuran Dönemler

1960 yıllardan 2000’li yıllara değin uzanan Türkiye’den başka ülkelere göçün önüne geçilemediği bilinmektedir. Meydana gelen kırk yılı aşkın bu göç sürecinde kendisinden önce yapılan göç sonrasında başka bir karaktere bürünerek gerçekleşmiştir. Bu değişikliklerde Türkiye’den dışa yapılan göçleri değişik safhalarda incelenmesini beraberinde getirmiştir (Yalçın, 2004: 133).

2.2.2.2.1. 1960-1973 Dönemi

Türkiye’de 1950’li yılların sonlarında ilk olarak bireysel plan dâhilinde başlayan göç furyası 1960’lı yılların başına gelindiğinde ülkede var olan işgücü fazlalığının yanı sıra aynı dönemde hissedilen döviz sıkıntısı devletin yurt dışı istihdam politikaları aracılığıyla özendirilmiştir (Sekizinci Kalkınma Planı, 2001:1). Ekim 1961’ de Türkiye ve Almanya arasında yapılan antlaşma ile Türkiye’den dışarıya

³⁰ Romanya Ulahları 1920’li yılların ilk dönemlerinde Makedonya ve Banat’ tan getirmiştir (Duman, 2008: 27).

düzenli işçi göçü başlamıştı³¹ İlk dönem için Almanya'ya yapılan işçi göçlerinin temel belirleyicisi işçilerin ailelerini gerilerinde bırakarak bireysel gitmeleri yönünde olmuştur. Çünkü bu gidişin altında yatan temel nedenin belirli bir miktarda para biriktirilip geriye dönüş şeklinde olacağı yönünde olmasında yatmaktaydı (Yalçın, 2004: 134). Ancak işçilerin Avrupa'da ki ekonomik durumları ile Türkiye'de ki durumu kıyasladıklarında Avrupa'da ki yaşantının daha cazip gelmesi başta yapılan planların değişip uzun vadeli kalıplara çevrilmesine neden olmuştur. Bu durum beraberinde birçok işçi için yaşamın Avrupa'da geçici olmaktan çıkarak aileleriyle beraber yerleşme dönemine geçilmesini getirmiştir. Bu eğilimi karşında göçmen kabul eden Batı Avrupa ülkelerinde işçilere sağlık, iş kazası, ölüm halinde sosyal güvence, doğum ve çocuk yardımı gibi sosyal haklar tanındılar (Abadan- Unat, 2007: 6).

Fakat 1973 yılına gelindiğinde ise tabiri yerinde ise Avrupa'daki mutlu mesut dönem petrol kriziyle son bulmuştur. Bu dönemde yaşanan ekonomik bunalım ve petrol krizi, yabancı işgücüne olan ihtiyaca yönelik yürütülen politikaların köklü değişimini beraberinde getirmiştir. Bu değişikliklerle ülkelere yeni bir işçi göçünün olma ihtimalini ortadan kaldırmaya yönelik politikaların yanı sıra ülkede hali hazırda bulunan yabancı işçilerin çalışmaları engellenmeye çalışılmış ve onlara kendi ülkelerine geri dönmelerine yönelik girişimlerde bulunmuşlardır. Bu süreçle birlikte Türkiye'den Almanya'ya 1973 yılında 103.753 işçi giderken 1975 yılına gelindiğinde bu sayı 640'a kadar gerilemiştir (Abadan-Unat, 2007: 6-7).

2.2.2.2.2. 1974- 1980 Dönemi

1973 yılında patlak veren petrol kriziyle etkilenen bütün dünyada göçü azaltma veyahut durdurmaya yönelik politikalarına rağmen, Batı Avrupa'daki Türkiye'den gelen göçmenlerin sayısında artış olduğu görülmektedir. Bu sayının artmasındaki en

---

³¹ 1960' tan öncede Türkiye'den Almanya gibi bazı Avrupa ülkelerine Türkiye'den giden işçiler mesleki tecrübelerini arttırmak ve öğrencilerinde stajyer sıfatı kapsamında küçük gruplar halinde Almanya ile ticari ilişkilerde köprü görevindeki iş adamları vasıtasıyla davet edilerek gitmişlerdir (Abadan- Unat, 2007:4).

büyük etkenin aile birleşmelerinden yararlanarak göçmen işçilerin ailelerinin eşlerinin ve çocuklarını da yanlarına almaları ve bekâr olarak yurt dışında çalışan ancak daha sonra Türkiye’den evlenmiş olan göçmenlerinde eşlerini yanlarında götürmesi eğilimidir. Bu süreç ile Almanya’da yaşayan Türk nüfusunda artış olduğu gözlemlenmiştir (Yalçın, 2004: 136).

Göçle gelen aileler kimi zaman dil, barınma, eğitim, ırkçılık, uyum gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Ancak zaman ilerledikçe göçmen ailelerin yaşam tarzlarına da meydana gelen ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümler göçmen durumunda olan işçilerin konumlarını değiştirerek Alman toplumunun bir parçası haline getirmiş ve bunula da kalmayarak yaptıkları yatırımlarla işveren konumuna gelmişlerdir. İşveren konumuyla Türkler gerek Alman ekonomisine gerekse de Türk ekonomisine göz ardı edilemeyecek katkılarda bulunmuşlardır (Yıldırımoglu, 2005: 129). 1984 yılından sonra Türklerin Almanca bilgilerinin yeterli düzeye ulaşmasıyla Alman toplumuyla bir uyum yakalayarak çok kültürlü olarak yetişmişlerdir (Şahin, 2012: 5).

**Tablo 4:Yurtdışındaki Vatandaşlarımızla İlgili Sayısal Bilgiler
(31.12.2010 tarihi itibari ile)**

ÜLKELER	Vatandaş Sayısı	Bağımlı Çalışan S.	Bağımsız Çalışan S.	Toplam Çalışan S.	İşsiz Vat. Sayısı
A) AVRUPA					
1. Avrupa Birliği					
F. Almanya[1]	1.629.480	474.382	70.000	544.382	141.484
Fransa[2]	459.611	190.794	5.000	195.794	21.275
Hollanda*[3]	372.728	115.100	12.900	128.000	17.000
Avusturya[4]	110.678	36.900	3.000	45.500	8.541
İngiltere[5]	52.893	17.953	4.505	22.458	4.279
Danimarka*[6]	57.129	29.066	4.000	33.066	4.406
Yunanistan	48.880	3.563	-	3.563	-
Belçika[7]	39.419	7.923	1.793	9.716	6.675
İsveç[8]	67.731	-	-	-	-
İtalya	20.882	6.414	-	6.414	-
Finlandiya	5.825	-	-	-	-
Polonya	3.253	1.586	-	1.586	-
İspanya	3.395	1.097	-	1.097	-
İrlanda	1.472	800	-	800	-
Çek Cumhuriyeti	1.487	475	-	475	-
Malta	400	360	-	360	-
Lüksemburg	472	242	-	242	-
Portekiz	637	120	-	120	-

Slovakya	161	88	-	88	-
Litvanya	45	35	-	35	-
Letonya	95	-	-	-	-
Slovenya	122	20	-	20	-
Estonya	72	6	-	6	-
Macaristan	5.814	-	-	-	-
Toplam	2.911.284	886.924	101.198	993.722	203.660
2. Diğer Ülkeler					
İsviçre[9]	71.692	33.216	984	34.200	3.365
Norveç	15.000	-	-	6.000	473
Romanya	20.447	3.200	-	3.200	-
Bulgaristan	28.296	1.100	-	1.100	-
Makedonya	1.412	250	-	250	-
Liechtenstein	808	-	-	254	-
Bosna Hersek	700	500	-	500	-
Sırbistan	2.194	-	-	-	-
Vatikan	300	55	-	55	-
Toplam	140.849	38.321	984	45.559	3.838
Kıta Toplamı	3.052.133	925.245	102.182	1.039.281	207.498
B) ASYA					
1. Türk					
Azerbaycan	17.577	-	-	4.121	-
Kazakistan	7.000	1.500	-	1.500	-
Türkmenistan	9.500	-	-	6.000	-
Kırgızistan	3.380	1.967	-	1.967	-
Ozbekistan	700	600	-	600	-
Tacikistan	600	500	-	500	-
KKTC	31.977	-	-	28.073	2.158
Toplam	70.734	4.567	-	42.761	2.158
2. Ortadoğu Ülkeleri					
Suudi Arabistan	115.000	-	-	70.000	-
İsrail	10.901	6000	-	6000	-
Lübnan	8.976	188	-	188	-
Bir. Arap Emirlikleri	5.484	2.650	-	2.650	-
Kuveyt	4.000	2.660	120	2780	-
Dubai	3.000	23.774	120	2.650	-
Suriye	2.350	946	-	946	-
Ürdün	8.262	1.400	-	1.400	-
Katar	1.985	1.500	-	1.500	-
Irak	1.200	1.200	-	1.200	-
Bahreyn	724	617	-	617	-
Oman	500	384	-	384	-
Yemen	249	169	-	169	-
Toplam	162.631	41.488	240	90.484	-
3. Diğer Ülkeler					
Rusya Federasyonu	59.177	22.808	-	22.808	-
Japonya	3.653	1.300	-	1.300	-
Afganistan	4500	4500	-	4500	-
Ukrayna	5.394	1.900	-	1.900	-
Gürcistan	2.145	1.000	-	1.000	-
İran	10.000	-	-	-	-
Güney Kore	1.026	560	-	560	-
Moldova	1.482	200	-	200	-
Çin	578	492	-	492	-
Pakistan	310	164	-	164	-
Malezya	212	154	-	154	-
Moğolistan	200	-	-	-	-
Singapur	918	96	-	-	-
Beyaz Rusya	150	120	-	120	-
Tayland	140	95	-	95	-

Filipinler	100	40	-	40	-
Endonezya	97	47	-	47	-
Hindistan	76	43	-	43	-
Bangladeş	53	27	-	27	-
Vietnam	16	13	-	13	-
Kamboçya	15	12	-	12	-
Myanmar (Burma)	15	11	-	11	-
Nepal	5	-	-	-	-
Sri Lanka	4	-	-	-	-
Toplam	90.266	33.582	-	33.486	-
Kıta Toplamı	323.631	79.637	240	166.731	2.158
C) AFRIKA					
Mısır	2.783	300	-	300	-
Sudan	1.800	1.100	-	1.100	-
Cezayir	1.480	1.379	-	1.379	-
Libya	15.000	12.500	500	13.000	-
Fas	2.996	587	-	587	-
Tunus	1.009	31	-	31	-
Nijerya	200	150	-	150	-
Kenya	129	72	-	72	-
Gine (Conakry)	120	118	-	118	-
Mali	109	103	-	103	-
Senegal	79	37	-	37	-
Tanzanya	56	36	-	36	-
Uganda	37	26	-	26	-
Etopya	35	29	-	29	-
Kongo Demkr.	22	-	-	-	-
Fildişi Sahilleri	12	4	-	4	-
Gambiya	11	8	-	8	-
Burkina Faso	11	5	-	5	-
Kongo Cumhuriyeti	4	-	-	-	-
Brundi	3	-	-	-	-
Gine - Bissau	1	1	-	1	-
Angola	1	-	-	-	-
Yeşilburun Takım	1	1	-	1	-
Kıta Toplamı	25.899	16.487	500	16.987	-
D) AMERİKA					
A.B.D.	250.000	114.000	-	114.000	-
Kanada	41.000	29.000	-	29.000	-
Arjantin	750	-	-	-	-
Meksika	200	120	-	120	-
Brezilya	150	-	-	-	-
Şili	147	111	-	111	-
Belize	60	45	-	45	-
Küba	62	-	-	-	-
Venezuela	40	-	-	-	-
Kosta Rika	35	20	-	20	-
Panama	25	10	-	10	-
Peru	11	4	-	4	-
Uruguay	10	10	-	10	-
Surinam	10	-	-	-	-
Guatemala	6	-	-	-	-
Paraguay	3	3	-	3	-
Bolivya	2	2	-	2	-
Honduras -Nikaragua	1	-	-	-	-
Kıta Toplamı	292.512	143.325	-	143.325	-
E) AVUSTRALYA					
Avustralya[10]	70.000	27.500	6.000	33.500	3.500
Yeni Zelanda	1.000	590	-	590	-

<i>Kıta Toplamı</i>	<i>71.000</i>	<i>28.090</i>	<i>6.000</i>	<i>34.090</i>	<i>3.500</i>
GENEL TOPLAM	3.765.175	1.192.784	108.922	1.400.414	213.156

Kaynak: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış ilişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Açıklama:

(*): Çifte uyruklu vatandaş sayısı dâhildir.

(-): Veri mevcut değildir.

[1] 1972-2009 yılları arasında **Alman** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 777.904'tür.

[2] 1991-2008 yılları arasında **Fransız** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 71.323'tür.

[3] 1946-2008 yılları arasında **Hollanda** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 259.958'dir.

[4] 1999-2009 yılları arasında **Avusturya** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 88.597'dir.

[5] 1989-2007 yılları arasında **İngiliz** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 63.635'tir.

[6] 1980-2006 yılları arasında **Danimarka** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 28.129'dur

[7] 1985-2008 yılları arasında **Belçika** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 130.374'tür.

[8] 1990-2008 yılları arasında **İsveç** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 33.523'tür.

[9] 1990-2008 yılları arasında **İsviçre** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 45.320'dir.

[10] 1996-2006 yılları arasında **Avustralya** vatandaşlığına geçen vatandaşlarımızın sayısı 39.446'dır.

Ülkemize yönelik kitlesel göç hareketleri Cumhuriyet'in kuruluş süreci ve sonrasında da devam etmiştir. Bu hareketlerin en somut örnekleri ise şu şekilde özetlenebilir:

- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişinin,
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişinin,
- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişinin,
- 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişinin,
- 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişinin,
- 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin,
- 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişinin,
- 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişinin,

- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin,
- Nisan 2011- Eylül 2013 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 500 bin kişinin Türkiye'ye gelişi.

Göç olgusunun tarihsel boyutu incelendiğinde, geride bıraktığımız 2015 yılı Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrası en büyük mülteci krizinin yaşandığı bu zaman dilimi kendine önemli bir yer edinmiştir. Ancak, yılın bitmesi insan hareketliliğinin bittiği anlamına gelmemektedir. Aksi yönde göç hareketleri her geçen gün artarak devam etmektedir. Daha iyi yaşam koşullarına erişmek için başka ülkelere gitmek isteyen göçmenlerin ve ülkelerinde şiddet ve çatışmalardan kaçan mültecilerin hareketliliği, 2015 yılında önceki yıllara oranla büyük artış göstermiştir. Türkiye'de 2005-2014 yılları arasında ortalama 50.000 civarında olan düzensiz göçmen yakalamaları, 2015 yılında üç kat artarak 150.000'e yaklaşmıştır. 2011 yılından bu yana izlemiş olduğu "açık kapı politikası" ile birlikte, komşu ülke vatandaşları Suriyelilere "geçici koruma" sağlayan Türkiye, "dünyada en çok mülteci nüfus barındıran birinci ülke" konumuna gelmiştir³² (Toros,v2016).

Türkiye, doğusunda ve güneyinde çatışma ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında refah düzeyi ve insan hakları standartları yüksek Avrupa ülkeleri arasında köprü konumundadır. Orta Doğu'daki ve özellikle komşu ülkelerdeki çatışma, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların varlığı, doğu sınırlarının dağınık ve kontrolünün zor olması, Ege ve Akdeniz sahillerinin coğrafi yapısının yasadışı geçişlere uygunluğu gibi nedenlerle, Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerine geçmeyi hedefleyen göçmenler için geçiş güzergâhı durumundadır. Tüm bu etkenler dikkate alındığında, göç veren ülke statüsünden göç alan ülke statüsüne ulaşan Türkiye'nin ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik yapısını, kamu düzeni ve güvenliğini yaşanması muhtemel dâhilinde olan sonuçların önüne geçebilmek adına göç yönetimine önem vermesi gerekmektedir. Yukarıda da görüldüğü gibi Türkiye'nin göç veren ülke statüsünden ziyade göç alan ülke statüsüne bürünmesi Türkiye

³² www.goc.gov.tr/files/files/_2015_goc_yillik_rapor_18_04_16

uluslararası göç alanında yeni politikalar üretme ve bunları uygulama yolunda bir politika izlemeye başlamıştır (İçduygu,2014: 60-61). İzlenen politikalar şu şekilde sınırlandırılabilir;

2.2.3. Göç Politikasına Yön Veren Hukuki Düzenlemeler

Türkiye'nin göç yönetimi politikasının şekillenmesinde 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesiyle birlikte daha çok batıya ayak uydurma v uluslararası hukuki düzene katılabilmesi açısından önem arz etmekteydi. 1994 yılında kabul edilen İltica Yönetmeliği Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği uluslararası toplumla meydana gelen sorunları gidermeye dönük bir adım özelliğini taşımaktayken 2005'te kabul edilen İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı Avrupa Birliği ve Mülteciler Yüksek Komiserliğini tatmin edici bir amaca yönelikti (Tolay, 2011: 210-211).

Türkiye'nin göç politikasına,2510 sayılı İskân Kanunu, 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanunu, 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 403 Sayılı Vatandaşlık Kanunu, Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu ve Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun'da yönelik yasalardır. Türkiye'nin göç politikasına yön veren tüm bu yasaların yanı sıra yönetmelik, genelge gibi ikincil düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu düzenlemelerle (Göç İdaresi,2015):

-Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, bu düzenleme ile bireysel veya gruplar halinde Türkiye'ye sığınma maksadı ile gelenlere yönelik uygulamalardaki usul ve esasların belirlenmesine ve bunları icra edecek kuruluşların belirlenmesine ilişkin hükümler getirilmiştir.

-Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği ile farklı ülkelerden yasal veya yasal olmayan yollarla Türkiye'ye gelenlerin farklı bir ülkeye gönderilme istemi ya da bu kişinin Türkiye'de kalmak için iltica hakkı talebi için yapılacak

işlemlerin sonuçlanması aşamasına kadarki süreç içinde, kalacak yerinin sağlanarak ihtiyaç duyduğu diğer masrafların giderilmesi sağlanmıştır.

-*Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmeliği*, beraberinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu kapsamında faaliyet gösteren şirket, şube ya da iletişim büroları dâhilin de çalıştırılacak yabancıların çalışma izinleri ile ilgili usullerin ve esasların belirlenmesi uygulamasını getirmiştir.

-*Türkiye’de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik*, Türkiye sınırları içerisinde herhangi bir maksatla minimum altı ay süreli yabancılara özgü oturma belgesi sahibi yabancıların kimlik bilgilerinin ve nüfus hallerinin yabancılar kütüğüne kayıt edilmesi usul ve esasını getirmiştir.

-*Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik* ile yabancı öğrencilerin Türkiye’ye gelişlerinden öğrenim görecekları kurumların kabulü, bu kurumları terk etmeleri ve bu öğrencilerin kurum ve kuruluşlarındaki sorumluluklarına varıncaya kadar ki tüm aşamaların düzenlenmesi sağlanmıştır.

-*Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği*, dâhilinde, Türkiye’de çalışacak olan yabancıların bütün çalışma izinlerinin verilmesi, engellenmesi, sınırlandırılması veyahut sorumlu tutulmaması ile bildirim sorumluluklarının yerine getirilmesinde hangi yolun izleneceği yönündeki usul ve esaslar belirlenmiştir.

- “*Sınır Kapılarında Verilen Vizelerle İlgili Bakanlar Kurulu Kararı*”, ile ABD, Avusturya, Belçika, Gana, Endonezya gibi seksen dokuz farklı ülkeye farklı vize süreleri verilerek bu ülkelerin vatandaşlarına 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 18 inci maddesine göre sınır kapılarında vize verilebileceği belirtilmiştir.

2.2.3.1. Göç Politikasının Belirlenmesi ve Yürütülmesinde Kurumsal Yapı

Türkiye’de göç politikasının tespiti ve uygulamasının nasıl olacağı 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile belirlenmiştir. Kanun kapsamında bu alanda faaliyet üstlenen kuruluşlar merkezi ve yerel düzeyde olmak üzere iki şekilde ele alınabilir (Demirhan ve Arslan, 2015: 46- 56).

3.1.1. Merkezi Düzeyde Göç Yönetimi

Türkiye’de gerek 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında gerekse kanun öncesinde oluşturulmuş parçalı göç yönetimi yapılanması bütünüyle merkezi yönetimi ve taşra teşkilatları aracılığıyla belirledikleri politikaları ve aldıkları kararları uygulamaya geçirmektedirler.

-Bakanlar kurulu: Göç politikasının en üst düzey ve ana belirleyicisi olan Bakanlar Kurulu nasıl ki hükümet politikalarının temel düzenleyici metinler bağlamında uygulanmasını takip etmek ve denetlemekle sorumluysa göç politikalarını genel hatlarıyla belirleyip uygulanmasını takip eder ve denetler.

-Göç Politikaları Kurulu: “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 105 inci maddesinde belirtildiği üzere, Göç Politikaları Kurulu, İçişleri Bakanının başkanlığında, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşur.

Kurulun görevleri; “Türkiye’nin göç politika ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek, Göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak, Kitlemel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek, İnsani mülahazalarla toplu hâlde Türkiye’ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları belirlemek, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının önerileri çerçevesinde, Türkiye’nin yabancı

işgücü ihtiyacına ilişkin esasları belirlemek, Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek, Göç alanında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği ve bu alandaki çalışmaların çerçevesini belirlemek, Göç alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik kararlar almak” tır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: Genel Müdürlük göç ile ilgili hizmetleri Yabancılar Dairesi Başkanlığı, Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı, İnsan Ticareti Mağdurlarının Koruması Daire Başkanlığı, Göç Politika ve Projeleri Daire Başkanlığı, Uyum ve İletişim Başkanlığı gibi daire başkanlıkları eliyle yürütmektedir.

→Genel Müdürlüğün Başlıca Görev Ve Yetkileri ilgili kanunun 104. Maddesinde şöyle belirtilmiştir,

- Göç alanındaki, mevzuatın ve idari kapasitenin geliştirilmesi, politika ve stratejilerin belirlenmesi konularında çalışmalar yaparak Bakanlar Kurulunca belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,

- Göç Politikaları Kurulunun sekretarya hizmetlerini yürütüp, Kurul kararlarının uygulanmasını takip etmek,

- Göç, insan ticareti mağdurlarının korunması ve geçici korumaya yönelik iş ve işlemleri yerine getirmek,

- 19.9.2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununda Bakanlığa verilen görevleri yürütmek

- Düzensiz göçle mücadelenin yapılabilmesi maksadıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, tedbirler geliştirip bunları uygulamak ve takip etmek,

- Göç alanında faaliyet sürdüren kamu kuruluşlarının çalışmalarının programlanmasına ve projelendirilmesine yardımcı olmak, proje tekliflerini değerlendirmek, bunları onaylamak,

-Yürütülen çalışma ve projeleri izlemek ve bu çalışma ve projelerin uluslararası standartlara uygun şekilde yürütülmesine destek vermek ve

- Türkiye’de bulunan vatansız kişileri tespit edip, bunlarla ilgili iş ve işlemleri yapmaktır.

3.1.2. Yerel Düzeyde Göç Yönetimi

Göç yönetimi konusunda oldukça önemli bir yere sahip olan yerel yönetim birimlerinin yeri ve görevlerinin irdelenmesi çalışmanın üçüncü kısmında detaylı olarak ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNDAKİ ROLÜ

3.1. GENEL BİR BAKIŞLA YEREL YÖNETİM

3.1.1. Yerel Yönetim Kavramı

Dünya da yapısal özellikleri ile çeşitlilik gösteren yerel yönetimler, yerel halkın ihtiyaçlarının doğru cevaplanabilmesi adına tercih edilen yönetim sistemi içerisinde vazgeçilemeyen bir unsurdur. Çünkü bir ülkede var olan demokrasi düzeyinin belirleyicisi olan yerel yönetimler yerelde “etkinliğin” ve “verimliliğin” sağlayıcısı olan kurumlardır (Eryılmaz, 2011: 147).

En basit tanımıyla yerel yönetim, belli bir bölge yaşamını sürdüren bireylerin ilgi alanına giren konuları yöneten bir kurumdur (Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 2011: 290).

1982 Anayasası'nın 127. Maddesinde yerel yönetimler; “il, belediye ve köy halkının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kanunla düzenlenen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilen kamu tüzel kişilikleri” şeklinde yer almaktadır.

Danıştay tarafından yerel yönetimler, “demokratik toplum düzeninin vazgeçilmez organları olan yerel yönetimler, merkezi idare dışında özerk, yerel gereksinimlere cevap verecek, karar verme yetkisine sahip, yönetim organlarından bir kısmı seçimle oluşturulan kamu tüzel kişileridir”.

Evrensel bir tanımlama yapmak gerekirse yerel yönetimler, “belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il, vb.) yaşayan yerel topluluğun bireyelerine, bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacı ile kurulan, karar organları (kimî durumlarda yürütme organları) yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzelkişileridir” (Todaie, 1991).

Yukarıda yer verilen yerel yönetim tanımlamalarını çoğaltmak mümkün iken yapılan bu tanımlamalar incelendiğinde yerel yönetimlerin belli başlı özelliklerinin ön planda tutulması ile yapıldığı görülmektedir. Ulusoy ve Akdemir’in (2013: 22)

- *Tüzel kişiliğe sahip olma,*
- *Karar organlarının seçimle iş başına gelmesi,*
- *Belirli bir coğrafi alanda faaliyet gösterme,*
- *Yasalarla belirlenmiş görev ve yetkileri bulunma ve*
- *Özerklik*

ifadesi ile bu özellikleri sıralayabilmek mümkündür.

3.1.2. Yerel Yönetimlerin Varoluş Nedenleri

Dünya’nın hemen her yerinde yönetimin vazgeçilmez unsuru olan yerel yönetimlerin (Eryılmaz, 2011: 147) kuruldukları dönemden itibaren birçok aşamadan geçmiş olması varlık sebebinin birden fazla nedene bağlı olduğunu göstermektedir. Bunlardan en önemlisi devlet sınırları içerisinde sunulması gereken hizmetin sayıca çok olması ve bu hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirme görevinin sadece merkezi yönetime yüklenmesi halinde bu yönetim sisteminde zaman kayıpları ve hizmette sakatlığı doğuracaktır. Ancak belde sınırları içerisinde yaşayan yöre insanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan yerel yönetimler, “verilen görevi “yapmakla kalmayıp yapılan eylemin neden “gerekli olduğunu” da

kamuoyuyla paylaşmalıdır (Gölönü, 2000: 128). Buradan yola çıkarak yerel yönetimlerin varlık sebebinin merkezi yönetimin sakıncalarını ortadan kaldırmak ve merkezin yükünü hafifletmek olduğunu söyleyebiliriz. Yerel yönetimler merkezi yönetimi rahatlattığı gibi, yönetimde demokratikleşmeyi ve belde sınırlarında yaşayan halkın karar mekanizmasına katılımını sağlamaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 49). Bu çerçeveden değerlendirildiğinde yerel yönetimlerin siyasi açıdan da varlığı kaçınılmazdır.

Bu noktada denilebilir ki, yerel yönetimlerinin varlık sebepleri ve yönetimde yer alma zorunluluğu; “ siyasi, ekonomik ve yönetsel” üç temel esasa dayanmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 49).

3.1.2.1. Siyasi Nedenler

Kamusal hizmet ayırımında merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki görev paylaşımı ülkelerin uygulamış oldukları siyasi politikalar veya coğrafyalardaki ekonomik imkânlar nedeniyle farklılık göstermektedir. Meydana gelen bu farklılıklara örnek vermek gerekirse;

İtalya’da güçlü yerel yönetimlere ancak ulusal birlik sağlandıktan sonra çıkartılan yasalarla geçilebilmiştir.

İsviçre’de mevcut sistemin reformlara elverişli olmaması ve ekonomik entegrasyon nedeni ile sistemin değiştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Fransa aşırı merkezîyetçi yönetim anlayışını yerel yönetimlere büyük yetki tanıyarak yıkmıştır. Bunun sonucunda; ilk olarak yerel yönetimlere devletin siyasi ve yönetsel alandaki yetkilerin bir kısmı devredilmiştir. İkincil olarak sağlıklı bir demokrasi amaçlanmıştır. Son olarak ise karar mekanizmasına yurttaşların alınması sağlanmıştır (Bozkurt, 1990: 152).

Yani yerel yönetimlerin oluşturulmasındaki amaç başarı isteğidir. Bu başarının temel ölçütleri özgürlük, etkinlik ve katılım olarak vurgulanmaktadır. Yerel yönetim geleneğinin gelişmediği ülkelerde demokrasiyi güçlendirmek amacı ile desteklenen yerel yönetimler yerel diktatörler doğurabilmektedir. Böyle bir sonuç demokrasiyi geliştirmek bir yana demokratik hakların tamamen ihlal edildiği bir süreci başlatabilir (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 50-52).

3.1.2.2. Ekonomik Nedenler

Ulusoy ve Akdemir(2013: 52)'e göre, “ yerel yönetimlerin ekonomik gerekçesini kamusal mal ve hizmet arzının halkın tercihlerine uygunluğunun sağlanmasının yanı sıra, bir kısım mal ve hizmetlerin faydasının sınırlı bir bölgeye yönelik olması oluşturmaktadır” .

Yerel yönetimler yerel nitelikte olan hizmetleri etkin olarak sunabilecekleri gibi, hizmet arzı yönünden de merkezi yönetime kıyasla daha isabetli karar alabilirler. Belirli bir bölgede yaşayan topluluklar bölgeye özgü ihtiyaçlara ilişkin tercihlerini kuracakları birliklere daha rahat ve etkin biçimde iletebilirler. Yerel yönetimler ihtiyaca yönelik hizmet önceliklerinin türü ve miktarını belirlemede merkezi yönetime kıyasla çok daha başarılı olabilmektedir. Aynı şekilde kişiler kendi isteklerinin yönetimlerce “ne şekilde” ve “ne ölçüde” yerine getirildiğini denetleyebilirler (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 52-53).

3.1.2.3. İdari Nedenler

Yerel yönetimlerin idari açıdan var oluş gerekçesi yerel halkın ihtiyaçlarına etkin ve verimli bir şekilde yerine getirememesine neden olmuştur. Ekonomide yaşanan gelişmeler hizmetlerin boyutunu arttırırken hizmetlerin tümüne merkezi idarenin yetişememesi sonucunu doğurmuştur. Merkezden karar almada karşılaşılan güçlükler, bürokrasiden kaynaklanan gecikmeler, kırtasiyecilik yük haline gelmeye başlamış devletin örgüt yapısının bu yeni duruma göre yapılandırılması gerekmiştir. Merkeze olan uzaklık, halkın yönetime katılamaması ve halka daha iyi sunulamaması

gibi sorunlar yerel yönetimlerin varlığının bir başka nedenleridir (Ulusoy ve Akdemir, 2013: 54-55).

3.1.3. Yerel Yönetimlerin Avrupa’da Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Avrupa tarihsel gelişiminde yerel yönetimler daha çok bir sivil toplum kurumu olmuştur. Avrupa’da 2. yüzyıldan sonra feodal beylerce denetim altına alınan kentlerde “ yerel güç odakları” çevresinde toplanan bir siyasal sistem oluşmuştur. Bu siyasal sistem de bulunan yerel güç odaklarının var olması demek özerkliğin olduğu anlamına gelmezken, 10. yüzyıldan sonra gelişen burjuvazi, yaşadıkları bölgelerde yargılama yapma ve vergilendirme ayrıcalıklarını elde etmişlerdir. Bunun sonucunda ortaya çıkan serbest kentler karşılıklı olarak savunma ve ticari ilişkiler ile birlikler oluşmuş ve bu birlikler devlete dönüşmüşlerdir. Elbette ki meydana gelen bu oluşumlardan söz ederken yerel yönetim kavramını bugünkü anlamıyla verdiği “demokratikleşme” ve “özerkliği” anlamamak gerekmektedir. Zira sözü edilen haklar “soylulara karşı burjuvazinin” sahip olduğu haklardır (Tekeli, 1983: 3-4).

Yerel yönetimler, 19. yüzyılın genç Avrupası’nda başlayarak³³ etkisini günümüze kadar etkisini hissettiren tarihsel bir kavramdır. Avrupa kıtasında yerel yönetim kavramının ortaya çıkması ve gelişmesinin ortak bir zaman diliminde gerçekleşmemesinin yanı sıra gelişim hızında da ayrışmalar meydana gelmiştir (Mersinkaya, 2011: 9-10). Böyle tarihsel bir süreçten geçen Avrupa ülkelerin yerel yönetimlerin sahip olduğu sivil toplum karakteri hep korunmuş ve vatandaşların yönetime katılması geliştirilerek devam etmiştir.

³³ Bugünkü anlamıyla ilk belediye örneği 1835 yılında İngiltere’de bir yasa ile kurulmuştur. Ancak bu yasada seçme ve seçilme hakkının sadece mal sahiplerine verilmiş olması demokratik bir sistemin varlığını ortaya koymaması sebebiyle 1894 yılında değişikliği olan mal sahibi olmayanlarında seçilmesi hakkının getirilmesini zorunlu kılmıştır.

3.1.4. Yerel Yönetimlerin Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

3.1.4.1. Cumhuriyet Öncesi Yerel Yönetim

Eryılmaz (2011)’a göre, “Türkiye köklü bir yerel yönetim geleneğine sahip değildir. Türkiye’de ki yerel yönetimlerin güçsüzlüğü, Batı’da olduğu gibi tarihi temel yoksunluğudur. Yerel yönetimler, batı dünyasında “muhalafet” kavramı ile yakından ilişkili iken Osmanlı siyasi kültüründe merkezi yönetime karşı tutum ve davranışlar “asilik” ve “hainlik” olarak algılanmaktaydı” (200-201). Meşruluk kazanmayan muhalafet kavramı Tanzimat Dönemi’ne kadar yerel yönetim ihtiyacını ortadan kaldırmıştır.

Osmanlı Devletinde 1850’li yıllara kadar ki süreçte belediye anlayışının bulunmaması devlet tarafından icrası zorunlu hizmetlerin vakıflar tarafından yapılması esasına dayanmaktaydı. Yapılan bu hizmetler arasında aydınlatma, yol yapımı, mezarlık, su, çevre temizliği yer almaktadır. Bu hizmetler karşılığında halktan herhangi bir vergilendirme sisteminin olmayışı ve devletin bu hizmetler için bir para harcamaması durumları bu sistemin olumlu yanlarını gösterir. Bu sistem Osmanlı geleneksel sisteminde çok büyük aksaklıklara mahal vermeden gerçekleşirken 16. yüzyıl sonrasında bozulan toprak sistemi ile düşen vakıf gelirleri hizmette aksaklıkları da beraberinde getirdi (Keleş, 2009: 135).

Osmanlı Devleti yönetim yapısı içerisinde modern anlamda bir “yerel yönetim geleneğinden” mümkün olmamakla birlikte İmparatorlukta yerel hizmetleri yerine getirmekle mükellef olan “vakıfla, muhtesipler, mimar ağaları, loncalar ve kadılık” müessesesi bulunmaktaydı (Es, 2008: 30).

Osmanlı devletinin modern anlamda bir yerel örgütlenme kurma arzusu Tanzimat Fermanı ile yoğunluk kazanırken 1854-1856 yılları arasında meydana gelen Kırım Savaşı sırasında yaşanan yerel hizmetteki aksaklıklar neticesinde modern anlamda belediyelerin kurulması için siyasi anlamda ilk adım atılmıştır. Böylelikle İstanbul’da “İhtizab Nezaret” nin üstlenmiş olduğu yerel hizmet fonksiyonlarını

üstlenecek olan “İstanbul Şehremaneti İdaresi” kurulmuştur. Şehremaneti biriminin istenilene cevap verememesi üzerine 6 Ekim 1968 yılında Şurayı Devlet tarafından yürürlüğe konulan “İstanbul Belediye İdaresi Nizamnamesi” ile belediyenin on dört daireye ayrılması kararı verilmiştir. Bu çalışmalar İstanbul da devam ettirilirken 1870 yılında “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” ile “ vilayeti sancak ve kaza” merkezlerinde belediye birimlerinin kurulması yasalaşmıştır (Nadaroğlu, 2000: 198-200). 1876 yılına gelindiğinde ise Vilayet Belediye Kanunu ile her şehirde ve kasabada belediye örgütlerinin oluşturulmasına ve “belediye başkanı, belediye meclisi ve cemiyeti belediye” olmak üzere üç temel organın olması hükmü verilmiştir (Gözübüyük, 1964: 63).

Bütün bu düzenlemeler sonucunda, yetersiz mali kaynaklar, oturmamış sistemdeki görevlendirmeler istenilene ulaşmayı engellemiştir.

3.1.4.2. Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim

Cumhuriyetin ilanının edilmesinden sonra da yerel yönetim anlayışı ülkenin birlik ve bütünlüğünün tehlikeye gireceği düşüncesi içerisinde hareket edilerek Osmanlı İmparatorluğu geleneği devam ettirilmiştir. Bu çerçevede yerel yönetimlere mali ve idari serbestlikte son derece dikkatli davranılmıştır (Koçak ve Ekşi, 2010: 299).

1924 yılına gelindiğinde Türkiye’de yerel yönetim anlamında ilk düzenleme 442 sayılı Köy Kanunu ile düzenlenmiştir. Daha sonra gen 1924 tarihinde 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu çıkartılarak Ankara’ya da tıpkı İstanbul’daki belediye örgüt sistemine benzer bir yönetim biçimi getirilmiştir (Çiçek, 2014: 59).

Yerel yönetimlerle ilgili büyük adımlar 1984’te 3030 sayılı Kanunla Büyükşehir Belediyelerinin kurulması ile atılmıştır. 1987 tarihinde 3360 sayılı Kanun olan İl Özel İdaresi Kanunun da ve düzenleme ile bu kanunun 2005 yılında yerini alacak olan 5302 sayılı Kanunun yeni düzenlemelerle belediye gelirlerinde artışların olduğu öngörülmüştür. Yine 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi

Kanunu ile büyükşehir belediyeleri yasal güvenceye kavuşturulmuştur. 2004 yılında çıkan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve %393 sayılı Belediye Kanunu değiştirilmiş olup 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı kanunla devamlılık sağlanmıştır³⁴ (Bilgiç, 2007: 101-102).

3.2. ULUSLARARASI GÖÇÜN YEREL YÖNETİMLE OLAN İLİŞKİSİ

3.2.1. Göç Konusunda Yerel Yönetimin Önemi ve İşlevi

Belirli bir bölgede yaşayan insanların ürettikleri ürünlerin çeşidi her ne olursa olsun yerel yönetimlerinin ilgi alanına girmektedir. Yerelin ekonomisini çeşitlendirerek canlılık kazanmasını sağlayan göç akımını etkin bir şekilde yönetmek yerel yönetimlerin görevidir. Yerel yönetimler göçle gelen akımı etkin bir şekilde yönetebilmek için merkezi idare ile uyumlu bir şekilde projeler belirlemeli ve aynı zaman var olan projeler içinde yer almalıdır (Çakırer-Özservet, 2016: 49).

Yaşanan göç akımı neticesinde oluşturulmak istenen entegrasyonda yerel halkın ve göçmenlerin biraraya getirilmesinde ve bu birliktelik sonucunda meydana gelebilecek sorunların doğru bir şekilde tespit edilerek merkeze iletilmesini sağlayacak en etkin merci yerel yönetim kurumlarıdır. Yerel yetkililer aracılığı ile göçmen ve yerel halk arasında sağlanacak olan etkin iletişim beraberinde toplumsal kabullenışı getirecektir. Bu sebeplerden ötürüdür ki uyum politikalarının en önemli aktörü yerel yönetimdir (Yıldız ve Özservet, 2016:130).

3.2.1.1. Avrupa’ da Yerel Yönetimlerin Göç Üzerinde Etkisi

Avrupa ülkeleri, kalkınma politikalarını belirlerken “ulusal” ve “ bölgesel” niteliklerin önceliğinde özgün bir bölgesel uygulama yolunu izlemişlerdir. Bu

---

³⁴ Yenilik anlamında yapılan bütün bu düzenlemelerin belediyeleri esas alınarak yapılması 1924 yılında çıkarılan 442 sayılı Köy Kanununun çıkarıldığı gibi kalması, geçen süre içerisinde meydana gelen değişikliklerin arkasında kalmasına neden olmuş ve köylerle ilgili düzenlemelerin daha fazla ertelenmeyerek yapılması gerektiğini göstermektedir ((Çiçek, 2014: 60).

uygulamaların tasarlanmasında hayata geçirilmesine kadar ki süreçte yerel aktörlere önemli vazifeler yüklenmektedir (Dinç, 2001: 31-58)

Avrupa ülkelerin de göç edenlerin bir tehdit³⁵ olarak görüldüğü günümüzde, göçmenlerle beraber yerel halkın arasındaki “sosyo kültürel” ayrışmalar beraberinde gelen endişeler (Bilmen, 2015), yerel yönetimlere göçmenler ile yerel halk arasındaki entegrasyonun sağlanması ile ilgili konularda bir görev yüklemektedir. Bu çerçevede göçmenin kendi ülkesinden ayrılarak farklı bir ülkesi ile kazandığı “yabancı” sıfatından çıkıp “ vatandaş” statüsünü kazanıncaya kadar ki süreçte yerel yönetimlerin etki alanı büyük önem taşımaktadır (Daoudov, 2015: 41-42). Yerel yönetimlerin uyum sürecindeki rolünü Daoudov’un “uyum merdiveni” i olarak adlandırdığı basamakları açıklamak gerekirse (2015, 42-45).

(Şekil 5)

“Uyum Merdiveni” ve Yerel Yönetimin Yetki Alanı

Kaynak: Dauodov: 2015: 42

³⁵ Avrupa genelinde bir değerlendirme yapıldığında göç olgusunun son yıllarda en önemli sorun olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak göç olgusu bir sorunmuş gibi algılsa da Avrupa'nın uzun ve kısa vadeli sorunlarının çözümünün göç olgusu ile giderildiği de gözlerden kaçmamaktadır. Bunun en önemli sebebi olarak Avrupa'da ki yaşanan nüfusun gereken ihtiyaçlara cevap verememesi gösterilebilir. Buda 1950'lilerden sonra yaşanan göçmen kabullerinde göçmen profilinde niteliğin ve niceliğin öncelik olarak belirlenmesini beraberinde getirmiştir. Böylece Avrupa ekonomisi ileriki süreçlerde eksik olan yetkin iş gücünü düşük maliyetlerle tamamlayacaktır (Damla, 2010: 2).

Daudov' un şekle döktüğü maddelerden de anlaşılacağı gibi göçmenlerin ülkeye girişinden vatandaşlık alma sürecine kadar ki süreçte yerel aktörlerin faaliyet alanları oldukça geniştir. Özellikle göçmenlerin yaşamlarını devam ettirecekleri ve kendilerine oldukça yabancı gelen ortamda uyum sağlayabilmeleri aşamasında yerel yönetimler göçmenlerin yerleştirilmesiyle başlayıp göçmenlerin korunması, eğitimi, sağlığı, meslek edinmesi vs. alanlarına kadar uzan süreçte en etkili birim olarak sorumluluk üstlenmektedir. Bu hususta göçmenleri ağırlayan yerel halkın da “endişe” ve “şikayetlerine” duyarlı davranması uygulanan entegrasyon sürecinin de etkinliğini sağlayabilmeleri adına en önemli noktadır.

İkinci dünya savaşının bitmesiyle birlikte Avrupa'da başlayan göç akımları sonucunda her ne kadar farklı tarzlarda uygulamaya konan politikalar olsa da bu politikaların ortak buluşma noktasının yukarıda sayılan basamaklar çerçevesinde şekillendiği görülmektedir (Daudov, 2015: 45). Bu çerçevede göçmenlere yönelik Avrupa Konseyi'nin yerel yönetimlere yüklediği sorumlulukların daha net anlaşılması adına birkaç örnek vermek gerekirse (Daudov, 2013: 4-5) :

“Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi”

- *Önerge 323 (2011) ve Tavsiye 304 (2011): Yerel düzeyde dinler ve kültürler arası gerilimlerin aşılması,*
- *Önerge 281 (2009) ve Tavsiye 262 (2009): Yerel yönetim istihdam ve hizmet sunumu politikalarında eşitlik ve çeşitlilik,*
- *Önerge 280 (2009) ve Tavsiye 261(2009): Çok kültürlü şehirler,*
- *Önerge 270(2008) ve Tavsiye 252(2008): Yerel konut politikaları vasıtasıyla göçmenlerin uyumunun kolaylaştırılması,*
- *Önerge 218(2006): Göçmenlerin sosyal haklara etkin erişimi: Yerel ve bölgesel yönetimlerin rolü,*
- *Önerge 153(2003): Zayıf grupların istihdam edilmesi hakkında,*
- *Önerge 182(2004): Şehirlerde şiddetli fakirlikle mücadele: Yerel yönetimlerin rolü,*

- Önerge 181(2004) ve Tavsiye 153(2004): Göçmen kökenlilerin Avrupa'nın büyük şehir ve bölgelerde uyum ve katılımı için misak hakkında,
- Önerge 141(2002) ve Tavsiye 153(2002): Yerleşik yabancıların yerel kamu hayatına katılmaları: İstişare kurulları,
- Önerge 92(2000) ve Tavsiye 76(2000): yabancıları yerel kamu hayatına katılmaları
- Sözleşme(1992): Yabancıların yerel düzeyde kamu hayatına katılmaları hakkında sözleşme(1997'den beri yürürlükte),
- Önerge 15(1995): Yerel Demokrasi: Bir yurttaşlık projesi
- Önerge 183(1987): Bölgesel ve yerel topluluklarda yabancılar

“Avrupa Kentsel Şartı”

Yerel yönetimler, hükümetlerin belirlediği göç politikaları üzerinde sınırlı bir yetkiye sahip olmalarına rağmen, büyük ölçüdeki göçün yol açtığı (göçmen kabulü, şehir planlaması, eğitim, halk sağlığı vb. ile ilgili) sorunlarla uğraşmak zorundadırlar... Şehirlerin, bir arada yaşaması gereken farklı kültürel kimliklere sahip gruplara konukseverlik göstermesi, bu grupları kendi yapısına katması, bunun da şehirli topluluğun tümünün yararına olduğu gerçeğini kabul etmeleri gerekiyor.

“AB Üçüncü Ülke Vatandaşlarının Entegrasyonu Adına Ortak Ajanda”

Gerçek şu ki, entegrasyon yerel düzeyde günlük hayatın parçası olarak gerçekleşmekte ve herkes için burada bir rol vardır... Kurumlar ve yurttaşlar ile göçmen topluluklar arasında diyalogu sürdürmek için yerel ve bölgesel düzeyde istişare mekanizmaların gelişmesi desteklenmelidir... Göçmenlerin demokratik sürece ve entegrasyon politikaların biçimlendirilmesine katılmaları, özellikle yerel düzeyde onların uyumunu kolaylaştırmaktadır.

Verilen bu emsaller doğrultusunda, gerek Avrupa Konseyi'nin gerekse Avrupa Birliği'nin yerel yönetimlere önemli ölçüde sorumluluk yüklediği görülmektedir. Emsaller doğrultusunda bu sorumlulukların daha çok göçmenlerin uyumu konusunda önem kazandığı söylenebilir.

3.2.1.2. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Göç Üzerine Etkisi

3.2.1.2.1. Göç İle İlgili Türk Mevzuatında Yerel Yönetimler

Günümüz şartlarında göç veren ülke pozisyonundan göç alan ve bulunduğu coğrafi konum neticesinden transit bir ülke pozisyonuna gelen Türkiye'de göç ile ilgili strateji planlar uygulanacak politikalarda ilk sıralarda yer almaya başlamıştır. Göç olgusu her ne kadar gündemde kendine ön sıralarda yer almış olsa da göçmenlerin yerel halkla uyumunu etkin bir şekilde sağlayacak olan yerel aktörlerle ilişkisi göz ardı edilerek “devre dışı” bırakılmıştır. Bu konuyla ilgili son düzenleme göç olgusunu bütüncül bir şekilde insan hakları temelinde 2013'te çıkarılan *6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*'dur. Bu kanun “Göç İdaresi”, “Göç Politikaları Kurulu” gibi idari yapıların oluşmasına zemin hazırlamakla beraber mülteci haklarını uluslararası standartlara uydurmak amacıyla önemli konulara yer vermiştir (Demirhan ve Arslan, 2015:45).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 96. Maddesi yer alan “uyum” ibaresi çerçevesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne uyum çalışmaları kapsamında rol biçilmiştir³⁶.

Madde 96/1, Genel müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirdikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan

---

³⁶ www.goc.gov.tr/icerik3/uyum-hakkinda_409_564_566

bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

Madde 96/2, Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir.

Madde 96/3, Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.

Yukarıda bahsi geçen Kanun maddesi uyum sürecinde birçok alanda reformist yaklaşım getirmiş olsa da, bu kanun maddesi ile uyum sürecinin baş aktörü olan yerel yönetimlere danışma makamı gibi atıfta bulunulmuştur. Yerel nitelikte olan kamu hizmetlerinin yerel aktörler yerine merkeze aktarılması ile gelen görev sınırlılığı, yerel yönetimlerin gücünün ne derece etkin olduğunun bir göstergesidir (Yalçındağ, 1991: 127).

3.2.1.2.2. Göçmenlerin Yerel Yönetimler Mevzuatındaki Yeri

Göçmenlere yönelik açık bir hükmün bulunmadığı yerel yönetimler mevzuatında bu konuyla ilgili ancak dolaylı olarak ilinti kurabileceğimiz ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeleri 5393 sayılı Belediye Kanunundan örneklerle açıklamak gerekirse;

“Hemşehri Hukuku” (5393/13);

Herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır. Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına

uyumla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.

“Belediyenin Görev ve Sorumlulukları” (5393/14);

Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir. Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır. Belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar.

Mevzuatta yer alan 13. madde ile belediye sınırları içerisinde yasal olarak ikamet ettikleri müddetçe hizmetten yararlanmada yerel halk ile eşitmiş gözükse de, hemen bir sonraki madde bunun aksi yönünde yorumlamaları beraberinde getirmektedir. Zira 14. madde de geçen “vatandaş” ibaresi hizmette hedef kitlesinde göçmenleri dışarıda bırakmaktadır. Bunun yanı sıra aynı maddede geçen “düşkün” ve “dar gelirlili” ibaresi her zaman geçerliliğini korumasa da göçmenlerin bu kapsamda değerlendirilerek hizmetten yararlanabileceklerini işaret etmektedir.

Gerek yerel yönetimlerin görev alanlarının belirlenmesinde getirilen sınırlamalar gerekse göçmenlerin anlaşılır bir ifade ile mevzuatta kendine yer edinmemesinden dolayı hizmetlerden yararlanmada meydana gelen eksikliklerin giderilmesi için bir “sistem değişimine” gidilmesi bir zorunluluk halini almıştır.

3.2.1.2.3. Entegrasyon İçin Sitemde Meydana Gelen Değişim Gereksinimine Dair Değerlendirme

Günümüz Türkiye’sini etkisi altına alan göç olgusu beraberinde entegrasyon kavramını da getirmektedir. Bu durumun belirlenecek olan kamu politikalarında hesaba katılması gereksinimi var olan sistemde değişikliği doğurmuştur.

Sistemde yeniliğe gidilmeden önce yapılması gereken en önemli adım yerel yönetimler ile iş birliği içinde hareket etme yönünde olacaktır. Bu işbirliğinin gerekliliğini doğuracak temel nedenler (Daudov, 2015: 52) :

- Sosyal ve kültürel hizmet sunumunda daha donanımlı bir hal alan yerel yönetimlerin faaliyet göstermesi,
- Yerel halkla iç içe olan yerel aktörlerin yerel halkın gereksinimlerini daha iyi tanınması,
- Göçmenlere sosyal ve kültürel hizmet sunumunda ki yükünü yerel yönetimlere devrederek hafifleyen merkezi yönetimin göçün yönetim stratejilerine yoğunlaşmasını sağlayacaktır.

Sistem değişikliğinde atılacak ilk adımın, yerel yönetimlere etkin bir biçimde gücünü kullanabilme imkânı tanınması yönünde olması gerekmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi içinde 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun” da yerel yönetimlere entegrasyon alanında açık bir ifade ile görev verilmelidir.

Göçün beraberinde getirdiği kimlik sorunu ve aidiyet duygusunun gelişmemesi sonucunda meydana gelen sosyal dışlanma çözümü güç sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Dinçer, 2011: 14). Bu sorun çözüme kavuşturulması için gidilecek yoldaki en önemli faktörler toplumsal kabulleniş ve göç edilen topluma uyumdan geçtiği bilinmektedir. Alexandra Fielden (2008) in hazırladığı rapora göre,

- Göçmenlerin bazı temel haklardan yararlanabilmesinin göç edilen ülkede yasal bir statüye sahip olmak,
- Yaşamını devam ettirebilmesi için ekonomik imkânlara sahip olmak,
- Sosyo- kültürel bağlamda ev sahibi olan ülkenin göçmenleri kabul edip onlarla uyum içerisinde yaşam sürdürmek

yerelde kalıcı bir uyum için olmazsa olmaz üç dayanaktır (Çakırer, 2015: 104).

Bu dayanakların oluşturulması aşamasında yerel yönetimler uygulamaya geçilecek olan sosyal ve ekonomik faaliyetlerle doğrudan ilgilidir. Faaliyet alanlarında yerel aktörlerin “okuma-yazma kursları, meslek edindirme kursları ve çeşitli kişisel beceri kurslarını başlatmaları” göçmenlerin yerel halkla daha çabuk entegre

edilmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Böylece yerel yönetimler göçmenleri de ayırt etmeksizin ülke vatandaşları ile eş değerdeki hayat statüsü için de değerlendirip sosyal devlet anlayışının gereğini yerine getirmiş olacaktır.

Yerel yönetimlerin göçmenlerin göç ettikleri ülkeye entegre olabilmesinde ki diğer önemli bir unsurda göçmenlerin siyasal temsildir. İsviçre³⁷ gibi bazı gelişmiş ülkelerde var olan göçmenin yerel katılım hakkının aksine Türkiye’de böyle bir yasal düzenlemenin olmadığı gözlemlenmektedir. Bunun altında yatan temel nedenler olarak göçmenlerin o toplumun parçası olarak görülmemesi ya da geçici bir süre için gelmiş misafir olarak görülmelerinin olduğu düşünülmektedir (Tosun, 2016: 681).

Tam bir entegrasyonun gerçekleşmesi sadece “dil öğrenmek, bir ev bulmak veya bir işe girmekle” sağlanmış olmamaktadır. Aynı zamanda göçmenin yerel, bölgesel ve ulusal toplum içinde aktif bir şekilde rol üstlenmesi yani siyasal katılımlar aracılığıyla yerel halk ile ilişkilerini geliştirmesinin yanı sıra bunu sürdürebilmesi ile de ilgilidir (Avrupa’daki göçmenlerin entegrasyonunda yerel kuruluşlar ve çalışanlar için rehber kitabı, 2015: 27).

Aktif bir rol oynayarak ülkenin bir parçası durumuna gelen göçmenler yaşadıkları yeri sahiplenip tıpkı yerel halk gibi o bölgenin gelişmesi için katkıda bulunacaklardır. Göçmenlerin katılımını sağlayacak araçların belirlenmesi için 2009 yılında yayımlanan “Kültürlerarası Diyalog İçin Beyaz Kitap” ta şu önerilerde bulunmaktadır (2009, 44-45);

Demokrasi bireyin kamu işlerine etkin bir şekilde katılımına bağlıdır. Herhangi bir şahsın topluluk yaşamından hariç tutulması mazur gösterilemez ve gerçekten kültürlerarası diyalogun önünde ciddi bir engel teşkil eder. İkamet eden yabancıları devlet makamlarının huzurunda temsil etmek üzere oluşturulan danışma kurumları ve Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

³⁷ Bugün İsviçre’nin Bern, Fribourg, Cenevre, Grisons (Graübünden), Jura, Luzern ve Vaud (Lozan) kantonlarında göçmenlere yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanıyorlar (www.haberpodium.com)

tarafından savunulduğu şekilde "yerel entegrasyon komiteleri" gibi sürdürülebilir diyalog şekilleri önemli katkılarda bulunabilir.

Özellikle yerel yönetimler, sivil ve demokratik katılım kültürünü güçlendirme amaçlı girişimler geliştirmek üzere kuvvetle teşvik edilmelidir. Buradaki iyi uygulama, azınlıklara mensup kişiler ve göçmenler için yerel siyasi liderlerle etkileşim kurma mekanizması sunan bir belediye entegrasyonu ya da "yabancılar" konseyidir.

Avrupa Konseyi'ne ait olan bu kitapta ki önerilerin hayata geçirilmesi için yerel temsilde etkin konumda olan Kent Konseylerinin işleyişini düzenleyen yönetmelikle konu ile ilgili şu hususlara yer verilmiştir (Daudov, 2015: 57-58);

Kent konseyinin görevleri (madde 6/ğ):

Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,

Kent konseyi yönetmeliğinin ilgili maddesinde ki temsil hedef kitlesine “yabancı” ibaresinin eklenmesi ile var olan temsil sorunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu düzenleme beraberinde yerel yönetimlerin ve göçmenlerin birbirlerine olan duyarlılığını geliştirerek yerelde gerçekleşen hizmet hedef kitlesini düzenli hale getirecektir.

Kent konseyi üyeliği (madde 8/h):

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, baro, kooperatifler, birlikler, konuyla ilgili dernek ve vakıf temsilcileri,

Kent konseyi yönetmeliğinin ilgili maddesinde ki temsilci hedef kitlesine “yabancıların kurdukları veya oluşturdukları platform” ibaresi eklenerek yabancılarında temsilde söz hakkının sağlanması gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNDAKİ ROLÜNÜN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: HATAY ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde, Hatay ilinde bulunan Antakya, Altınözü, Reyhanlı ve Yayladağı Belediyeleri sınırları içerisinde yer alan göçmenler hakkında belediyede ki yetkililerle görüşülerek elde edilen bilgiler yer almaktadır. Araştırma kapsamında, yerel yönetimlerin göçmenlerin entegrasyonundaki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.1. ARAŞTIRMA ALANINA GENEL BİR BAKIŞ

Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Hatay ili Türkiye'nin güneyinde ve İskenderun körfezinin doğu kıyılarında yer almaktadır. İl sınırlar içerisinde; Antakya, Altınözü, Arsuz, Belen, Defne, Dört Yol, Erzin, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Kumlu, Payas, Reyhanlı, Samandağ ve Yayladağı olmak üzere 15 adet ilçesi bulunmaktadır. Hatay ilinin yüz ölçümü göller hariç olup 5.524 km² olduğu ve 2016 nüfus verilerinden elde edilen bilgilerle toplam nüfusun 1.555.165 olduğu ve bu nüfustan km² düşen kişi sayısının 257 olduğu tespit edilmiştir. Komşusu olan iller, Adana, Osmaniye, Gaziantep iken devlet olarak değerlendirildiğinde Suriye (Halep, Laskiye ve İdlip) Devleti olduğu görülmektedir. İlin önemli yerleşim yerleri olan Antakya, İskenderun, Dört Yol, Kırıkhan, Reyhanlı ve Samandağ'ı ilçelerinden İskenderun ve Antakya ilin önemli finansal merkezleridir (www.hatay.gov.tr).

Tablo 5: İlçelere Göre Hatay Nüfusu

Yıl	İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
2016	Antakya	365.402	183.276	182.126	% 23,50
2016	İskenderun	246.639	124.548	122.091	% 15,86
2016	Defne	143.176	70.421	72.755	% 9,21
2016	Dörtyol	121.423	61.263	60.160	% 7,81
2016	Samandağ	119.176	57.836	61.340	% 7,66
2016	Kırıkhan	111.269	56.113	55.156	% 7,15
2016	Reyhanlı	91.974	46.106	45.868	% 5,91
2016	Arsuz	84.889	42.414	42.475	% 5,46
2016	Altınözü	60.554	30.776	29.778	% 3,89
2016	Hassa	54.837	28.111	26.726	% 3,53
2016	Erzin	41.612	20.993	20.619	% 2,68
2016	Payas	40.784	20.695	20.089	% 2,62
2016	Belen	31.571	15.866	15.705	% 2,03
2016	Yayladağı	28.687	15.738	12.949	% 1,84
2016	Kumlu	13.172	6.698	6.474	% 0,85
2016	Toplam	1.555.165	780.854	774.311	%100

Kaynak, www.nufusu.com/il/hatay-nufusu

Hatay'da nüfusun Dörtyol'dan Belen ve Arzus'a kadar uzanan kuzey-güney yönlü hat ve Samandağ'ından Antakya-Serinyol'a kadar uzanan güneybatı-kuzeydoğu yönündeki kesintisiz bir halde devam eden yerleşmeler bulunmaktayken ilin diğer kesimlerinde yer alan yerleşim alanlarının daha çok eskimiş bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu iki hat içerisinde, şehir özelliği gösteren Antakya, İskenderun, Dörtyol, Kırıkhan ve Samandağ'ın bulunması şehir nüfusunun yoğunluğunun toplanma sebebi olarak gösterilebilir. Bu merkezlerden özellikle Antakya, İskenderun, Dörtyol ve Kırıkhan iş olanakları açısından zengin olması ve bunun dışındaki bütün olanakların daha iyi olması bu bölgelere göçü getirmiştir (www.hatay.gov.tr). İl genelinde nüfusun dağılımında cinsiyet açısından bir değerlendirme yapıldığın erkek (%50,21) ve kadın(49,79) nüfuslarının birbirleri ile yakın olduğu görülmektedir. Bu nüfusu yaş gruplarına göre incelediğimizde,

Tablo 6: Hatay Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yıl	Yaş Grubu	Nüfus	Nüfus Yüzdesi
2016	0-4 Yaş	151.204	% 9,72
2016	10-14 Yaş	141.892	% 9,12
2016	15-19 Yaş	138.547	% 8,91

2016	20-24 Yaş	113.803	% 7,32
2016	25-29 Yaş	109.957	% 7,07
2016	30-34 Yaş	115.052	% 7,40
2016	35-39 Yaş	121.298	% 7,80
2016	40-44 Yaş	105.329	% 6,77
2016	45-49 Yaş	89.221	% 5,74
2016	50-54 Yaş	90.072	% 5,79
2016	55-59 Yaş	66.702	% 4,29
2016	60-64 Yaş	58.260	% 3,75
2016	65-69 Yaş	40.098	% 2,58
2016	70-74 Yaş	23.377	% 1,50
2016	75-79 Yaş	17.847	% 1,15
2016	80-84 Yaş	14.020	% 0,90
2016	85-89 Yaş	6.861	% 0,44
2016	90+ Yaş	2.239	% 0,14

Kaynak, www.nufusu.com/il/hatay-nufusu

Antakya; Hatay ilinin %11’lik oranla en büyük yüzölçümüne sahip olan ilçede il genelenindeki nüfusun %23’lük kısmı bulunmaktadır. İlçede 1 belediye ve 95 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerden 12 tanesi belde belediyesi, 42’si köy ve 41’i merkez mahalleden meydana gelmektedir. Mahalleler arasında Akasya, Narlıca, Odabaşı, Serinyol ve Ürgenpaşa Mahalleri en büyük olanlarıdır. Hatay’ın etkin ticaret merkezi olarak bilinen ilçe gerek bir sınır kenti olması açısından gerekse girişimci bir yapıya sahip olan yöre insanı ile Antakya nüfusunu sabah saatlerinde ikiye katlayarak oldukça hareketli bir yapıya bürünmektedir. Bunun yanı sıra ilçede el sanatları, dericilik, ayakkabıcılık ve mobilya sanayisi gelişmiş bir halde bulunmaktadır. Çeşitliklerini sadece ekonomik anlamda göstermekle yetinmeyen ilçede, tarihi ve kültürel eserleri, termal kaynakları, doğal güzellikleri ve her damağa hitap eden zengin mutfağı ile de çok yönlü olabilmeyi başarmıştır. Bu başarısı bölgede yaşayan farklı inançlara mensup insanların dinlerini özgürce yaşayabilme imkânı sağlaması beraberinde huzuru getirmekle kalmayıp bölgede yer alan cami, kilise ve havranın bir arada bulunması ilçeyi inanç turizminde merkezi bir hale getirmiştir (<http://www.antakya.gov.tr>).

Altınözü; 48 mahalleden oluşan ilçe merkezi Fatikli, Yenişehir ve Sarılar Mahallesi olmak üzere 3 mahalleden meydana gelmiştir. İlçede yaşayan nüfusun %90’ı tarımla uğraşırken, %10’luk kısmının uğraş alanını el sanatları oluşturmaktadır.

İlçenin sahip olduğu 357.000 dekarlık alanın 30.160 dekarlık kısmında bölge insanının gelir kaynağı olan zeytin, buğday ve tütün ürünleri yetiştirilmektedir. Bölge insanının yoğunlaştığı kırsal kesimlerde düşük olan gelir seviyesi insanları bir kısmını Çukurova ve Amik ovaların a mevsimlik işçi olarak gitmeye iterken geri kalan kesimi de yurt dışında çalışmaya itmiştir. Hali hazırda devam etmekte olan Türkiye-Suriye ortaklığı ile Asi Nehri üzerindeki Dostluk Barajının yapımın bitmesi halinde ilçe topraklarında hem sulama hem de elektrik üretimi sağlanarak ilçede ekonomik ve turistik rantın sağlanması hedeflenmektedir. İlçe inanç, yemek kültüründe ve doğal güzellikleri açısından bütün zenginlikleri bir araya getirmiştir (<http://www.altinozu.gov.tr>).

Reyhanlı; Arapların, Türklerin, Kürtlerin ve Çerkezlerin teşkil edildiği ilçede kültürel bir zenginlik vardır. Günümüzde Çerkezler dışında diğer etnik farklılıkların bulunduğu halk gelenek ve göreneklerini birleştirerek üst bir kültür oluşturmuşlardır. Bölgede en dikkat çekici özellik terzi sayısındaki fazlalıktır. Buda bölge insanının giyme ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Bir tarım ilçesi olan Reyhanlı’da tarım üretimi ortalaması Türkiye’nin üstünde yer almaktadır. Tarım kadar Avrupa’nın Ortadoğu kapısı olan Cilvegözü Sınır kapısının ilçe sınırlarından geçmesi Reyhanlı’yı uluslararası taşımacılıkta da önemli bir yere getirmektedir. Tır ve kamyon sayısının yoğun olduğu ilçede tarımdan sonra en fazla yapılan faaliyet alanı taşımacılıktır (www.reyhanli.gov.tr).

Yayladağı; ilçede 3 belde ve 33 mahalle bulunmaktadır. İlçede bulunan belediye teşkilatları biri merkezde geriye kalanları ise Yeditepe, Karaköse ve Kışlak’ ta bulunmaktadır (yayladagi.bel.tr). Bölge insanı geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. İlçe genelinde çoğunlukla zeytin, buğday, fiğ, biber, nar üretimi yapıp defneyaprağı toplayıcılığında bulunmaktadır. Hayvansal faaliyette ise genellikle küçük işletmeler aracılığı ile küçükbaş hayvanlar yetiştirilmektedir. Sanayi ve el sanatlarında ilgi düşük olduğundan ve küçük çaplı işletmeler faaliyet göstermektedir (www.yayladagi.gov.tr). İlçe Türkiye’yi Orta Doğu’ya bağlayan yolların en kısısı olan uluslararası E-91 karayolu üzerinde yer almaktadır. Ayrıca ilçe sınırları içerisinde yer alan Yayladağı Gümrük kapısının Suriye’ye açılması bu yönde çalışmaların yapılması

gerekliliğini doğurmuştur. Böylece ilçenin ekonomik anlamda canlanması hedeflenmiştir. İlçedeki turizmin gelişmesi yönünde tanıtım programlarının düzenlenmesi turistlerin ilçeye sadece sınırdan geçiş noktası olarak kullanılmasını getirmiştir. Buda ilçenin turizmden kaynaklı ekonomik getirilerini sınırlamıştır (yayladagi.bel.tr).

4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Yerel yönetimler göç konusunda halka en yakın birim olmaları mahiyetinde önem arz etmektedir. Öneminin beraberinde getirdiği yerel halk ile göçmenler arasındaki etkileşimlerle meydana gelebilecek sorunlara çözüm üretmede bölgenin sahip olduğu farklılıkların bilinciyle en etkin çözümler üretme yoluna gidecek olan birim yerel yönetimlerdir. Bunu birkaç örnekle açıklayacak olursak; bir şekilde doğup büyüdüğü yerleri terk edip bırakmak durumunda kalarak farklı bir yere yerleşen fakat geldiği bu yeni ortama uyum sağlayamayan ve geldikleri yere geri dönmek isteyenlere çeşitli imkân sunmak zorundadır. (Bulut ve Eraldemir, 2015, s.15) Göç sonrası ailenin hemen geçim kaynakları elde edememesi(Karakoç,2011,s.572) sonucunda umduklarını hemen elde edemeyen göçmenlerin yaşamış olduğu uyum sorunu sonucunda özellikle gençlerde suça yönelmeler kaçınılmaz bir hal alacaktır. Göç görünümü itibariyle genel olarak ülkelerin merkezi yönetimlerinin çözmesi gereken bir sorun gibi görünmekle beraber özelden göçten en fazla etkilenenlerin kentler ve kent yönetimleri olduğu söylenebilir. Çünkü göçle gelenlerin öncelikle yerleştikleri yerler kent merkezleri veya çevresi olmaktadır. Bu durum, altyapısı belli bir nüfusa göre düzenlenmiş olan kentlerin yapısını bozmakta, kısa, orta ve uzun vadede yerel idarelere de önemli yük ve sorumluluklar getirmektedir. Bundan dolayıdır ki çalışma dahilinde yerel yönetimlerin göçmenlerin entegrasyonuna yönelik üstlendiği roller araştırılmak istenmiştir.

Araştırma kapsamında seçilecek olan hedef kitlenin belirlenmesinde ilk olarak yoğun bir göçmen nüfusa ev sahipliği görevini üstlenen Hatay ili sınırları içerisinde bulunan Göç İdaresi ve sonrasında göç olgusu konusunda aktif rol üstlenen ancak

isimlerinin açıklanmasını istemeyen X ve Y dernekleri ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda çalışmanın hedef kitlesi olarak göçün etkilerinden büyük ölçüde etkilenmekle beraber bu nüfus hareketliliğinin meydana getireceği sorunlara çözüm üretme konusunda etkin bir rol üstlenmesi gereken yerel yönetim birimlerinden biri olan belediyeler olarak belirlenmiştir. Ve çalışmanın konusunu (sınıra yakınlığı ve Hatay iline göç eden bireyler/gruplar ve bölgede yaşayan halkla olan akrabalık bağların olması) en iyi şekilde yansıtacağı düşüncesi ile sınır ilçeler olan Antakya, Altınözü, Reyhanlı ve Yayladağı Belediyeleri örnek alanlar olarak belirlenmiştir³⁸.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İnsanların neden böyle davranırlar? Düşünce yapılarının şekillenmesinde rol oynayan etmenlerin nelerdir? Çevresel aktörler insan üzerinde etkili midir? Etkileşimlerle değişen kültürlerin aşamalarına ve bu değişimde yer alan sosyal gruplar arasındaki farklılıklar nelerdir? gibi insanların içinde yaşamlarını sürdürdükleri toplumları nasıl kurdukları ve bu dünyayı nasıl algıladıkları ile ilgili daha birçok sorunun yorumlanmasında etkin bir yöntem olan nitel araştırma tekniği; gözlem, görüşme ve mülakat gibi veri toplama yöntemleri ile sonuca varılmaktadır (Akman, 2014: 14). Bu nedenden ötürüdür ki yapılan çalışmada nitel veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

4.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimlerin hangi alanlarda etkin ve yetkin olduklarını daha ayrıntılı bir şekilde değerlendirebilmek adına görüşme tekniğinin kullanılması uygun bulunmuştur. Zira anket tekniği ile hazırlanmış sorulara verilecek cevapların verilen seçenekler arasında bulunmaması veyahut art arda sıralanmış olan sorulara cevap vermeyi çekici görmeyen bireylere hitap etmede daha etkin ve verimli bir çalışma görüşme yöntemi ile sağlanabilmektedir (Yıldırım ve

---

³⁸ Yapılan alan araştırması bölgede yoğun olarak yaşayan Suriyeli göçmenler kapsamında ele alınmıştır.

Şimşek, 2006). Ayrıca çalışmanın geçerliliğini arttırmak adına anketler aracılığı ile yapılan çalışmalarda kendine yer bulamayan hususlar görüşme sırasında elde edilebilmektedir.

4.4. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu Hatay ilinde bulunan Antakya, Altınözü, Reyhanlı ve Yayladağı Belediyesindeki 7 yetkili oluşturmaktadır. Araştırmada, çalışma grubunu oluşturan kişilerin belirlenmesinde temel ölçüt olarak göç konusunda en yetkin kişiler olması araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Beledilerde yapılan görüşmelerde yetkililerin isimlerinin açıklanmasını istemediklerinden katılımcılar hakkında küçük ipuçları verilmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	ANT1	ANT2	ALT1	REYAY1	YAYAY1	YAYAY2
Cinsiyet	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek
Görevi	Etüt Proje Müdürü	Başkan Yardımcısı	Yazı İşleri Müdürü	Yazı İşleri Müdürü	Özel Kalem	Özel Kalem

Yukarıdaki tabloda yerel yetkililerin isimleri görev yaptıkları belediyelerin ilk üç harfleri ile kodlama yöntemine gidilerek belediyelerin isimlerine atıfta bulunulmuştur. Belediyelerde yapılan görüşmeye katılan etkililerin üst düzey yetkililer oldukları görülmekte ve bu yetkililerin hepsinin erkek olması da dikkatleri çekmektedir.

4.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE AŞAMASI

İlgili alan araştırması yazın taramasına sadık kalınarak 13 maddelik yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile Hatay ilindeki göçmenlerle ilgili olan Göç idaresi ve bölgede bu konuda etkin konumda olan derneklerden elde edilen bilgiler ışığında (Ek: 1), belirlenmiş yerel alanlarda görüşülmek üzere ayrı maddelerden oluşan 12 maddelik bir başka yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır (Ek: 2).

Verilerin toplanması aşamasında ise, çalışma grubunda yer alan görüşmeler yapılarak başlanmıştır. Yetkililerle gerçekleştirilen görüşmeler 12-19 Haziran 2017 arasında gerçekleştirilmiştir. Yetkililerle gerçekleştirilen görüşmeler araştırmanın hedef kitlesi olarak belirlenen 4 Belediyede çalışmanın konusunda en yetkin olan toplamda 7 yetkili ile gerçekleştirilen görüşmeler yetkili kişilerin odasında sakin bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşme esnasında araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerde yetkililerin daha rahat cevaplar verebilmesi adına ses kaydı veyahut videoya kayıt gibi yöntemler kullanılmamıştır. Bunun yerine araştırmacı tarafından notlar alınarak cevaplar kaydedilmiştir. Böylece 45- 60 dakika aralığında geçen görüşme sırasında yetkililerin daha samimi cevaplar verebilmesi için uygun atmosfer sağlanmıştır.

4.6. GÖRÜŞME SONRASINDA ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen yanıtlar araştırmacı tarafından düzenlenmiş olup tablo halini alan cevaplar yorumlanarak okuyucuya aktarılmıştır.

Tablo 8: Belde Sınırları İçerisinde Bulunan Göçmen Sayısı Ne Kadardır?

BELEDİYE ADI	GÖÇMEN SAYISI
Antakya	200.000
Altınözü	17.502
Reyhanlı	100.000
Yayladağı	16.000

Görüşme sırasında yerel yönetimlerin sınırları içerisinde bulunan göçmenlerin sayısından haberdar olunmak istenmiştir. Hatay’da bulunan göçmenlerin bir kısmı Boynuyoğun (Altınözü), Apaydın (Antakya), Reyhanlı ve Yayladağı kaplarında yaşamlarına devam ederken geriye kalan kısmında ilçelerin belirli bölgelerine dağılmış durumda oldukları bildirilmektedir. Yapılan görüşme sırasında dikkati çeken bir husus görüşmelerin gerçekleştirildiği bütün yerel yetkililerin göçmenlere “misafir” olarak hitap etmesidir.

Tablo 9: Göçmenlerin Bu Bölgede Yoğunlaşma Nedenleri Nelerdir?

BELEDİYE ADI	NEDENLER
Antakya	Ticaret, sınıra yakınlık, akrabalık bağları ve ulaşım
Altınözü	Sınıra yakınlık ve akrabalık bağları
Reyhanlı	Sınıra yakınlık, akrabalık bağları ve iş sahasındaki genişlik
Yayladağı	Akrabalık bağları ve sınıra yakınlık

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi dört ilçede de göçmenlerin bulunma nedenleri akrabalık bağları ve sınıra yakınlık paydalarında birbirleri ile benzerlik göstermektedir. Yapılan görüşmelerde merkez ilçe pozisyonunda olan Antakya ilçesinde ortak paydalara ilaveten ticaret sahasındaki genişlik ve ulaşım ağlarındaki yetkinliği bu bölgeyi cazip hale getirmektedir. Merkez ilçe olan Antakya gibi Reyhanlı ilçesinin de ortak paydalara ek olarak geniş bir iş sahasının olması bölgeye göçleri arttıran nedenler arasında yer almaktadır.

Tablo 10: Yerel Yönetimler Bölge İnsanı ile Göçmenler Arasındaki Entegrasyonun Sağlanmasında Uygulanan Politikalarda Nasıl Bir Süreç İzlemektedir?

BELEDİYE ADI	ENTEGRASYONUN YERİ
Antakya	Böyle bir politika yoktur.
Altınözü	Telkin edici
Reyhanlı	Telkin edici, öncü ve arabulucu
Yayladağı	Böyle bir politika yoktur.

Tabloda görüldüğü gibi bu soruda belde yönetimleri birbirlerinden farklı roller üstlenmişlerdir. Bunları daha net bir şekilde açıklamak gerekirse;

Antakya Belediyesinde yapılan görüşme sırasında yetkili (ANT1) yerel yönetimlerin bölge insanı ile göçmenler arasındaki entegrasyonun sağlanmasında uygulanan politikaların yerel aktörlerden çok atanarak iş başına gelen yetkililere ait olduğu görüşünün savunulduğu gözlemlenmiştir. Bunun sebebi olarak da yerel aktörlerin seçimle iş başına geldiklerini ve bölge insanında göçmenlerden rahatsız olduğu düşüncesi savunulmuştur. Bu nedenle de yerel halk ile göçmenleri

uyumlaştırma anlamında yerel aktörlerin uygulayacağı herhangi bir politikaya gerek olmadığını savunmaktadırlar.

Altınözü Belediyesinde yapılan görüşme sırasında yerel yönetimlerin bölge insanı ile göçmenler arasındaki entegrasyonun sağlanmasında uygulanan politikalarda yerel halk ile göçmenlerin aralarında bulunan akrabalık bağı entegrasyonun sağlanmasında yerel aktörlere fazla bir sorumluluk yüklememektedir. Ancak nadiren de olsa meydana gelen çatışmalarda yerel aktörler telkin edici bir yol izleyerek her iki tarafı da yumuşatma yoluna gitmektedir.

Reyhanlı Belediyesinde yapılan görüşme sırasında yerel yönetimlerin bölge insanı ile göçmenler arasındaki entegrasyonun sağlanmasında uygulanan politikalarda yerel aktörler bölge insanını telkin edici bir yol izleyerek her iki tarafı yumuşatma yoluna gitmektedir. Ayrıca belediye göçmenlerin ileri gelen iş adamlarına iş sahası oluşturup bölgede yeni iş sahalarında istihdamın sağlanmasını sağlayarak iki tarafın birbirleri ile olan ilişkilerini pekiştirme konusunda öncü olmaktadır. Bunu yaparak bir bakıma her iki taraf arasındaki sorunların giderilmesinde arabuluculuk görevini yerine getirmektedir.

Yayladağı Belediyesinde yapılan görüşme sırasında yerel yönetimlerin bölge insanı ile göçmenler arasındaki entegrasyonun sağlanmasında uygulanan politikalarda yerel aktörlere görev düşmemektedir. Çünkü beldeye gelen göçmenlerin bölge insanı ile akraba olması ve aynı kültürlere sahip olması böyle bir uygulamanın gereksiz olduğu düşüncesini beraberinde getirmiştir. Yetkililerin (YAY1 ve YAY2) vermiş olduğu bu cevap üzerine araştırmacı tarafından her ne kadar akrabalık bağlarının olması aralarında büyük problemlere yol açmıyor olsa da meydana gelebilecek sorunlar ihtimalinde neler yapılabilir sorusuna verilen yanıtta (YAY1); “böyle bir sorunun olması dahilinde iki taraf gene yerele sorumluluk yüklemiyor bunun yerine sorunları kendi aralarında çözüme kavuşturuyorlar” şeklinde yanıt bulmuştur.

Tablo 11: Belde Sınırlarında Yaşayan göçmenlerle Yerel Halk Arasındaki Etkileşim Sonucunda Neler Ortaya Çıkmıştır?

BELEDİYE ADI	ETKİLEŞİMİN SONUÇLARI
Antakya	Hoşnutsuzluk, piyasada canlılık ve istihdam
Altınözü	Çok eşlilik yaygınlaştı, hoşnutsuzluk ve piyasada canlılık
Reyhanlı	Hoşnutsuzluk, boşanmadaki artış ve piyasada canlılık
Yayladağı	Hizmette eksiklik, piyasada canlılık ve bölgedeki hizmet eksikliğinin giderilmesi

Yukarıdaki tabloda verilen cevaplardaki farklılaşmanın bu dört bölgedeki farklılaşan kültür ve bölgede var olan gereksinimler olması münasebeti ile bu sorulara verilen cevapların ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir;

Antakya Belediyesinde gerçekleştirilen görüşmede dile getirilen (ANT1) en büyük etkenin bölge halkının göçle gelenlere tanınan öncelikler ve bölge insanına yüklenen yükümlülüklerden muaf olmaları bölgede huzursuzluklara yol açmış olmasıdır. Bölge halkı her ne kadar göçmenlerden hoşnut olmasa da inkâr edemedikleri bir gerçeğin yani piyasada olan canlanmanın var olduğu dile getirilmektedir. Özellikle göçmenlerin gelmesi ile artan nüfusun artan konut ihtiyacı inşaat sektörüne büyük katkılar sağlamıştır. (Özellikle ilçe sınırları içinde bulunan ve yöre insanının tercih etmekten kaçındığı bakımsız evlerin göçmenlere kiralanması mülk sahibi olan bireyleri bakım masrafından kurtarmıştır.) Ayrıca göçmenlerle yapılacak olan işlerde iletişimin sağlanmasında Arapça bilenlere yeni bir istihdam alanı açıldığı da dile getirilen (ANT2) olumlu sonuçlardan biridir.

Altınözü Belediyesinde gerçekleştiren görüşmede bölgede aslında var olan ancak göçmenlerin bölgeye gelmesi ile daha da yaygınlaşan çok eşliliğe ve çocuk yaşta artan evliliklerle meydana gelen çiftler arasındaki yaş farklılıklarına vurgu yapılmıştır. Gerçekleştirilen bu evliliklerde göçmenlerin kendilerini bölgeye ait hissetmek için bir yol olarak örmesi bölge insanlarının da göçmenlerle gerçekleştirilen evliliklerde daha az masrafla evlik olaylarını gerçekleştirebilecekleri düşüncesinin olduğu fikrinin yaygınlaştığı vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra bölge halkının göçmenlere tanınan önceliklerden ve muaf tutuldukları yükümlülüklerden ötürü hoşnutsuzluk içerisinde

olduğu da vurgulanmıştır. Ancak bu hoşnutsuzluğun yanında canlanan piyasa bölge insanını bir taraftan da memnun etmektedir. Özellikle artan nüfusla beraber artan konut ihtiyacı ile inşaat sektörü bu işten en karlı çıkan sektör olmuştur.

Reyhanlı Belediyesi ile gerçekleşen görüşme ile göçmenlerin gelmesi ile bölgede aile içi huzursuzlukların seviyesinde artışların yaşandığına ve bu sebeplerin büyüyerek boşanmalarla sonuçlandığı üzerinde durulmuştur. Bunun sonucun da göçle gelenlerle bölge insanı arasında meydana gelen evliliklerin de aradaki kültür farklılığı sonucunda çok geçmeden bitmesine neden olduğuna da vurgu yapılarak iki taraf arasındaki mağduriyete dikkat çekilmek istenmiştir. Göçmenlerin yapmış oldukları bu evliliklerle (milliyetçi düşünceye sahip olan göçmenler bölge insanlarından kız almamaktadır) ülkeye bağlılıklarını garanti altına aldıkları belirtilmiştir. Ayrıca bölge insanı göçmenlerden önce ki dönemlerde kendilerine yapılan yardımların göçmenlere kaydırılması ile hoşnutsuzluklarını dile getirdikleri de belirtilmiştir. Yani pastanın bölüşürülmesi bölge insanını rahatsız etmektedir. Bunun yanı sıra göçmenlerin gelmesi ile ilçe sınırları içerisinde rant artışlarında beraberinde getirerek olumlu yöndeki sonuçlarına da vurgu yapılması ihmal edilmemiştir. Çünkü bu sayede ilçe sınırları içerisinde yeni iş sahaları oluşturulmuştur. Bu ranttan en çok payı alan artan nüfusun ihtiyaçlarına cevap veren inşaat sektörü olmuştur.

Yayladağı Belediyesi ile gerçekleştirilen görüşme sonucunda yetkililerin (YAY1 ve YAY2) büyük bir memnuniyetle dile getirmiş oldukları göçmenlerin gelmesi ile bölgede eksik olan oto boyama, kaportacılık gibi hizmetlerin yerine getirilmesi olmuştur. Bu bölge insanı içinde sevindirici bir nokta olduğu ve göçmenlere daha ılımlı davranmalarını sağlamıştır. Bölge insanı ile göçmenlerin akraba olmaları kültürler arasında her hangi bir sorun teşkil etmese de yetkili kişiye göre (YAY1), yerel yönetimler tarafından verilen hizmetlerde aksaklıkların oluşması bölgede bir takım sorunlara neden olmuştur. Belediye hizmetlerinde yaşanan sorunlara rağmen piyasada meydana gelen canlılık özellikle inşaat sektöründeki canlılık bölgeye getirisi olan diğer bir olumlu sonuç olarak değerlendirilmektedir (YAY1).

Tablo 12: Göçmenler Konusunda Yerel Yönetimlerin Sahip Oldukları Yetkileri Yeterli Görüyor Musunuz?

BELEDİYE ADI	VAR OLAN YETKİ
Antakya	Merkezi politika olduğundan merkezi kararlar verilmeli yerel yönetim uygulayıcı olmalı
Altınözü	Yeterli
Reyhanlı	Verimli hizmet için etkin yerel politika olmalı
Yayladağı	Sahip olunan yetkiler yeterli iken bütçe arttırılmalı

Yapılan görüşmelerde yerel yetkililer göçmenler konusunda alınan kararların hükümet politikaları olduğunu vurgulayarak var olan yetkilerini yeterli görmektedirler. Yetki artışının gereksiz olduğunu düşünen yetkililer daha etkin bir hizmetin sağlanabilmesi için merkezden bütçe desteklemelerinin sağlanmasının yerinde bir karar olacağı düşüncesindedirler.

Tablo 13: Yerel Yönetimlerin Göçmenlerin Haklarını Kullanmasındaki Rolü Nedir?

	Sağlık Hizmetleri	Eğitim İmkânları	Mesleki Eğitim ve İstihdam	Hizmette Ayrım	Söz Hakları	Katılım Hakları
Antakya	Hastanelerde merkezin sağladığı imkânlar ölçüsünde	Merkez ve sivil toplum kuruluşları aracılığı ile	Yok	Yok	Yok	Olmalı
Altınözü	Belediye aracı konumunda	Merkezin Kontrolünde	Yok	Yok	Yok	Daha erken
Reyhanlı	Belediye aracı konumunda	Merkezin kontrolünde olsa da yer gösterimlerinde yardım	Yok	Yok	Yok	Daha erken
Yayladağı	Belediye aracı konumunda gerektiğinde ulaşım imkânı	Etkinliklerle kaynaşma sağlandı	Yok	Yok	Yok	Daha erken

>> Yerel Yönetimler Göçmenlerin Sağlık İhtiyaçlarına Nasıl Cevap Vermektedir?

Yukardaki tablodan (Tablo: 13) da anlaşılacağı üzere yerel yönetimler sağlık hizmetleri konusunda sorumluluk yüklenmemişlerdir. Yapılan görüşmelerde yetkililer sağlık hizmetlerinde merkeze bağlı olan sağlık ocaklarının ve devlet hastanelerinin bu konuda yetkin olduklarını vurgulamışlardır. Ancak kendilerine gönderilen ilaç yardımlarını aracı konumunda ihtiyaç sahiplerine ulaştırdıklarını da belirtmişlerdir. Ayrıca Yayladağı Belediyesi (YAY2) sağlık hizmetinde ulaşım olanaklarını sağladıklarını vurgulamıştır.

>> Yerel Yönetimler Göçmenlerin Eğitimi Konusunda Hangi Rollerini Üstlenmektedir?

Yapılan görüşmelerde dil eğitimi bakımından Antakya, Altınözü ve Reyhanlı beldesi sınırlarında yaşayan bölge insanının göçmenlerle ortak dilleri olan Arapçayı konuşmaları böyle bir ihtiyacı ortadan kaldırmıştır. Yaylağında bulunan göçmenlerin Türkmen olması ve Türkçeyi bilmeleri bu bölgedeki ihtiyacı da ortadan kaldırmıştır.

Göçmenlerin eğitimi hususunda ise yerel yönetimler genelde aracılık rolünü üstlenmekte ve eğitim için uygun yerleri göstermekte olduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra bölge çocukları ile göçmen çocukları arasındaki uyumu sağlayabilmek adına Yayladağı Belediyesinin 23 Nisanda düzenlemiş olduğu etkinliklerde roller üstlendiklerini vurgulamışlardır (YAY1). Eğitim görevini genelde merkez ve sivil toplum kuruluşları üstlendiğini belirtmişlerdir (YAY1 ve YAY2).

>> Yerel Yönetimler Göçmenlerin Meslek Edinmesinden İstihdamına Kadar ki Süreçte Nasıl Bir Yol İzlemektedir?

Yukarıdaki tablodan (Tablo: 13) da anlaşılacağı gibi göçmenlerin mesleki eğitiminde yerel aktörler herhangi bir faaliyette bulunmamaktadır. Yapılan görüşmelerden alınan ortak cevap göçmenlere yönelik herhangi bir meslek edindirme

kurslarının olamadığı ve belediyelerde istihdam edilmedikleridir. Bunun en önemli sebebinin bölgede yaşayan yerel halkın istihdam sorununun var olması ve göçmenlerin belediyede işe alınması durumunda bölge halkından alınacak tepkilerden çekilmesi olduğu belirtilmiştir.

>> Yerel Yönetim Mevzuatında (5393 Sayılı Belediye Kanunu) Yer Alan “Hemşeri Hukuku” Maddesi Belediye Sınırları İçinde Yaşayan Herkesin Eşit Haklara Sahip Olduğu İbaresinin Aynı Mevzuatın “Belediyenin Görev ve Sorumlulukları” Maddesinde Yer Alan “Vatandaş” ibaresi hizmette ki hedef kitesinde göçmenlerin dışarıda bırakılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yapılan görüşmeler sonucunda yerel yetkililerin vermiş oldukları ortak cevabın “her ne kadar mevzuatta böyle bir ibare olsa da uygulamada belde sınırları içerisinde yaşayan herkese eşit davranıldığı” yönünde olmuştur. Yetkililer mevzuattaki bu eksikliğin giderilmesi gerektiğini ve böylece sunulan hizmetteki aksaklıkların giderilmesi yönündeki adımların atılması gerektiği düşüncesini vurgulamaktadırlar.

>> Yerel Yönetimlerin, Merkezi Yönetimin, Meslek Kuruluşlarının ve Sivil Toplumun Ortak Anlayışını Yansıtan Kent Konseyinde Göçmenlerin Yeri Nedir?

Yapılan görüşmelerde varılan ortak görüşün göçmenlere böyle bir hakkın verilmesinin gereksiz olduğu yönünde ki cevaplarla şekillendiği görülmektedir. Yetkililer göçmenlerin herhangi bir istekte bulunmak istediklerinde bunu kendi oluşturdukları dernekler aracılığı ile dile getirdiklerini bundan fazlasının gereksiz olacağı düşüncesinde birleşmişlerdir.

>> Yerel Yönetimlere Katılım Konusunda Göçmenlerin Etkisi Ne Ölçüde?

Yapılan görüşme dâhilinde Antakya haricindeki diğer üç belediyeden alınan cevap göçmenlerin henüz böyle bir hakkı edinmelerine gerek olmadığı bunun için

erken olduğu düşüncesi yönündedir. Ki görüşme sırasında yetkililer göçmenlerin hali hazırdaki yaşamlarını devam ettirme noktasındaki ihtiyaçlarından böyle bir hakkı talep etmedikleri de vurgulanmıştır. Ancak Antakya Belediyesinde gerçekleşen görüşme sırasında yetkili kişi (ANT2) “eğer ki göçmenler benden hizmet talep ediyorlarsa bende onlara hizmet sağlıyorsam onların beni seçme haklarının da olması tarafındayım” diyerek göçmenlerin yerel siyasete dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

➤ **Sizin Çalışmaya Katkıda Bulunmak Adına Vurgulamak İstedığınız Bir Nokta Var Mı?**

Bu soruya alınan ortak cevap göçmenlerin uzun bir süre bu bölgede misafir kalmaya devam edecekleri ve bölge insanı ile uyum içinde yaşamayı öğrenmek zorunda oldukları ve bölge insanının da onları kabullendiği görüşünde olmuştur.

SONUÇ

Göç, insanın daha iyi olana ulaşma arzusu sonucunda mekânsal değişiklik faaliyetlerinde bulunması ve artarak devam eden bir süreçtir. Dünyanın ve Türkiye'nin değişmeyen bir gerçeği halini alan göç olgusu, zamanın değişmesi ile birlikte meydana gelen farklılaşmalar sonucunda farklı tanımlamaları beraberinde getirmiştir. Farklı tanımlamalar sonucunda göçe ilişkin birçok kuram ortaya çıkmış olup göçü nedenlerine ve niteliklerine göre kategorize etmiştir. Göç kararını veren birey ya da topluluklar doğup büyüdüğü toprakları terk etme kararını vermeden önce bunun sonuçlarını en küçük noktasına kadar irdeler. Ancak verilen bu göç kararının kişinin veyahut toplulukların kendi istek ve arzusu ile değil de yaşadığı topraklarda yaşanan savaş, doğal afet, baskı gibi etmenler sonucunda meydana geliyorsa bu nüfus hareketliliğinin gerçekleşmesinde göçmenlerin çok fazla seçim şansı ve zamanı olamayabilmektedir.

İnsanların sınırları aşarak gerçekleştirdikleri hareketlilik sonucunda göçün yapısında zamanla değişik boyutların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu değişiklik uluslararası ilişkilerde belirleyici olmuştur. Bu etki ile göç ülkeler arasında bir işbirliğini meydana getirmiştir. Meydana gelen işbirliği sonucunda göç yönetişiminin temelleri atılmıştır. Yaşanan tarihsel süreç göç konularını kapsayan pek çok alanda işbirliğini beraberinde getirmiştir. Bu işbirliği ülkeler arasında imzalanan anlaşmalar şeklinde meydana gelmektedir. Her ne kadar anlaşmalar birbirleri ile komşu olan ülkeler arasında imzalanırsa da bu işbirliği kimi zaman çok taraflı uluslararası kuruluşun bünyesinde devletlerin biraraya getirilmesi ile meydana gelmektedir.

Ülkeler tarafından genel kabul gören bir anlayış olan göç ve göçmen akımının sorun olarak görüldüğü algısı göçmen ve yerel halk arasında kutuplaşmaları da beraberinde getirmiştir. Bu kutuplaşmaların önüne geçilebilmesindeki en önemli aktör yerel yönetimlerdir. Bundan sebeptir ki Avrupa'da yerel yönetimlere biçilen rollerin genellikle göçmenlerin yerel halkla olan entegrasyonu ile ilgili olduğu

gözlemlenmektedir. Bu bağlamda birçok tavsiye, karar ve sözleşmeler bulunmaktadır. Özellikle Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinin tavsiye niteliğindeki kararlar oldukça dikkat çekicidir. Buna karşın Türkiye’de göçmenlerin yerel halkla olan entegrasyon sorunlarının çözümünde yerel aktörlerin pek de aktif olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü Türk Yerel Yönetim Mevzuatında göçmenlere yönelik anlaşılır bir ibarenin yer almaması ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yerel yönetimlere entegrasyon kapsamında esaslı bir görevin verilmeyişi bunun bir göstergesidir. Yerel aktörleri devre dışı bırakılması sonucunda Türkiye’de göç hareketleri ile ilgili sağlıklı verilerin toplanmaması hizmette aksamalara ve hoşnutsuzluklara da yol açmaktadır.

Yaşanan, göçmenler ve yerel halk arasındaki, uyum sorununun giderilebilmesi için atılacak en önemli adım yerele merkezden daha çok hâkim olan yerel yönetimlerin mevzuatlar ve yasalar aracılığı ile görev sınırlarının kaldırılarak uyum konusunda verilecek yetkilerle aktif bir rol yüklenmesini sağlamak olacaktır. Bunun ardından yerel yönetim mevzuatının da göçmenlerin gerek hizmette hedef kitlesi olarak kabul edilmesi gerekse yerel aktörlerin organlarında temsilinin sağlanması gerekmektedir. Yapılan bu reformlarla Türkiye’de yaşayan göçmenlerin de yerel halk gibi aidiyet duygusu geliştirilmiş olacak ve gelişen bu aidiyet duygusu onların buldukları bölgeyi sahiplenmelerini sağlayacaktır. Bu kabul ediş ülke üzerinde bir kambur gibi görülen göçmenlerin aslında etkin bir şekilde değerlendirildiğinde ülkeye yükten ziyade fayda getireceği görülecektir.

Teoride ifade edilen bu gereksinimlere yerel yönetimlerin ne kadar istekli olduğu yani göçmenler konusunda sorumluluk almak isteyip istemediklerini, yerel aktörlerce sınırlarında yaşayan göçmenlerden ne kadar haberdar olup olmadıklarını ve bu göçmenlerin bölge insanı ile bir arada sorunsuz bir şekilde yaşayabilmesi adına yerel aktörlerin nasıl bir entegrasyon politikası yürüttüklerini öğrenebilmek adına yapılan alan çalışması ile ulaşılan sonuçlar kısaca şöyle özetlenebilir;

- Yerel aktörlerin sınırları içerisinde yaşayan göçmenlerden haberdar oldukları ve bu göçmenlerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri adına belde sınırları içerisinde yer alan uygun bölgelere yerleştirdikleri gözlemlenmiştir. Böylece bölge insanı ile göçmenler arasında meydana gelebilecek sorunlar daha meydana gelmeden engellenmek istenmiştir. Ki yapılan çalışmada bu kararın ne kadar doğru bir karar olduğunu göstermiştir.
- Göçmenlerin bölge insanı ile entegrasyonu kapsamında ele aldığımız belediyelerde yer alan göçmenlerin bu bölgelerde yoğunlaşmalarında bölgelerin sınıra olan yakınlığı ve bu bölgelerde göçmenlerin akrabaların bulunması temel teşkil eden iki önemli unsur olduğu görülmüştür. Göçmenlerin akrabalarının belde sınırlarında bulunması yerel aktörlere entegrasyonda büyük kolaylıklar sağlayarak bu yönde politika üretmelerine ihtiyaç bırakmamıştır.
- Belediyelerle yapılan görüşmeler sırasında yetkililerin göçmenlerle ilgili sorumluluk yüklenmek istemedikleri ve bu politikaların yürütülme görevinin atanmışlar tarafından yerine getirilmesi gerektiği düşüncesine sahip oldukları görülmüştür. Ki sorulan sorular dâhilinde alınan cevaplarda merkezi aktörlerin sağladığı eğitim, sağlık gibi ihtiyaçların giderilmesin herhangi bir faaliyette bulunmadıkları göçmenlere sunulan hizmetlerin bu çerçevede yeterli olduğu düşüncesini hâkim olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun en büyük etkisinin belediye yetkililerinin seçimle iş başına gelmeleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Göçmenler üzerinde var olan yetkilerinin artması tarafında olamasalar da araştırma dâhilinde olan yerel yönetimlerin sundukları hizmetlerinde bölge insanı ile göçmen arasında ayırım yapmaksızın yerine getirdikleri sonucuna varılmıştır. Yerel yönetimlerin sunmuş oldukları bu hizmet dâhilinde yetkiden ziyade eksik kalan bütçenin arttırılması yönündeki talepleri onların karar verici olmaktan çok uygulayıcı bir organ olmak istediklerinin bir sonucudur.

KAYNAKÇA

- Acer, Yücel ve Mahir Gümüş (2005). *Türkiye'nin Mülteci Stratejisi ve Coğrafi Kısıtlama*, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1
- Ağanoğlu, Yıldırım (2012). *Osmanlıdan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi: Göç*, İz Yayıncılık, İstanbul
- Akçadağ, Emine (2012). *Yasa Dışı Göç ve Türkiye*, Bilgesam Yayınları, Rapor No: 42, İstanbul
- Akdemir, Tekin ve Ulusoy, Ahmet(2013). *Mahalli İdareler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 8. Basım
- Akgün, Ahmet (2005). *Bulgaristan'da Asimilasyon ve "Zavallı Pomaklar" Adlı Bir Risale*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:8, Sayı: 13
- Aksoy, Zeynep (2012). *Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 20
- ALP, İlker (1987 A). *Balkan Harbi ve Bulgar Mezalimi İle İlgili Edirne Müzesinde Bulunan Birkaç Hatıra*, Türk Dünyası Dergisi, Sayı:5
- Arabacı, Murat (2011). *1783'den 2. Dünya Savaşına Kadar Kırım'dan Anadolu'ya Yapılan Göçler (Sebepleri ve Sonuçları)*, Nogay Tarih Kültürü ve Edebiyat Dergisi, Sayı:5
- Arslan, Hüseyin (2001). *16.Yy Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskân, Göç ve Sürgün*, Kaknüs Yayınları

- Arslan, Sezer (2008). *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne
- Aydın, Faruk Ömer (2015), *Türkiye'de Göçmen Kaçakçılığı Suçu İle Mücadelede Yasal Düzenlemelerin Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale
- Baştürk, Şenol (2009). *Uyumdan Dışlanmaya: Yirmi Birinci Yüzyılda Göçmenler ve Sosyal Politika*, Sosyal Siyaset Konferansları
- Bayraklı, Cemile (2007). *Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutlarında (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
- Bakırtaş, Tahsin ve Kandemir, Orhan (2010). *Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği*, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 3
- Bekiroğlu, Onur ve Balcı, Şükrü (2014). *Kültürlerarası İletişim Duyarlılığının İzlerini Aramak: "İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneğinde Bir Araştırma"*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 35
- Belediye Kanunu (2005), T.C. Resmi Gazete, 25874, 3 Temmuz 2005
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004), T.C. Resmi Gazete, 25531, 10 Temmuz 2004
- Callet, Lauranne(2015). *Suriyelilere Yönelik Çalışmalarında Yerel – Uluslararası Eşgüdüm ve Tamamlayıcılık*, (Ed. Bulut,Y.) Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetmenin Rolü, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 1. Basım
- Castles, Stephen ve Miller Mark (2008). *Göçler Çağı*. (Çev: Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayıncılık

- Çağlayan; Savaş (2006). *Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke), Sayı: 17
- Çelik, Faruk (2006). *İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi*, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 27
- Çiçek, Yeter (2014). *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler*, KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11,Sayı:1
- Çukurçayır, Akif (2003). *Dünyada Yerel Yönetimlerin Değişen Rolü ve Yeni Kimliği, Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt:12, Sayı: 3
- Daudov, Murat(2015). *Türkiye’de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü*, (Ed. Bulut,Y.) Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü, Kocaeli: Umuttepe Yayınları
- Demirhan, Yılmaz ve Aslan, Seyfettin (2015). *Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi*, Birey ve Toplum Dergisi, Cilt:5, Sayı: 9
- Deniz, Orhan (2009). *Uluslararası Göçler ve Türkiye’ye Yansıması*, Çantay Yayınları, İstanbul
- Deniz, Taşkın (2014). *Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye*, Türkiye Sosyal Araştırma Dergisi, Sayı: 181
- Doğan, Koray (2005). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara
- Dikkaya, Mehmet ve Deniz, Fatih (2006). *Ekonomik Küreselleşmenin Yol Açtığı Problemler: Teorik Bir Bakış*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3

- Dinç Cengiz (2001). *Avrupa Kimliği: Çatışan Perspektifler, Güncel Değerlendirmeler ve Endişeler*, Gazi Üniversitesi, Akademik Bakış Dergisi, Cilt:5, Sayı:9
- Duman, Önder (2008). *Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938)*, Bilig, Bahar, Sayı: 45
- Erdoğan, Murat ve Sirkeci, İbrahim(2012). *Göç ve Türkiye*, Migration Letters, Cilt: 9, Sayı: 4
- Erol, Murat ve Ersever, Oya (2014). *Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale*, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1
- Es, Muharrem (2008). *Osmanlı Devleti'nde Mahalli İdareler*, Yerel Siyaset Dergisi, Sayı: 27
- Faist, Thomas (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, (Çev: Azat Zana Gündoğan), Bağlam Yayıncılık
- Gençler, A. (2004). *Avrupa Birliği'nin Göç Politikası*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S: 49,
- Gezgin, Mehmet Fikret (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları
- Güllüpinar, Fuat (2012). *Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme*, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, S: 4,
- Halaçoğlu, Ahmet (1990). *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara
- Hıdır, Özcan (2015). *11 Eylül Sonrasında Avrupa'da (Müslüman) Göçmenler ve "İslamofobi - Göçmenfobi"*, Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları

Sempozyumu, (Ed.: Canatan, K., Birinci, M., Çağlar, İ., Kryvenko, Y., Öksüz, S. ve Altun,F) İstanbul: İstanbul Zaim Üniversitesi

İçduygu, Ahmet (2014), *Bir Siyaset Siyasa Alanı Olarak Son Yüzyılda Göç: Son Yüzyılda Dünya ve Türkiye*, Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Devlet Ötesi Dönüşümlere, Mirekoç Raporları, (Ed. İçduygu, A. Erder S. ve Gençkaya Ö.F.)

İçduygu, Ahmet; Sema Erder; Faruk Gençkaya (2009). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, Tübitak Projesi, Proje No: 106k291, İstanbul

Kara, Adem (2008). *Yeni Kıtaya Yapılan Osmanlı Göçleri ve Neticeleri*, IQ Yayıncılık

Kara, Öykü (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale

Karavaşin, Murat (2012). *Avrupa Birliğinde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları ve Ulusal Farklılıklar Sorunu*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Kaya, Ayhan ve Göksu, Günay (2003). *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar*, Bağlam Yayıncılık

Kaya, Ayhan ve Şahin, Bahar (2007). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayıncılık

Kaya, Mehmet (2013). *Balkan Savaşları Sırasında Anadolu'ya Göçler ve Karşılaşılan Sorunlar*, History Studies Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 6

Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012). *Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri*, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3

Kolukırcık, Suat(2014). *Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler*, Zeitschrift Für Die Welt Der Türken\ Journal Of World Of Turks, Cilt:6, Sayı: 2

Köşk, Can ve Özbek, Çağlar (2017). *Küreselleşme ve Uluslararası Göç İlişkisinde Değişen Göçmen Algısı*, Researcher: Social Science Studies, Cilt:5, Sayı: 8

Kümbetoğlu, Belkıs (2003). *Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik*, (Derleyen; Kaya, A. ve Göksu, G) Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar, Bağlam Yayıncılık

Lee, Everett S (1996). *A Theory Of Migration*, Demography, Sayı: 3, No: 1

Mutluer, Mustafa (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul

Ogan, Pınar (2015). *Berlin’de Yaşayan Üçüncü Kuşak Türklerin Türkiye ile Bağları ve Kültürel Aktarım Süreçleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Öksüz, Hikmet (2000). *İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye’ye Göçler ve Göç Sonrası İskân Meselesi (1923-1938)*, Atatürk Dergisi, Cilt:3, Sayı:1

Önder, Selahattin (1990). *Balkan Devletleriyle Türkiye Arasındaki Nüfus Mübadeleleri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara

Özcan, Ela (2017). *Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*, Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası İş ve Hayat Dergisi, Sayı: 4

- Özgöker, Uğur ve Batı Ferhat, Güney (2016). *Avrupa Birliği Hukukunda Göç Sorunu Parametreleri*, İstanbul Arel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi, Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2
- Özgür, Nurcan (2012). *Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskânlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, "G" Grubu, Mülteciler, "Tekne Mültecileri"*, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, (Derleyen: Öner, G. ve Öner, A.) İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul
- Özkan, Ayşe (2016). *Balkan Savaşları'nda Sırpların Müslümanlara Yönelik Gayri İnsani Uygulamaları*, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, S: 15
- Pul, Ayşe (2013). *1877-78 Osmanlı- Rus Savaşı Sonrası Beykoz'da Muhacirler İçin İskân Yeri Çalışmaları*, Tarih Okulu Dergisi, Sayı: 15
- Samur, Hakan (2008). *Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2
- Sirkeci, İbrahim ve Yüceşahin Murat (2014). *Editörden: Türkiye'de Göç Çalışmaları*, Göç Dergisi, Cilt:1, Sayı: 1
- Sibel, Gölönü (2000). *Yerel Yönetimler, Halkla İlişkiler ve Toplumsal Beklentiler*, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3
- Soysal, İsmail (2000). *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014). *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara
- Tekeli, İlhan (1983). *Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi*, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2

Tekeli, İlhan (2014). *Göç ve Ötesi*, Tarih Vakıf Yurt Yayınları

Tosun, Serpil (2016). *Göçün Çevre Sorunlarına Etkileri*, İsem, Alanya

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013), T.C. Resmi Gazetesi, 28615, 4 Nisan 2013

Yalçın, Cemal (2002). *Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa Ülkelerine Göç*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 26 No: 1

Yalçın, Cemal. (2004) *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık: Ankara

Yalçındağ, Selçuk (1991). *Türk Yerel Yönetimlerinde Yeniden Yapılanma*, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 24, Sayı: 3

Yazıcı, Hakkı ve Demirel, Muammer (2006). "93 Harbi" (1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı)' nden Sonra Eskişehir'e Yerleştirilen Göçmenler, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 29

Yıldırım, Seyfi (2012). *Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri*, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Sayı:16

Yıldırımoğlu, Hakan (2005). *Uluslararası Emek Göçü, Almanya'ya Türk Emek Göçü*, Kamu- İş, Cilt: 8, Sayı: 1

Yıldız, Sümeyye ve Çakırer, Yasemin (2016). *Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi*, Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, (Ed. Paksoy, M., Yıldırım, E., Sarıçoban, K. ve Özkan, Ö.) Elif Yayınevi, Ankara

Yılmaz, Abdurrahman (2014). *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri*, *Turkish Studies: International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, Sayı: 9, Ankara

Yiğit, Mehmet (2008). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Katılım, Demokrasi ve AB Sürecinin Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara

EKLER**Ek-1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORM**

Uluslararası Göç ve Göçmenlerin Entegrasyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü
Görüşme Formu Örneği

Kurumun Adı:

Görüşme Soruları

1. Hatay ilinde bulunan göçmen sayısı ne kadardır?
2. Göçmenlerin bölgeye göç etme nedenleri nelerdir?
3. Göçmenler bölgenin hangi kesiminde yoğunlaşmıştır? Bu kesimin ya da kesimlerin ayırt edici özellikleri nelerdir?
4. Göçmenlere göç sonrasındaki süreçte bölge tanıtımı yapılmış mıdır? Bu tanıtım hangi yöntemlerle yapılmıştır?
5. Göçmenlere bölge insanlarının bakış açısı nasıldır?
6. Göçmenlerin sahip oldukları kültürel değerler ile bölge insanının sahip olduğu kültürel değerler arasında nasıl bir etkileşim meydana gelmiştir?
7. Göçmenlerin göç sırasında yaşamış oldukları sorunlar nelerdir?
8. Göçmenlerin sorunlarının çözümünde yetkili olan kurum ve kuruluşlar hangileridir? Sorunların giderilmesinde uygulanan yöntemler nelerdir?
9. Göçmenlerle bölge insanı arasındaki sorunların çözümünde uygulanan politikalarda entegrasyonun yeri nedir?
10. Göçmenlerle bölge insanı arasındaki uyumun sağlanmasında belirleyici olan dil eğitimi konusunda neler yapılmaktadır?
11. Göçmenlerin istihdamı konusunda hangi kıstaslar göz önüne alınmaktadır? Bu kıstaslar göçmenlerin sahip oldukları yetenek ve tecrübelerini ortaya çıkarabilmekte midir?
12. Göçmenler bölgede gerçekleştirilen fuar, festival gibi etkinliklere dâhil edilmekte midir?
13. Göçmenlerin entegrasyonu konusunda sizin eklemek istediğiniz bir şey var mıdır?

Ek-2: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Uluslararası Göç ve Göçmenlerin Entegrasyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü Görüşme Formu Örneği

Belediyenin Adı:

Görüşme Soruları

1. Belde sınırları içerisinde bulunan göçmen sayısı ne kadardır?
2. Göçmenlerin bu bölgede yoğunlaşma nedenleri nelerdir?
3. Yerel yönetimler bölge insanı ile göçmenler arasındaki entegrasyonun sağlanmasında uygulanan politikalarda nasıl bir süreç izlemektedir?
4. Belde sınırlarında yaşayan göçmenlerle yerel halk arasındaki etkileşim sonucunda neler ortaya çıkmıştır?
5. Yerel yönetimler göçmenlerin eğitimi konusunda hangi rolleri üstlenmektedir? Bu eğitimde iletişimin sağlanmasında araç olan dil eğitimine verilen önem?
6. Yerel yönetimler göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarına nasıl cevap vermektedir?
7. Yerel yönetimler göçmenlerin meslek edinmesinden istihdamına kadar ki süreçte nasıl bir yol izlemektedir?
8. Yerel yönetimlere katılım konusunda göçmenlerin etkisi ne ölçüde? Bu hak göçmenlere nasıl sağlanmıştır?
9. Yerel yönetim mevzuatında (5393 Sayılı Belediye Kanunu) yer alan “Hemşeri Hukuku” maddesi belediye sınırları içinde yaşayan herkesin eşit haklara sahip olduğu ibaresi varken aynı mevzuatın “Belediyenin Görev ve Sorumlulukları” maddesinde yer alan “Vatandaş” ibaresi hizmette ki hedef kitesinde göçmenlerin dışarıda bırakılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. Yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin, meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortak anlayışını yansıtan kent konseyinde göçmenlerin yeri nedir?
11. Göçmenler konusunda yerel yönetimlerin sahip oldukları yetkileri yeterli görüyor musunuz?
12. Sizin çalışmaya katkıda bulunmak adına vurgulamak istediğiniz bir nokta var mı?

